

MENŲ PAŽINIMO BENDROJI PROGRAMA MUZIKOS MODULIS

Parengė: Nora Petročenko

Muzikos dalyko modulis yra sudėtinė menų pažinimo programos dalis ir atitinka jos esminę nuostatą – orientuotis į tuos mokinius, kurie nėra linkę į aktyvią meninę raišką, o nori stebėti, pažinti ir analizuoti meno reiškinius. Atitinkdamas bendrus programos tikslus ir reikalavimus, šis modulis atsižvelgia ir į muzikos meno reiškinių specifiką.

Muzikos modulio tikslas ir uždaviniai – plėtoti mokinių estetinę, kultūrinę ir bendrąsias (pažinimo, kūrybingumo, asmeninę, socialinę, pilietinę) kompetencijas, ugdyti sumanų ir aktyvų kultūrinio gyvenimo dalyvį. Taip pat – auginti nuovokų ir tolerantišką muzikos suvokėją, gebantį muzikos reiškinius analizuoti ir vertinti skirtingoje meninėje aplinkoje, kasdienio gyvenimo veikloje.

Formuojant **Muzikos** modulio metodinių rekomendacijų turinį stengtasi nutolti nuo įprasto istorinio-chronologinio muzikos istorijos žinių dėstymo, tačiau istorinė chronologija daug kur išlieka ir yra traktuotina kaip būdas mokiniams analizuoti tam tikrų muzikinių reiškinių nuoseklų kitimą, įvertinti jau žinomus ir įprastus muzikos istorijos ir teorijos reiškinius problemiška. Pagrindine **Muzikos** pamokų veikla siūloma laikyti aktyvų muzikos kūrinį klausymą, vaizdo įrašų stebėjimą, jų aptarimą, diskusijas ir muzikos reiškinių analizavimą raštu (esė, rašinio, recenzijos, tiriamojo darbo forma) ir žodžiu. **Muzikos** metodinėse rekomendacijose siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui kai kuriose pamokų temose dubliuojasi, sąmoningai norint atkreipti besimokančių dėmesį į įvairią tam tikro muzikos kūrinio ar reiškinio problematiką, tuo pačiu lavinant muzikinę mokinių atmintį, skatinant jų aktyvų pagavumą, pastabumą ir kūrybišką mąstymą. **Muzikos** dalyko metodinėse rekomendacijose paliekama nemažai laisvės mokytojui, kurio žinios bei plati kompetencija gali pasireikšti įvairiomis kūrybiškomis formomis. **Muzikos** metodinių rekomendacijų turinio apimtis yra išdėstyta plačiai, todėl mokytojas savo nuožiūra gali kai kurias pamokas plėsti ar siaurinti, o kai kurių apskritai atsisakyti. **Muzikos** mokymo(-si) procese svarbiausia išlaikyti problemų ciklų ratą.

Turinio apimtis ir mokymo(si) ypatumai

Muzikos pamokos pateikiamos ciklais, suskirstytomis pagal 5 problemines ir viena kitą papildančias temas: 1. Estetinis emocinis muzikos meno poveikis; 2. Muzikos meno statusas visuomenėje; 3. Etnokultūrinis muzikos meno aspektas; 4. Menininko vaidmens raida; 5. Muzikos menas ir medijos. **Muzikos** dalyko struktūrą sudaro muzikos meno istorijos, teorijos ir kritikos žinios, kurias mokiniai taikys suvokdami, analizuodami, vertindami muzikos funkcionavimo sociokultūrinėje aplinkoje ypatumus.

Šios temos supažindins mokinius su muzikos istorija, teorija ir praktika, skatins juos stebėti, analizuoti ir originaliai vertinti įvairius muzikos meno reiškinius teoriškai pagrįsti, savitai interpretuoti skirtingų epochų muzikos kūrinius. Tiriant muzikos meno reikšmę sociokultūrinėje aplinkoje, pageidautina individualiai ir kartu su klase lankyti koncertus, susitikti su muzikos kūrėjais ir atlikėjais. Per matytų renginių ir projektų aptarimus, savo rašiniuose mokiniai skatinami apibūdinti patirtus individualius įspūdžius ir išgyvenimus. Mokiniai taip pat bus skatinami rašyti individualiai motyvuotas koncertų ar kitokių muzikos reiškinių analizės bei recenzijas.

Muzikos dalyko pamokoms numatomas antras pusmetis – 2 pamokos per savaitę (išplėstinis kursas- + 1 pamoka). Kiekvienai ciklo temai skiriama po 2-4 pamokas mokytojo nuožiūra, įtraukiant į pamokų laiką lankytų koncertų, muzikinių spektaklių aptarimus, susitikimus su muzikais ar diskusija pasirinkta aktualia muzikine tema. Ciklo pradžioje suformuluojama galutinio praktinio darbo (muzikos reiškinio tyrimo ir/ar koncerto/reiškinio/spektaklio recenzijos) užduotis ir jos įvykdymo gairės. Pamokų metu analizuojamos temos turėtų padėti mokiniams atlikti praktines užduotis.

Vertinimo metodika

Muzikos dalyko vertinimo kriterijai grindžiami pasiekimų lentelės principais. Atskirai 10 balų skalėje vertinamas kiekvienas temų ciklas. Galutinis dalyko pažymys išvedamas susumavus mokinių pasiekimus įsisavinant ciklo temas ir atliekant praktines užduotis. Atskiro ciklo pasiekimai vertinami kaupiamuoju balu pagal šiuos žemiau lentelėje nurodytus kriterijus:

Ciklų vertinimą gali sudaryti mokytojo ir mokinių savęs įsivertinimas; recenzijos ar tiriamojo darbo vertinimą pateikia ir mokytojas, ir klasės draugai. Ciklo pabaigoje mokytojas parengia svarbiausių žinių bei terminų testą, kurio atsakymus verta aptarti viešai, kad mokinys, išklauses ir draugų komentarus, galėtų įsivertinti pats. Mokinių parašytus išpūdžių rašinius, recenzijas taip pat reikėtų perskaityti ir aptarti pamokų metu, kad vertintų ne tik mokytojas, bet ir klasės draugai – „oponentai“.

Galutiniam vertinimui rekomenduojama ši lentelė:

Vertinimas	Vertinimo pagrindimas
Aukštesnysis lygis	Puikiai ir Labai gerai . Įvykdytas pasiekimų lentelėje pateiktų reikalavimų maksimumas. Mokinys puikiai išmano tradicinius ir netradicinius muzikos modelius; gali identifikuoti, atskirti ir apibūdinti muzikos istorijos periodus, muzikos kūrinio kultūrinės-istorines ribas, jo paskirtį, atlikimo erdves bei aplinkybes; žino žymiausias Lietuvos bei užsienio muzikos atlikėjus bei kūrėjus. Savarankiškai analizuoja muzikos kūrinius ir muzikos reiškinius, gali apibūdinti muzikos kūrinio ar reiškinio žanrines ir stilistines ypatybes. Įvertina muzikos kūrinį/reiškinį sociokultūrinėje aplinkoje, individualiai ir motyvuotai pagrindžia savo vertinimus. Savarankiškas praktinis darbas (recenzija, muzikinio reiškinio tyrimas) pasižymi kūrybingumu, istorinių ir teorinių žinių taikymu, asmeninėmis išvalgomis ir individualiu estetiniu patyrimu, motyvuota analize ir kritika. Laisvai vartoja muzikologinius terminus.
Pagrindinis lygis	Gerai ir vidutiniškai įvykdyti pasiekimų lentelėje pateikti reikalavimai. Mokinys išmano tradicinius ir netradicinius muzikos meno reiškinius; identifikuoja, atskiria ir apibūdina muzikos istorijos periodus, muzikos kūrinio istorines ribas, jo paskirtį, atlikimo erdves bei aplinkybes. Gali įvardyti žymiausias lietuvių bei užsienio muzikos kūrėjus, atlikėjus. Geba analizuoti muzikos kūrinį/reiškinį, apibūdina muzikos kūrinio/reiškinio žanrinius ir stilistinius ypatumus, sugeba juos susieti su muzikos meno sociokultūrine aplinka. Geba motyvuoti muzikos kūrinio/reiškinio poveikį ir vertinimą, pasirinkti vertinimo kriterijus. Savarankiškas praktinis darbas (recenzija, muzikinio reiškinio tyrimas) pasižymi kūrybingumu, motyvuota analize, asmeninėmis išvalgomis ir individualiu estetiniu patyrimu. Vartoja muzikologinius terminus.
Patenkinamas lygis	Patenkinamai ir silpnai įvykdyti pasiekimų lentelėje pateikti reikalavimai. Mokinys atpažįsta tradicinius ir netradicinius muzikos meno reiškinius; orientuojasi muzikos istorijos periodizacijoje. Žino svarbiausius lietuvių ir užsienio muzikos kūrėjus, atlikėjus. Analizuodamas muzikos kūrinį/reiškinį gali nusakyti jo meninę visumą, formą, turinį. Geba nusakyti muzikos kūrinio/reiškinio sociokultūrinį kontekstą. Savarankiškas praktinis darbas (recenzija ar muzikinio reiškinio tyrimas) pasižymi asmeninėmis išvalgomis, individualiu estetiniu patyrimu. Žino muzikologinius terminus.

Muzikos dalyko pamokų ciklai

Siūlomas valandų skaičius	Ciklo pavadinimas	Mokymo tikslas	Mokinių pasiekimai	Pastabos
6 val.	<i>Estetinis emocinis muzikos meno poveikis</i>	Supažindinti su įvairialypiu muzikos poveikiu žmogui, apžvelgti istoriškai susiformavusias jos funkcijas, paskirtį ir adresatą, suvokiant ir išgyvenant muzikos kūrinį.	Skirs muzikos kūrinio ypatumus ir jo prigimtį . Apibūdins muzikos kūrinio raiškos priemones ir įvertins jų meninę visumą, išskirs kūrinio problematiką ir suvoks jo prasmę. Vertins asmeninį muzikos kūrybos poveikį ir individualius estetinius lūkesčius bei poreikius .	Ciklui skiriamos temos : 3 Pasirenkama praktinio tyrimo (recenzijos) tema.
8 val.	<i>Muzikos meno statusas visuomenėje</i>	Supažindinti ir išanalizuoti muzikos meno funkcionavimo istorinėje ir sociokultūrinėje aplinkoje pobūdį	Laikysis muzikos meno suvokimo taisyklių . Skirs muzikos kūrinio ypatumus ir jo prigimtį . Vertins asmeninį muzikos kūrybos poveikį ir įvardins individualius estetinius lūkesčius . Pastebės ir identifikuos muzikinės veiklos reiškinius kasdienėje bei sociokultūrinėje aplinkoje . Parengs stebėtos muzikinės veiklos/reiškinio kritinę apžvalgą pagal susitartus reikalavimus .	Ciklui skiriamos temos : 5 Numatoma ekskursija į muzikinio teatro spektaklį, koncertą.
4 + 2 val.	<i>Etnokultūrinis muzikos meno aspektas</i>	Supažindinti su nacionalinės muzikos ypatumais, aptarti kai kurių etnokultūrinių tradicijų sklaidą muzikos mene	Įvertins muzikos kūrinio/ reiškinio inovatyvumą, aktualumą iš istorinės ir dabarties pozicijų . Pastebės ir identifikuos muzikinės veiklos reiškinius kasdienėje bei sociokultūrinėje aplinkoje.	Ciklui skiriamos temos: 3 Skiriama laiko praktinių užduočių aptarimui ir vertinimui.
8 val.	<i>Menininko</i>	Aptarti istorines	Skirs muzikos kūrinio	Ciklui skiriamos temos: 5

	<i>vaidmens raida muzikos istorijoje</i>	socialines aplinkybes, lėmusias skirtingas muziko-kūrėjo, muziko atlikėjo visuomenines pozicijas ir kūrybos galimybes bei įvairovę.	ypatumus ir jų prigimtį (Apibūdins muzikos kūrinio raiškos priemones ir įvertins jų meninę visumą, išskirs kūrinio problematiką ir suvoks jo prasmę . Įvertins muzikos kūrinio/ reiškinių inovatyvumą, aktualumą iš istorinės ir dabarties pozicijų. Parašys ar kitokia forma pateiks motyvuotą ir pagrįstą muzikos kūrinio/įvykio/reiškinių analizę pagal susitartus reikalavimus	Numatomas susitikimas su muzikos atlikėju ar kūrėju.
4+2 val.	<i>Muzikos menas ir medijos</i>	Aptarti skirtingų medijų įtaką naujų muzikos reiškinių susiformavimui, išanalizuoti muzikos ir technologijų sankirtos specifiką	Skirs muzikos kūrinio ypatumus ir jų prigimtį. Įvertins muzikos kūrinio/ reiškinių inovatyvumą, aktualumą iš istorinės ir dabarties pozicijų . Dalyvaus klasės (mokyklos) muzikinės veiklos sklaidoje.	Ciklui skiriamos temos: 3 Skiriama laiko praktinių užduočių aptarimui ir vertinimui

Pamokų turinys ir rekomenduojama veikla:

Ciklų temas pristatys pamokų planai, sudaryti orientuojantis į 2 pamokas (90 min.) per savaitę. Pamokų struktūrą sudaro:

1. Pamokos tema
2. Mokymo(si) uždaviniai
3. Laukiami rezultatai
4. Reikalingos priemonės ir pasiruošimas
5. Pamokos eiga (metodai)
6. Siūloma veikla ir idėjos (atmintinė mokytojui, informacija temai)
7. Žodynėlis
8. Literatūra ir informacijos šaltiniai

Veiklos formos pamokoje gali būti modeliuojamos įvairiai, atsižvelgiant į mokinių grupės apimtį ir besimokančiųjų galimybes. Kaip rekomendacinė priemonė pamokos veiklai formuoti siūloma ši veiklos formos lentelė:

Pamokos	Mokytojo veikla	Mokinių veikla
----------------	------------------------	-----------------------

struktūrinės dalys ir laikas		
<i>Įvadinė dalis (~ 10min)</i>	Pristato pamokos temą ir teorinę dalį.	
<i>Muzikos pavyzdžių klausymas, video medžiagos stebėjimas (~15 min)</i>	Mokytojas pagal pamokos temą nukreipia mokinių dėmesį į klausomą/žiūrimą medžiagą, akcentuoja tai, į ką reikėtų pirmiausiai atkreipti dėmesį. Pateikia klausimus muzikos įrašo analizavimui. Pavyzdžiui: Kokius asmeninius įspūdžius sukelia video/audio medžiaga? Koks turinys? Kokios raiškos priemonės? ir pan.	Mokiniai klauso/žiūri įrašą, vertina kūrinį pagal mokytojo suformuluotas užduotis ir nurodytus klausimus.
<i>Klaudytos/stebėtos muzikinės medžiagos vertinimas ir analizavimas ~30 min.</i>	Pristato teorines žinias. Pakartoja klausimus, juos patikslina. Veda diskusiją ir padeda analizuoti ištraukas.	Diskutuoja ir analizuoja kūrinį pagal mokytojo suformuluotas užduotis ir klausimus. Nusako ir apibūdina formą, turinį, raiškos priemones, sukeltus įspūdžius ir kt. Veda užrašus, atmintines, fiksuoja sukeltą įspūdį.
<i>Pakartotinas muzikos klausymas, vaizdo medžiagos stebėjimas (~15 min)</i>	Stebint ir klausant ištraukas, komentuoja ir atkreipia mokinių dėmesį į aptartus objektus, padeda atpažinti išskirtus reiškinius, tendencijas, bruožus ir kt.	Pakartotinai klauso/stebi ištraukas, užsirašo, fiksuoja naujus pastebėjimus ir atradimus.
<i>Apibendrinimas (~20min)</i>	Apibendrina teorines žinias. Drauge su mokiais išskiria pagrindinius nagrinėjamos temos aspektus.	Prisimena ir pakartoja teorines žinias. Išskiria pagrindinius nagrinėjamos temos aspektus.

I ciklas.

ESTETINIS – EMOCINIS MUZIKOS MENO POVEIKIS

Pastaba:

Pirmoje pamokoje Mokytojas supažindina mokinius su Muzikos dalyko kursu ir baigiamąja praktine-tiriamąja užduotimi. Užduoties temą nustato mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių suinteresuotumą ir gebėjimus. Pradinėje pamokoje aptariama ko ir kaip bus mokomasi, kokių principų vyks pamokos, kaip mokinys parodys savo darbo rezultatus, koks numatomas mokymosi ir praktinių užduočių grafikas.

I tema

Muzikos edukacinė ir terapinė reikšmė

Kodėl ir kaip mus veikia muzika? Girdėti ir klausyti.

Uždaviniai:

Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį Taikant lyginamąjį metodą, apžvelgti terapinės ir edukacinės muzikos poveikio žmogui reikšmę ir ypatumus.

Nagrinėjant muzikos pavyzdžius ir video medžiagą, įsisavinti įvairius muzikos suvokimo lygmenis

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins skirtingos muzikos poveikį aplinkai ir sau;

Suvoks terapinio ir edukacinio muzikos poveikio ypatumus;

Apibūdins ir palygins skirtingą įvairios girdimos ir klausomos muzikos poveikio pobūdį

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video ir audio medžiagos, (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 Filmų ištraukos: Nr.1, 3 Muzika: Nr.11, 12, 13, 14*), interneto prieigos.

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

O. di Lasso madrigalas „Matona mia cara“

J. S. Bach Mišios h – moll (Gloria, Agnus Dei)

Filmas „Amadeus“ (rež. Milos Forman, 1984m.) ištraukos.

B. Kutavičius oratorija „Paskutinės pagonių apeigos“ fragmentai
The Betales, A. Mamontovo, J. Šeduikytės atliekamos dainos

Papildomi:

A.Lloyd Weber miuziklo „Jesus Christ super star“ fragmentai

Filmas „Copying Beethoven“ (rež. Agnieszka Holland, 2006 m.)

Pamokos pasiruošimui ir eigai rekomenduotini klausimai:

Kaip mes suvokiame muziką?

- Kaip manote, koks gali būti muzikos poveikis?
- Kaip jums atrodo, ar skirtingų stilių ir epochų muzika vienodai veikia mūsų klausą ir emocijas?
- Nuo ko jūsų manymu priklauso muzikos poveikis, kokie gali būti jo skirtumai?
- Kaip galėtumėte apibūdinti kokio pobūdžio informaciją mums suteikia muzika?
- Kaip galėtumėte paaiškinti, kiek svarbus ir kodėl yra išankstinis pasiruošimas klausant muzikos?
- Ką jūsų manymu lemia žmogaus žinios klausantis muzikos?
- Kaip jums atrodo, koks skirtumas tarp *girdėti muziką* ir *klausytis muzikos*?
- Kokį vaidmenį muzika atlieka jūsų gyvenime? Kokios asmeninės muzikinės patirtys jums atrodo įsimintiniausios, įdomiausios ir vertingiausios? Kodėl?

Pastaba: Klausimus mokytojas mokiniams gali pateikti tiek žodžiu, tiek raštu. Apklausa raštu galėtų būti kaip vienas iš būdų įvadui į temą arba jos apibendrinimui.

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Kadangi pirmoji pamoka – pažintinė, supažindinus mokinius su Muzikos dalyko mokymosi ir užduočių atlikimo principais, ją galima pratęsti pokalbiu apie tai kaip muzika veikia žmogų, ką ji jam sako, kaip įtakoja? Kokią muziką mes girdime ir kokios mes klausomės, kaip ją suvokiame? Ar reikia pasiruošimo, nusiteikimo muzikos klausymui? Vienas iš muzikos poveikių yra terapinis. Egzistuoja net visa mokslo šaka – muzikos terapija, kurios svarbiausius aspektus nenukrypstant į giluminį šios srities analizavimą vis dėlto verta aptarti pamokoje. Svarbu išryškinti tai, jog muzika turi tokį platų spektrą terapinių galių.

Muzika yra neverbalinė kalba, kuri įgalina mus bendrauti, sąveikauti, pažinti vienas kitą be žodžių .

- Muzika veikia mūsų emocijas, padeda jas išreikšti, sureguliuoti
- Muzika padeda įsiminti bei prisiminti
- Muzika- leidžia pažinti save, išreikšti, atspindi mūsų identitetą
- Muzika gali būti stiprus motyvas veikti
- Muzika padeda sukelti tam tikras asociacijas, vaizdinius
- Muzika gerina klausymo įgūdžius bei kalbos suvokimą
- Muzika padeda suvokti laiką, erdvę

Remiantis šiais muzikos terapijoje plačiai vartojamais teiginiais galimas pamokos pokalbis apie muzikos terapinę funkciją.

Siūloma tema diskusijai:“ *Kaip suprantate skirtumą tarp klausyti muzikos ir girdėti muziką?*“

Užduotis klausymui: Pasiklausę skirtingų muzikos kūrinių iš siūlomo muzikos sąrašo, padiskutuokite, kokį poveikį kiekvienas iš jų daro klausytojui ? Aptarkite, kokias mintis ir emocijas sukėlė siūlomos muzikos klausymas. Kaip dar muzika veikia žmogų? Švietėjiškai, t.y. atlieka edukacinę funkciją. Muzika mums suteikia ir labai nemažai istorijos, geografijos, kalbų ir kitų sričių žinių. Aptarkite klausytus muzikos pavyzdžius ir tai kiek kokios naujos informacijos ji suteikė ? Naujas žinias pasižymėkite užrašuose.

Žodynėlis:

Muzika – garsų menas, meniškasis garsų komponavimas ir tokių akustinių kompozicijų atlikimas

Muzikos suvokimas – psichinių procesų, vykstančių klausantis muzikos, visuma. Tai yra muzikos psichologijos tyrimų sritis, aiškinanti gebėjimą suprasti muziką kaip specifinę akustinę informaciją, grindžiamą jutimais ir intelektu.

Raktiniai žodžiai paieškai internete: *muzika, muzikos terapija, music*

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000
II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003
III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Navickienė L., *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje. Metodinė medžiaga mokytojui*, Vilnius: Kronta, 2005

Piličiauskas A., *Muzikos pažinimas*. - Vilnius, 1998.

Yla S., *Kaip suprantama muzika*, Vilnius: Muzika, 1994

<http://lt.wikipedia.org/wiki/Muzika>

Mokytojo užrašai.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

II tema

Socialinis muzikos aspektas:

Muzikavimas kaip bendravimo forma (muziko, atlikėjo reikšmė, atlikėjo kultas)

Uždaviniai:

Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį
Suvokti ir įvertinti muzikos kaip bendravimo formos svarbą
Susipažinti su įvairiomis muzikinio komunikavimo formomis dabartyje ir praeityje
Apžvelgti, aptarti ir įvertinti muziko atlikėjo reikšmę, atlikėjo kulto fenomeną

Laukiami rezultatai

Mokiniai įsisavins ir apibūdins muzikos kaip komunikavimo formos reikšmę istorijos ir dabarties kontekste;
Išsiaiškins muzikos kaip bendravimo formos būdus, priemones;
Įvardins ir reflektuos individualius muzikos kaip bendravimo formos potyrius;
Gebės įvardinti muziko atlikėjo reikšmę muzikiniam komunikavimui, įvertins muzikos atlikėjo kulto fenomeną

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 - Muzika: Nr.16 Filmų ištraukos: Nr: 2*)

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

A.Mamontovo, „The Beatles“ (kitų pop atlikėjų atliekamos dainos)

G. F. Haendel „Vandens muzika“

Papildomi:

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ rež. Gerard Corbiau, 1994 m.

F. Chopin Revoliucinis etiudas Op. 10, No. 12

Pamokos eigai ir pasiruošimui rekomenduotini klausimai:

Kaip manote, kokios gali būti muzikinio komunikavimo galimybės?

Kokius bendravimo per muziką būdus šiais laikais galėtumėte apibūdinti?

Kaip manote, kokiais būdais ir formomis galėjo funkcionuoti muzikinis komunikavimas praityje?
(pvz.; renesanse, baroke)

Kaip jums atrodo, koks yra muziko-atlikėjo vaidmuo muzikiniame bendravime?

Kaip suprantate muziko-atlikėjo kultą, kokius žinote kultinius praeties ir dabarties muzikos atlikėjus?

Pamokos eiga

Metodai: Pasakojimas, teorijos pristatymas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas ,diskusija, rašinys (esė).

Atmintinė mokytojui:

Temą galima pradėti laisvu pokalbiu apie komunikavimą per muziką, aptariant su mokiniais kokią įtaką muzikiniam komunikavimui šiandien turi televizija, radijas, klubinė kultūra, internetas ir pan. Apklausa žodžiu galėtų paskatinti mokinius apmąstyti kaip galima komunikuoti muzikos pagalba – pradedant nuo jų asmeninės kasdienės patirties ir tęsiant temą istoriškai. Žvelgiant į muzikinį komunikavimą istoriškai reikėtų aptarti ir palyginti muzikinio komunikavimo būdus ir formas – pvz; vaizdingai nupasakoti kaip Renesanso ir Baroko laikais klestėjo dvarų kultūra , kur muzikinės puotos buvo viena pagrindinių bendravimo formų.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Šiame kontekste siūloma pasiklausyti G .F. Hendelio „Vandens muzikos“ fragmentą, kaip puikiai atspindintį baroko epochos pobūvių dvasią. Aptarkite kūrinio sukūrimo ir pirmojo atlikimo detales, padėsiančias geriau įsivaizduoti tų laikų muzikinį komunikavimą. Vaizdingai istorinio muzikinio komunikavimo temą pratęskite fragmentu iš filmo „Farinelli“. Dar viena iš svarbių muzikinio komunikavimo formų Baroko epochoje buvo operos teatrai, kurių aplinka vaizdžiai parodyta filmo fragmente. Pažiūrėkite filmo ištrauką, aptarkite matytą ir klausytą medžiagą . Tęsiant temą, paklauskite F Chopino Revoliucinį etiudą – šis kūrinys puikiai parodo, kaip per muziką galima pareikšti savo poziciją, siųsti žinią pasauliui. Kaip jums atrodo, šalia politinių kūrinio sukūrimo aplinkybių, kokią esminę žinią perteikia kūrinys?

Tema atveria ir muziko atlikėjo kulto problematiką – papasakokite žymiojo Baroko laikų atlikėjo Farinelio kulto istoriją, sulyginkite su šiuolaikiniais Lietuvos ir užsienio kultiniais atlikėjais (pvz: A. Mamontovas, „The Beatles“ ar kt. , sulyginimui galima paklausti šių atlikėjų muzikos fragmentus) Galima diskusija: „Atlikėjo kultas – istorija ir dabartis“. Kokius žymius kultinius Lietuvos ir užsienio atlikėjus žino ir vertina mokiniai, kodėl?

Siūloma užduotis: Atlikite tyrimą apie pasirinktus arba mokytojo pasiūlytus kultinius istorinius muzikus atlikėjus, sulyginkite juos su šiuolaikiniais, parašykite esė šia tema.

Žodynėlis:

Muzikantas – muzikuojantis, grojantis koku nors muzikos instrumentu asmuo
Muzikas – juo gali būti vadinamas muzikos kūrėjas, muzikos specialistas, žinovas, taip pat ir įvairių krypčių muzikos atlikėjas profesionalas.
Asmenybės kultas – sąvoka apibūdina kažkokios asmenybės, politikos ar kultūros veikėjo (grupės, dainininko, režisieriaus, aktorius ir pan.) garbinimą

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

- I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000
- II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003
- III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Rinkevičius Z., *Muzikos pedagogika*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005

Gwizdalanka D., *Muzika. VII-VIII klasės vadovėlis*, Kaunas: Šviesa, 2001

<http://lt.wikipedia.org/wiki/Muzika>

Mokytojo

užrašai.....

III tema

Muzikos funkcijos:

Muzikos paskirtis ir adresatas

1. Religinė ir apeiginė muzika

Uždaviniai:

- Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį
- Susipažinti su įvairiais religinės ir apeiginės muzikos pavyzdžiais.
- Palyginti kuo religinės ir apeiginės muzikos formos skiriasi nuo kitokios paskirties muzikos.
- Suvokti religinės ir apeiginės muzikos kilmę, prasmę ir paskirtį.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins religinės ir apeiginės muzikos paskirtį ir adresatą;

Gebės skirti įvairių epochų ir muzikinių kultūrų apeiginę ir religinę muziką;
Suvoks ir įsisavins kokį vaidmenį religinė ir apeiginė muzika atliko praeityje ir kokį atlieka šiuolaikinėje visuomenėje;
Įvardins religinės ir apeiginės muzikos poveikį jam asmeniškai.

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės: reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 - Kompiuterinė muzika: Nr.45; CD 2 - Muzika: Nr. 11, 12, 13, 14, 15*), interneto prieigos
Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

Tradicinės lietuviškos sutartinės pasirinktinai
B. Kutavičius oratorija „Paskutinės pagonių apeigos“ , fragmentai
Palestrina Kyrie iš mišių „Hodie Christus natus est“
L.Rimša/L. Paulauskis „Sutartinės party“

Papildomi:

J.S. Bach Mišios h- moll dalys Gloria ir Agnus Dei
Tradicinis juodaodžių spiričiuelis „Nobody knows the troubles i‘ve seen“

Pamokos eigai, pasiruošimui ar užduotims rekomenduotini klausimai:

Kokia jūsų manymu gali būti muzikos paskirtis ir adresatas?

- Kokias religinės, apeiginės muzikos formas žinote?
- Kaip galėtumėte apibūdinti - kokia yra religinės/apeiginės muzikos paskirtis?
- Kaip jums atrodo, kur gali skambėti religinė/apeiginė muzika?
- Koks jūsų manymu gali būti religinės/apeiginės muzikos poveikis?
- Apibūdinkite, kas yra sutartinė? Kaip ji buvo atliekama praeityje ir kaip gali būti atliekama šiandien?

Pamokos eiga

Metodai: Minčių lietus, pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija, rašinys (esė).

Atmintinė mokytojui:

Temą galima pradėti nuo mokinių apklausos – kaip jie supranta kas yra apeiginė , religinė muzika? Su kokiomis religinės apeiginės muzikos formomis jiems teko susidurti, galbūt net atlikti? Kuo jų manymu tokios paskirties muzika skiriasi nuo kitokios formos muzikos. Išsiaiškinkite, koks muzikos ir ritualo santykis yra šiandien, kiek jis svarbus? Minčių lietaus pagalba pabandykite tai išsiaiškinti užrašydami atsakymus lentoje. Mokinių atsakymai gali būti naudingi analizuojant muzikinius pavyzdžius, kalbant apie tai, kaip apeigos ir religija įtakojo muziką įvairiose kultūrose ir istoriniuose laikotarpiuose. Galima akcentuoti , kad pačios seniausios muzikos formos ir buvo siejamos visų pirma su ritualu ir apeiga. Išskirkite vieną iš lietuvių liaudies apeiginių muzikos formų – sutartinę.

Užduotis klausymui: Paklauskite kelių skirtingų sutartinių pavyzdžių ir lietuvių akademinės muzikos kūrėjo Broniaus Kutavičiaus oratorijos „Paskutinės pagonių apeigos“ fragmentų. Apibūdinkite, kaip senųjų pagonių apeigos ir siejasi su šiuolaikine muzikos kūryba. Aptarkite ir

palyginkite, kokias mintis ir emocijas kelia šie muzikos pavyzdžiai. Galima diskusija „Sutartinė šiandien“. Kaip ir kur atliekamos sutartinės, kokią funkciją jos atlieka šiandien?

Krikščioniškosios tradicijos muzikos pavyzdžiai turėtų atskleisti kitokią apeigos ir muzikos santykį. Aptarkite religinės muzikos Vakarų Europoje svarbą ir pagrindinius raidos etapus. Kaip bažnyčios tradicijos veikė muziką ir jos raišką.

Siūloma užduotis : Išklauskite siūlomus muzikos pavyzdžius. Aptarkite bei įvertinkite juodaodžių apeiginės krikščioniškos ir europietiškos religinės muzikos skirtumus, keliamas mintis ir emocijas. Galima užduotis namų darbams: Parašyti esė tema „Muzika ir ritualas“, kuriame mokiniai išdėstytų savo mintis apie pamokoje išgirstus muzikos pavyzdžius, įvardintų religinės ir apeiginės muzikos prasmę, paskirtį, jos skirtumą nuo kitokios paskirties muzikos.

Žodynėlis:

Religinė muzika – muzika susijusi su religinėmis apeigomis ir sukurta religine intencija.

Sutartinės – daugiabalsės apeiginio pobūdžio lietuvių liaudies dainos

Spiričiuelis – JAV juodaodžių liaudies muzikos svarbiausias žanras, religinio turinio giesmė.

Mišios – bažnytinis kūrinys, dažniausiai atliekamas pamaldų metu.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Gaidamavičiūtė R., *Nauji lietuvių muzikos keliai. Straipsnių rinkinys*, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2005

Siitan T., *Vakarų šalių muzikos istorija. IX-XII klasės vadovėlis*, Kaunas: Šviesa. 2002

Avramecs B., Muktapavels V., *Pasaulio muzika*, Vilnius: Kronta, 2000

Papildomi šaltiniai:

<http://www.youtube.com/watch?v=5wKpkcvC-O8>

<http://www.youtube.com/watch?v=iN5xNH6Icm4>

<http://www.youtube.com/watch?v=Y9oGOInoysA&feature=related>

<http://www.youtube.com/watch?v=q6vm9ZUFszw&feature=related>

http://www.youtube.com/watch?v=Wij_cgVGOxw&feature=related

Mokytojo

užrašai.....

.....

.....

Muzikos paskirtis ir adresatas.

2. Pramoginė, populiarioji muzika

Uždaviniai:

Sutelkti dėmesį, skatinti kūrybiškumą ir analitinius gebėjimus, atskleisti pojūčius ir asmeninę patirtį

Susipažinti su įvairiomis pramoginės, saloninės muzikos formomis bei žanrais

Palyginti kuo pramoginės saloninės muzikos formos skiriasi nuo kitokios paskirties muzikos

Suvokti muzikos pramogai kilmę, įvardinti jos prasmę ir adresatą

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins pramoginės muzikos funkciją ir paskirtį;

Gebės įvardinti pramoginės muzikos estetinį-emocinį poveikį aplinkai ir sau;

Gebės atpažinti, apibūdinti ir palyginti įvairių epochų pramoginės/populiariosios muzikos formas

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės: reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2. Muzika: Nr. 16, 20, 21, 22; Filmų ištraukos: Nr.2*), interneto prieigos

Siūloni muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

O di Lasso „Matona mia cara“,

G.F. Haendel „Vandens muzika“

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ (rež. Gerard Corbiau, 1994 m.)

P.Čaikovskio romansai, F. Schuberto dainos

Jurgos Šeduikytės, Stingo ar kt. atlikėjų dainos

Papildomi:

A.Lloyd Webber miuziklas „Jesus Christ superstar“ ištraukos

F. Chopin Valsai, mazurkos fortepijonui

C. Janequin „Les chant de oiseaux“

Rekomenduotini klausimai pamokos eigai, apklausai, užduotims

- Kas jūsų manymu yra pramoginė/populiarioji/saloninė muzika ir kam ji skirta?
- Kaip jums atrodo, kokios gali būti pramoginės muzikos formos?
- Kokius žinote praeities epochų pramoginės/saloninės muzikos žanrus?
- Kaip jūs manote, kada ypatingai suklestėjo pramoginė-populiarioji muzika? Kas tai įtakojo?
- Koks yra ar gali būti pramoginės/populiariosios muzikos poveikis?
- Kur skamba populiarioji pramoginė muzika šiandien? Kur ji buvo atliekama praeityje (renesanso, baroko, romantizmo laikais)?

Pamokos eiga

Metodai: pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Ši tema gali prasidėti pokalbiu kaip mokiniai supranta šiandien kas yra pramoginė muzika, kokias jie žino jos apraiškas.

Siūloma užduotis: Išklausykite ir kelių žinomų šių dienų populiarių atlikėjų atliekamų kūrinių. Kokias emocijas ir mintis kelia ši muzika, kam ji skirta, kaip ji veikia žmogų? Aptarimą galima sklandžiai pratęsti kitų muzikos pavyzdžių klausymu.

O kas buvo pramoginė muzika renesanso ar baroko laikais? Madrigalas – vienas iš pasaulietinių pramoginių renesanso epochos muzikos žanrų, dažnai koncertų salėse atliekamas ir šiandien.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Išklausykite siūlomus muzikos pavyzdžius. Apibūdinkite kokia buvo tų laikų muziką pramogai, kai klestėjo dvarų kultūra, kuri neapseidavo be pobūvių? Baroko muzikos pramogai pavyzdys - G.F. Hendelio „Vandens muzika“, atskleidžianti prabangios puotos nuotaiką. Aptarkite, kaip muzikinės pramogos operos teatre dvasia parodyta ir filme „Farinelli“? O kokią pavadinimą pramoginė muzika įgavo romantizmo laikotarpiu? Pasiklausykite F.Šopeno valsų, mazurkų, polonezų, P.Čaikovskio romansų ar F.Šuberto dainų. Aptarkite kas būdinga šiai muzikai?

Vis dėlto, labiausiai populiarioji muzika suklestėjo XX amžiuje. Kai sąvoka „pop muzika“ buvo tiesiogiai susieta su sąvoka „pop kultūra“. Miuziklas – vienas iš XX amžiaus pramoginių sceninių žanrų. Čia galite prisiminti kokie miuziklai jau yra skambėję Lietuvos koncertinėje estradoje, gal kas iš mokinių yra apsilankę tokia renginyje? Klausymui labai tiktų ištraukos iš A.Lloyd Weberio miuziklo „Jesus Christ superstar“. Apibendrinkite muzikos kūrinių klausymą ir jų aptarimą bei analizę apklausa raštu su jūsų parengtais klausimais.

Žodynėlis:

Populiarioji, pramoginė muzika – dauguma tokios muzikos pavyzdžių pasižymi pramogai, pasilinksminimui, skirtu muzikos turiniu, nesudėtinga muzikine kalba, paprastomis ir greitai įsimintinomis melodijomis. Šiai kryptiai priskiriamos lengvosios muzikos rūšys – estradinės, pop dainos, elektroninė šokių muzika, kai kurie džiazas, nesudėtingi melodingi simfoninės ir kamerinės muzikos kūriniai, muzikinio teatro žanrai.

Madrigalas – renesanso laikotarpiu paplitęs polifoninis vokalinis pasaulietinio pobūdžio kūrinys

Miuziklas – JAV susiformavęs pramoginio siužeto ir turinio muzikos žanras, beveik nesiskiriantis nuo roko operos ar muzikinių filmų.

Raktiniai žodžiai internetinei paieškai: *saloninė muzika, mazurka, valsas, romansas*

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/9.Populiarioji_muzika/index9.htm

Pamokoms reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1. Opera ir baletas: Nr.7. CD 2. – Filmų ištraukos: Nr 2; Muzika: Nr.1-6, 9-13, 15*).

Siūloni muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ (rež. Gerard Corbiau, 1994 m.)

Palestrina Mišios „Hodie Choristus natus est“

O di Lasso „Matona mia cara“,

C. Janequin „Les chant de oiseaux“

J. Dowland liutnios dainos „Come again“, „In darkness let me dwell“ (gali būti Stingo ir liutnios atlikėjo E. Karamazovo variantas)

J.S. Bach Pasija pagal Joną (video ištraukos iš LNOBT 2008 m. pastatymo)

J. S. Bach Tokata ir fuga d- moll

Papildomi:

G.F Haendel ištraukos iš oratorijos „Mesijas“

A. Vivaldi koncertų smuikui ciklo „Metų laikai“ ištraukos

J. S. Bach Didžiosios mišios h- moll (Gloria, Agnus Dei)

J.S. Bach Brandenburgo koncertas nr.3

Pamokų pasiruošimui ir eigai rekomenduotini klausimai:

Kaip jums atrodo, ar muzikos menas renesanso, baroko laikais ir dabar turi vienodas galimybes skleistis? Kodėl?

Apibūdinkite, kur skamba muzika šiandien ir kokia auditorija jos klausosi? Palyginkite, kur skambėjo muzika renesanso, baroko laikotarpiais, kokiai publikai ji buvo skirta?

Kokius svarbiausius veiksnius, įtakojusius renesanso muzikos raidą galėtumėte išskirti?

Kaip manote, kokios renesanso epochos idėjos skatino pasaulietinės renesanso muzikos raidą?

Kaip jums atrodo, kokiais išskirtiniais bruožais pasižymi Baroko muzikos menas?

Kokius svarbius pokyčius vykusius baroko muzikos kalboje, muzikos moksle, teorijoje galėtumėte įvardinti? Kaip tai įtakojo muzikos skambesį ir išraišką?

Kokią įtaką jūsų manymu muzikos menui ir jo statusui baroko laikotarpiu turėjo solistų virtuozų menas?

Nupasakokite, per kokius naujus žanrus baroke įsitvirtina instrumentinė muzika?

Kaip jums atrodo, koks vaidmuo atitenka instrumentinei muzikai baroko laikotarpiu? Kokie instrumentinės to meto muzikos žanrai jums žinomi?

Kokius galėtumėte įvardinti žymius baroko epochos kūrėjus ir atlikėjus?

Pamokų eiga:

Metodai: Teorijos pristatymas, pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Temos įvadui tiktų muzikos meno statuso aptarimas šiandien. Koks jis? Kokios yra muzikos kūrimo, atlikimo, klausymo galimybės šiandien? Dabarties muzikos meno statuso demokratiškumas gali būti palygintas su praėjusiomis epochomis. Koks jis buvo renesanse? Svarbu išryškinti dvi kryptis, kuriomis pradeda renesanso epocha lygiavertiškai žengs muzikos istorija – pasaulietinė ir religinė muzika. Viduramžiais daugiau vyravusi bažnytinė muzika ir jos statusas išlieka stiprus,

tačiau su renesanso humanizmo idėjomis keičiasi ir muzikos statusas – pasaulietinė muzika vis labiau įsitvirtina, susiformuoja kompozitoriaus –kūrėjo, atlikėjo, dvaro muzikanto statusas. Atsiranda nauji savarankiški muzikos žanrai, vienas jų – populiariausia renesanso pasaulietinės vokalinės muzikos forma – madrigalas. Išskirtinos trys svarbiausios vokalinės polifonijos mokyklos –Nyderlandų, Romos ir Venecijos mokykla.

Siūloma užduotis: Muzika klausymui – Palestrinos mišios „Hodie Choristus natus est“ simbolizuoja iš Viduramžių paveldėtą muzikinę tradiciją, duoklę ir tarnavimą bažnyčiai bei jos dogmoms. O. di Lasso ir C. Janequino madrigalai bei J. Dowlando liutnios dainos atskleidžia jau visiškai kitokią aptariamą epochos muzikos dvasią – žmogaus jausmų ir gamtos harmoniją, darnų muzikos ir poezijos santykį. Išklause kūrinis, pasamprotaukite ir išryškinkite, kokios dvi pagrindinės muzikos kryptys formuojasi muzikos istorijos kelyje? Kaip tai įtakoja kūrėjo, atlikėjo statusą?

Aptariant muzikos meno statusą baroke, mokinius reikėtų įvesti į jo muzikos garsų pasaulį. Pasižiūrėkite filmo „Farinelli“ ištraukas, atskleisiančias Baroko epochos teatrališkumo atmosferą. Muzikos meno raidos keliai baroko epochoje gana įvairūs. Viena vertus, daug kas perimta iš renesanso muzikos teorijos bei idėjų. Kita vertus, baroko muzikos raida buvo suvokiama kaip aiški renesanso muzikos priešprieša. Vienu svarbiausių baroko muzikos žanrų tapo opera, o pagrindinį muzikos siekį – išreikšti ir sužadinti tam tikras dvasios būsenas, tipinius jausmus pagrindė afektų teorija. Šalia teatrališkumu alsuojančios ir karštus aukštuomenės disputus įtakojančios operos lygiaverčiai gyvuoja bažnytinės muzikos žanrai (mišios, pasijos, motetai, oratorijos) ir instrumentinė muzika. Ji taip pat nestokoja teatrališkumo apraiškų, garsų tapybos ir afektų teorijos paremtos muzikinės retorikos. Paklauskite kūrinis iš siūlomo sąrašo.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Peržiūrėję ir išklause siūlomus muzikos ir filmo fragmentus, pasamprotaukite ir įvardinkite, kokiais išskirtiniais bruožais pasižymi baroko epochos muzikos menas ir jo aplinka?

Taip pat pasižiūrėkite LNOB teatre atliktos pasijos pagal Joną įrašo ištraukas. Aptarkite girdėtą medžiagą ir atskleiskite ypatingai ryškų šios muzikos bruožą – garsų tapybą, ypač įdomiai suinterpretuotą minėtame J. S. Bacho Jono pasijų sceniniame pastatyme.

Baroko instrumentinė muzika taip pat įtvirtina ir šiuos svarbius žanrus: fantaziją, tokatą, preliudą, fugą, variacijas, siuitą, partitą, sonatą, simfoniją, uvertiūrą, koncertą. Gana svarbūs buvo ir baroko muzikos kalbos pokyčiai. Bažnytinės dermės pakeitė mažoro minoro sistema, įsigalėjo tolygi temperacija (J. S. Bacho GTK), įtvirtinta funkcinė harmonija, laisvasis polifonijos stilius. Baroko epochos muzikos statusą labai stipriai įtakojo ir sureikšmino sparčiai plėtojęs muzikos mokslas – estetika, akustika, harmonijos teorijos, muzikos kritika ir kt.

Siūloma užduotis: Filmą „Farinelli“ fragmente su kompozitoriumi G. F. Hendeliu vaizdžiai parodytas kūrėjo ir atlikėjo santykis. Aptarkite ir apibūdinkite, koks jis? Atkreipkite dėmesį į svarbius reiškinis rodomus filmo fragmentuose - su operos teatrų veikla plėtojosi ir viešasis koncertinis gyvenimas. Iškilo solistų virtuozų menas, apie kurį parašyta pedagogikos bei metodikos darbų. Pasižymėkite naują ir svarbią informaciją užrašuose.

Žodynėlis:

Motetas – Viduramžiais atsiradęs ir vėliau išplėtotas daugiabalsės vokalinės polifonijos žanras, dažniausiai kuriamas pagal religinį tekstą.

Polifonija – daugiabalsė muzika pagrįsta savarankiškais balsais, kurie tuedami savo melodines linijas jungiasi į bendrą melodijų ansamblį.

Preljudas – instrumentinis kūrinys, skirtas įžangai į kitą kūrinį ar kūrinų grupę. Istoriskai susiklostė 3 pagrindiniai preliudo tipai: neturintis nurodyto tęsinio, todėl galintis būti bet kurio tos

pačios dermės ar tonacijos kūrinio įžanga; preliudas, turintis vienintelį tęsinį ir nepriklausomas savarankiškas ir preliudas ir choralinis preliudas – choralo išdaila vargonams.

Fuga – tai populiariausia ir sudėtingiausia imitacinės polifonijos forma. Tai muzikos kūrinys, kuriame ta pati tema nustatyta tvarka pateikiama keliais balsais..Fugoje pradėjęs skambėti kuris nors balsas nebeutrūksta. Įsijungus kitam balsui, pirmasis nenutyla, bet, lyg ir improvizuodamas, bėga tolyn, o vėliau įsijungęs vejasi jį, skirtingu aukštumu pakartodamas jo vingius. Susidaro įspūdis, kad vieni balsai bėga, o kiti vejasi. Iš čia ir pavadinimas. Johanas Sebastianas Bachas išstobulino fugas ir yra laikomas garsiausiu visų laikų polifonijos meistru.

Tokata – Instrumentinės muzikos žanras; virtuozinis laisvai išplėtotas muzikos kūrinys klavišiniam (f-nui, vargonams) instrumentui. Skirtas atskleisti instrumento galimybes ir parodyti atlikėjo pirštų miklumą. Susiklostė renesanso epochoje, ypatingai suklestėjo baroko kompozitorių kūryboje.

Oratorija – vokalinės instrumentinės muzikos žanras.; stambus ciklinis kūrinys solistams (dainininkams), chorui ir orkestrui (arba instrumentų ansamblui) pagal dramatinį siužetą.

Opera – sceninis muzikinis kūrinys, kurio idėja susiformavo XVI a.Florencijoje. Operoje yra dainuojama ir vaidinama su orkestro pritarimu.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

Mokytojo

užrašai.....

III tema. (potėmės A, B)

Klasicizmo muzika- kilnaus paprastumo, formų tobulumo ir pusiausvyros mene atspindys.

A) Opera *buffa* ir opera *seria* – aukštuomenės skonių ir disputų arena. Ch. W. Gluckas ir operos reforma. W. A. Mozarto operinė kūryba

B) Absoliuti instrumentinės muzikos autonomija (simfonija, kvartetas, sonata, koncertas)

Uždaviniai:

Susipažinus su klasicizmo operos ir instrumentinės muzikos pavyzdžiais įvertinti muzikos meno statusą minimoje epochoje, apžvelgti kokios muzikinės meninės idėjos buvo svarbios klasicizmo kūrėjams

Išanalizuoti ir atskleisti kaip muzikos meno padėtį veikė operos reformos ir aktyviai stiprėjanti instrumentinės muzikos autonomija

Suvokti ir palyginti nūdienos ir klasicizmo epochoje vykusius muzikos meno statuso procesus

Laukiami rezultatai:

Mokiniai įsisavins klasicizmo muzikos meno pokyčių dėsninumus ir jų poveikį muziko statusui; Išsiaiškins ir nusakys kaip operos žanro raidos procesai veikė muzikos statusą klasicizmo laikotarpiu, apibūdins pagrindinius *opera buffa* ir *opera seria* ypatumus; Gebės įvardinti esminius Ch. W. Glucko ir W. A. Mozarto įvestų operos reformų principus; Išsiaiškins klasicizmo instrumentinės muzikos reikšmę, jos raidos ir pokyčių ypatumus

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1- Opera ir baletas: Nr. 8; CD 2 –Filmų ištraukos: Nr. 1, 3; Muzika: Nr.7, 8, 17, 18, 19*)

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

Ištraukos iš filmo „Amadeus“ (rež. Milos Forman, 1984)

Ištrauka iš Ch.W. Glucko operos „Orėjas ir Euridikė“ (LNOBT 2007m. pastatymo)

Ištraukos iš filmo „Copying Beethoven“ (Rež.Agnieszka Holland, 2006 m.)

W. A. Mozart operų „Figaro vedybos“, „ Don Žuanas“. „Užburtoji fleita“ fragmentai

J. Haydn Imperatoriškasis kvartetas Op. 76 nr. 3 C-dur (fragmentai)

W. A. Mozart Simfonijos g- moll KV 550, C-dur „Jupiterio“ KV 551 (fragmentai)

W.A. Mozarto, L. van Beethoveno sonatos fortepijonui (pasirinktinai)

Papildomi:

Ch. W. Gluckas opera „Orėjas ir Euridikė“ fragmentai

L. van Beethoven 3 koncertas fortepijonui ;

Simfonijos nr. 5 ir nr 9

Pamokų pasiruošimui ir eigai rekomenduotini klausimai:

Kokias menines idėjas paveikusias muzikos meno raidos ypatumus klasicizme galėtumėte įvardinti kaip svarbiausias?

Kokius galite įvardinti prieš tai buvusių epochų ir klasicizmo muzikos meno statuso panašumus ir skirtumus? Kokių panašumų ar skirtumų galėtumėte atrasti palygindami tuomet ir mūsų dienomis vykstančius muzikinius meninius procesus?

Kaip jums atrodo, kokią reikšmę klasicizmo muzikos raidoje atliko operos žanras? Kodėl?

Apibūdinkite, ko siekė klasicizmo operos reformatoriai, kaip tai paveikė šį žanrą ir muzikos raidos ypatumus?

Kaip manote, kokią svarbą klasicizmo laikotarpiu įgauna instrumentinės muzikos žanrai? Kaip tai susiję su instrumentų evoliucija ir naujomis jų galimybėmis?

Pamokų eiga:

Metodai: Teorijos dėstymas, pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Prieš tai nagrinėtos temos jau atskleidė renesanso ir baroko muzikos meno statuso ypatybes.

Siūloma užduotis: Šią temą galima pradėti nuo palyginimo kas sieja ir kas skiria šių epochų muzikinius meninius procesus. Temą galima plėtoti ir pavyzdžiais iš mūsų dienų. Pavyzdžiui, tema trumpam bendram klasiės aptarimui galėtų būti - kur ir kaip skamba Mocarto muzika šiandien?

Kaip ir baroko epochoje, Klasicizmo laikotarpiu muzikinis gyvenimas buvo labai aktyvus ir reiškėsi jis per operos žanrą. Operos teatruose vyko labai spartus visuomeninis gyvenimas, suteikęs operos žanrui ypatingą statusą. Pasižiūrėkite ir išklausykite siūlomus muzikinius pavyzdžius. To meto Europos operose vyko daug permainų: rimtoji opera (*opera seria*) prarado savo populiarumą, itin išpopuliarėjo komiškoji opra (*opera buffa*). Operos menui buvo būtinos reformos. Aptarkite Ch.W. Glucko operos reformos esminius momentus: poezija turi tarnauti muzikai, ji turi padėti pasakoti operos siužetą ir muzika neturėtų jo apkrauti. Gluckas siekė apvalyti operos žanrą nuo perdėtai išpūstų virtuozinių numerių ir suteikti jai natūralumo bei tikroviškumo. Ji turėjo tapti drama, o ne vaidinimu su daugybe intarpų. Aptarkite matytą Glucko operos "Orfėjas ir Euridikė" pastatymo LNOBT ištrauką – kokias muzikinės kalbos ir išraiškos priemonių naujoves pastebite?

Užduotis stebėjimui: Svariu operos reformatoriumi laikomas ir W.A. Mocartas, ieškojęs savo muzikinės dramos sprendimo, tačiau taip pat kaip ir Gluckas, operose siekė aiškumo ir tikroviškumo. Pavyzdžiuose iš filmo „Amadeus“ vaizdingai atkuriamos operų „Figaro vedybos“ ir „Don Žuanas“ sukūrimo aplinkybės. Pirmoji – opera buffa pagal Bomaršę pjesę, kur kiekvienas veikėjas turi labai ryškų charakterį, atspindėtą muzikos kalba (rečitatyvuose, arijose, ansambliuose), o antroji jungia ir opera seria, ir opera buffa bruožus. Pats kompozitorius „Don Žuaną“ vadino *dramma giocoso* (linksmoji drama). Aptarkite matytą ir girdėtą medžiagą, diskusijos pagalba bandykite išsiaiškinti kokie būdingiausi klasicizmo operos bruožai, kodėl šis žanras buvo toks svarbus klasicizmo epochoje?

Mokiniam šioje pamokoje svarbu suvokti kaip ryškiai pakito instrumentinės muzikos statusas klasicizmo laikotarpiu, palyginus su renesansu ir baroku

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Paanalizuokite kaip šalia ypatingo dėmesio tiek baroke, tiek klasicizme susilaukusios operos, instrumentinės muzikos statusas aptariamam laikotarpiu labai užtikrintai sutvirtėja, ji tampa absoliučiai savarankiška. Kadangi klasicizmo idėjos paremtos paprastomis išstobulintomis formomis, tai atsispindi ir savarankiškumą įgavusios instrumentinės muzikos žanruose. Čia būtina prisiminti J. Haydną, suformavusį pagrindinius klasicizmo simfoninės ir kamerinės muzikos žanrus bei sonatinį-simfoninį ciklą. Susiformuoja ir tipinis dalių išdėstymas: greita-lėta-(menuetas)-greita. Tokia struktūra tapo svarbiausių klasicizmo instrumentinės muzikos žanrų – simfonijos, koncerto, kvarteto ir sonatos – pagrindu. J. Haydno Imperatoriškais kvartetais – puikus pavyzdys, atskleidžiantis klasicizmo epochos kamerinės muzikos dvasią bei supažindinantis su šio žanro formos, muzikos kalbos ypatumais. Pasiklausykite W. A. Mocarto simfonijų fragmentų, aptarkite jų formos bei muzikos raiškos priemonių ypatumus. L. van Beethoveno instrumentinės muzikos kūrybos bei atlikimo aplinkybės vaizdžiai parodytos filmo „Copying Beethoven“ fragmentuose. Įsidėmėkite ir aptarkite filmo ištraukose matomą klasicizme susiformavusio simfoninio orkestro sudėtį ir galimybes. Būtina susipažinti ir su klasicizme išpopuliarėjusia sonata bei koncertu (klausymui pasirinktinai W.A. Mozarto, L. van Beethoveno sonatos, koncertai). Aptarkite ir nupasakokite kaip evoliucionavo instrumentai, kaip klasicizmo kompozitoriai kurdami instrumentines sonatas ir koncertus atskleidė įvairias ir dažnai virtuozines jų galimybes.

Žodynėlis:

Klasicizmas – tai meno stilius, muzikoje vyravęs Europos šalyse 1750–1820 metais. Po puošnaus, monumentalaus baroko klasicistai norėjo paprastumo, aiškumo, natūralumo. Klasicizmo muzikai būdinga: formos aiškumas, simetrija, paprastumas. Žymiausi klasicizmo muzikos kūrėjai – trys Vienos klasikai – J. Haidnas, V. A. Mocartas ir L. van Bethovenas. Jie suformavo pagrindinius klasicizmo muzikos principus.

Opera seria – taip vadinama, rimta opera, kuriai būdingas istorinis arba mitologinis siužetas ir atskirtos žodžio bei muzikos funkcijos. Sceninis veiksmas čia dažniausiai išreiškiamas rečitatyvais secco, tipizuotos emocijos – arjomis da capo, reikalaujančiomis itin išlavinto ir gražaus tembro balso (dažniausiai dainuodavo kastratai).

Opera buffa – taip vadinama, juokingoji opera, komiško siužeto italų opera. Jai būdingas gyvas veiksmas, parodija, kasdieniški charakteriai, būtinė melodika, šokių ritmai, išplėtoti ansambliai ir finalinės scenos. Kitaip nei kitų kraštų komiškosiose operose, opera buffa visas tekstas yra dainuojamas, vokaličius numerius keičia rečitatyvai secco.

Sonatinis-simfoninis ciklas - tai keleto dalių instrumentinės muzikos ciklas, kuriame bent viena iš dalių yra sonatos formos. Šis ciklas tapo svarbiausių klasicizmo instrumentinės muzikos žanrų – simfonijos, koncerto, kvarteto ir sonatos – pagrindu.

Klasicizmo orkestras - Klasicistų kūryboje susiformavo dviguba simfoninio orkestro sudėtis. Ją sudarė keturios instrumentų grupės: mediniai pučiamieji- 2 fleitos, 2 obojai, 2 klarnetai, 2 fagotai; Variniai pučiamieji – 2 trimitai, 2 valtornos, Mušamieji – timpanai; Styginiai - I ir II smuikai, altai, violončelės ir kontrabosai.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_3/1.Klasicizmo_stiliaus_bruozai/index1.htm

Mokytojo

užrašai.....

IV tema (potėmės A, B)

Romantizmo muzika – tikrasis realybės atspindys ir įkūnijimas

A) Romantizmo opera ir Vakarų Europos teatrai

B) Kamerinė, vokalinė muzika – priartėjimas prie intymiausių vidinių žmogaus išgyvenimų.
Orkestrinė muzika – epochos lyderė

Uždaviniai:

Susipažinę su romantinės operinės muzikos pavyzdžiais, mokiniai išmoks įvertinti kokį vaidmenį operos žanras vaidino aptariamam laikotarpiu, galės palyginti žanro raidos ypatumus su prieš tai nagrinėtomis epochomis

Mokiniai išmoks suvokti esminius šio žanro pokyčius, naujoves ir jų reikšmę muzikos meno statusui

Susipažinus su romantizmo instrumentinės vokalinės bei simfoninės muzikos pavyzdžiais, įsisavinti kokias menines idėjas generavo ypatingą statusą įgavusi kamerinė, instrumentinė bei simfoninė šio laikotarpio muzika

Suvokti Romantizmo kamerinės bei simfoninės muzikos naujovių svarbą, jos raidos specifinius ypatumus

Laukiami rezultatai:

Mokiniai įsisavins kokį vaidmenį operos menas atliko romantizmo laikotarpiu;

Gėbės apibūdinti svarbiausius romantizmo operos raidos momentus;

Išsiaiškinti kokį vaidmenį romantikai skyrė kamerinei, instrumentinei ir simfoninei muzikai;

Gėbės nusakyti kokį statusą romantizme įgauna kūrėjas, kiek svarbūs tampa kūrėjo vaizduotė, individualūs jausmai;

Įsisavins naujus romantizmo žanrus, jų susiformavimo aplinkybes bei kūrėjus

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CDI- Opera ir baletas: Nr.1, 4, 6; CD 2 – Filmų ištraukos: Nr. 5 ; Muzika -20, 21, 22, 27*)

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

G. Verdi op. „Rigoletas“, „Kaukių balius“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymų)

R. Wagner op. „ Valkyrėja“, „Skrajojantis Olandas“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

Fragmentai iš filmo „Chopin. Desire for love“ (rež. J. Antczak, 2002 m.)

G. Verdi op. „Traviata“ fragmentai

G. Bizet op. „Carmen“ ištraukos

F. Liszt simfoninė poema „Preljudai“ fragmentai

F. Liszt ciklas „Klajonių metai“, ištraukos

F. Schubert dainos „Forelė“, „Girių karalius“

Papildomi:

G. Puccini op. „ Madam Butterfly“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

G. Mahler simfonijos nr. 2 ir nr. 7 fragmentai

M. K. Čiurlionis simf. poema „Jūra“ fragmentai
P. Čaikovskis romansai (Pvz. „Triukšmingoje puotoje“)

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Kaip galėtumėte nusakyti, kokių idėjų vedami kūrė muziką romantizmo epochos kompozitoriai?

Kuo jos galėtų būti artimos šiuolaikiniam menininkui?

Kaip manote, kokį statusą romantizmo laikotarpiu įgauna muzikos kūrėjas?

Nusakykite, kokiais būdais romantizmo muzikoje perteikiama menų sintezės idėja?

Kaip apibūdintumėte, koks vaidmuo tenka operos žanrui romantizmo laikotarpiu?

Įvardinkite, kokias menines romantizmo idėjas jungė šios epochos operos žanras?

Nusakykite, kokie veiksniai Europoje įtakojo tautinės operos susiformavimą?

Kaip galėtumėte įvertinti, kokią įtaką operos žanro raidai turėjo didieji Europos operos teatrai?

Apibūdinkite, kas yra *bel canto* ir kokie romantizmo kompozitoriai labiausiai išpuoselėjo šį stilių savo operose ?

Kokias žinote lyrines-psichologines romantizmo operas? Kaip jose atskleidžiami veikėjų charakteriai?

Įvardinkite vientiso muzikinio vystymo operos – muzikinės dramos autorių?

Nusakykite, kokiais muzikinės kalbos principais paremta muzikinė R. Vagnerio drama?

Kokie instrumentinės muzikos žanrai vyrauja romantikų kūryboje?

Kaip manote, kokį vaidmenį romantizmo muzikoje vaidina programiškas, su kuom jis susijęs?

Kaip romantizmo idėjos yra įkūnijamos vokalinėse instrumentinėse miniatiūrose?

Įvardinkite, kokie nauji simfoninės muzikos žanrai susiformuoja romantizme, kas jų kūrėjai?

Apibūdinkite, kokį statusą romantizmo laikotarpiu įgauna simfoninė muzika?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, teorijos dėstymas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Analizuojant šią temą svarbu atskleisti romantizmo epochos menininko – jausmingo ir maištingo žmogaus – laisvę kurti. Čia galima rasti ir paralelių su šiuolaikiniais menininkais. Aptarkite, kaip šiandien suprantama kūrybos laisvė? Anksčiau kūrė menininkai buvo priklausomi nuo bažnyčios ar mecenatų užsakymų, o romantizme jie įgijo iki tol nepažintą kūrybos laisvę, kuri išsiveržė stipriais individualiais jausmais ir vaizduote. Ypatingai aktualus romantikų kūryboje tampa vidinis menininko konfliktas su jį supančia aplinka, todėl išsivysto tokios kūrybos temos kaip Žmogus ir Likimas, Žmogus ir Laikas, Žmogus ir Gamta, Žmogus ir Kovotojas. Palyginkite tokį muziko kūrėjo statusą su ankstesnėse epochose kūrusių muzikų meninės aplinkos kontekstu.

Aptariant temą taip pat svarbu atskleisti romantikų gvildentą menų sintezės idėją ir kaip tai atsispindėjo operos žanre, kuris Romantizme išlieka ypatingai reikšmingas. XIX a. tautinės revoliucijos, vykusios visoje Europoje taip pat įtakoja operą, susiformuoja tautinės operos, tokiu būdu protestuodamos prieš taip plačiai išsigalėjusią italų operą. Atsiranda tautiniai operų siužetai. Todėl labai skiriasi italų, vokiečių ir prancūzų romantizmo operinė kūryba. (Ch. Gounod Prancūzijoje, C. M. von Weberis Vokietijoje) .Svarbu akcentuoti, kad opera buvo išties labai išsigalėjusi visoje Europoje, ją garsino ir puoselėjo iki šių dienų aktyvūs ir gyvuojantys teatrai –

Milano „La Scala“, Londono „Covent Garden“, Paryžiaus „Grand Opera“, Vienos „Staatsoper“ ir kt.

Giuseppe Verdi – vienas garsiausių romantizmo operos kūrėjų, likęs ištikimas itališkajai *bel canto* tradicijai ir sukūręs 26 operas. Jo kūrybos sėkmę lėmė nuostabaus dainingumo vokalinės partijos, taiklios muzikinės personažų charakteristikos. Dž. Verdi savo kūryboje tęsė pirmtakų – Dž. Rosinio, V. Belinio – tradicijas, rėmėsi liaudies dainomis, buitinais žanrais. Kompozitorius pats dalyvaudavo statant operą, bendradarbiaudavo su dirigentais, mokydavo dainininkus jų partijų.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Pasiklausę ir pasižiūrėję G. Verdi operų pavyzdžius, aptarkite kaip funkcionuoja menų sintezės idėja matytuose ir girdėtuose pavyzdžiuose. Labai svarbus momentas yra gilus G. Verdi operų psychologizmas. Paanalizuokite, kaip, kokiomis muzikos priemonėmis kuriami veikėjų charakteriai? Pavyzdžiui, tai kad Verdi pasirinko A. Diuma pjesės „Dama su kamelijomis“ siužetą savo operai „Traviata“, tuo metu buvo gana didelė rizika. Pirmą kartą šiuolaikinė istorija buvo perkelta į sceną. Tai viena pirmųjų lyrinių-psichologinių operų pasaulinėje literatūroje. Kompozitorius labai subtiliai atskleidžia pagrindinės veikėjos (Violetos) charakterio virsmą. Kita gilaus psychologizmo persunkta istorija – opera „Rigoletas“, kurios ištraukas iš LNOBT pastatymo siūloma pasižiūrėti ir įvertinti. Aptarkite ir apibūdinkite, kokios muzikos kalbos raiškos priemonės stiprina operų veikėjų psychologizmą? Pasižymėkite naują informaciją užrašuose.

G. Bizet „Carmen“ simbolizavo naują žingsnį operos istorijoje. Kompozitorius atsisakė sentimentalus ar mitologinio siužeto ir sukūrė naują žanrą – realistinę muzikinę dramą. Pasiklausykite ištraukų iš operos ir aptarkite kaip ir kokiomis muzikos išraiškos priemonėmis kuriami jos herojų – paprastų žmonių charakteriai.

Dar vienas svarbus etapas romantizmo operos raidoje – R. Wagnerio operinė kūryba. Visos kompozitoriaus operos sukurtos pagal legendas, operų dramaturgija grindžiama ištisiniu vystymu. Žanras taip pat praturtintas naujomis formomis: monologu, dialogu, stambiais simfoniniais numeriais. Operose kompozitorius naudojo išplėtotą leitmotyvų sistemą. Beveik kiekvienoje brandžioje jo operoje jų yra nuo dvidešimt penkių iki trisdešimties. Kompozitorius naudojo ir temas simbolius. Visa tai simfonizavo operą.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Klausydami ir stebėdami R. Wagnerio operų fragmentus, pabandykite įvardinti ir apibūdinti, kuom naujas yra kompozitoriaus muzikinis mąstymas? Nupasakokite, kokiomis muzikos išraiškos priemonėmis tai pasiekama?

Kaip gi laisvo ir maištingo romantizmo kūrėjo idėjos atsiskleidė orkestriniuose kūriniuose, kamerinėje, vokalinėje ir instrumentinėje romantikų kūryboje? Labai individualiai ir dažnai – programiškai. Romantikai labai daug kuria programinės instrumentinės muzikos. Tai ir pjesės miniatiūros, ir simfonija, simfoninė poema, uvertiūra. Labai svarbus momentas yra tas, kad koncertų salės tampa prieinamos ne tik aukštuomenei, bet ir viduriniajai visuomenės klasei.

Užduotis stebėjimui ir klausymui: Filmo „Chopin. Desire for love“ fragmentuose – vaizdžiai įvedama į romantizmo muzikinę atmosferą. F. Chopinas – vienas talentingiausių fortepijoninės miniatiūros kūrėjų, garsėjęs ir savo atlikėjišku talentu vaizdžiai atkurtu filme. Aptarkite matytus fragmentus, juose skambėjusią muziką, kokia ji? Ką ji atspindi, apie ką mums pasakoja? Įvertinkite, kaip šie svarbūs momentai įtakojo muzikos meno statusą romantizmo epochoje. Filmo fragmentuose epizodiškai sutinkamas ir kitas romantizmo epochos kompozitorius – F. Lisztas, kuris taip pat labai garsėjo kaip ypatingo talento pianistas, gastroliavęs po visą Europą ir gaudavęs

didžiausius honorarus. Pasiklausykite jo sukurtų fortepijoninių miniatiūrų – pvz; noktiurno „Meilės svajos“ arba „Vilos d'Este fontanai“ iš ciklo „Klajonių metai“. Aptarkite ir apibūdinkite kaip ši muzika atspindi žmogaus išgyvenimų tematiką, žmogaus ir gamtos sąsajas. Kamerinių miniatiūrų ir žmogaus ir gamtos tematiką sklandžiai galima pratęsti klausantis F. Schuberto dainų „Forelė“ ir „Girių karalius“. Žmogaus vidinių išgyvenimų temą galite praplėsti išklausydami P. Čaikovskio romansą „Triukšmingoje puotoje“ („Средь шумного бала“)

Šios aptartos ir plačiai romantikų eskaluojamos temos ryškiai atsiskleidė ir simfoninėje muzikoje. Vienas labai tinkamų pavyzdžių – F. Liszto simfoninė poema „Preliudai“.

Apskritai F. Liszto simfoninė kūryba ypatingai ryškiai atspindi kertinę Romantizmo menų sintezės idėją. Mokiniam svarbu žinoti, kad šis kompozitorius sukūrė 13 simfoninių poemų, kurių tematika glaudžiai siejasi su literatūra ir mitologija. Jis laikomas ir šio žanro pradininku. F. Liszto simfoninėse poemose ryškiausiai atsiskleidžia jo programiškumo samprata. Jo tikslas – ne detalai, iliustratyviai perpasakoti siužetą, o iškelti pagrindinę mintį, idėją. Jam buvo svarbu ne asmeniniai išgyvenimai, o esminiai, žmoniją nuolat kamuojantys klausimai: gėrio ir blogio, gyvenimo ir mirties. Kitas jau vėlyvesniojo Romantizmo simfonistas – Gustavas Mahleris. Paklauskite jo simfonijų fragmentų (gali būti 2, 7, ar 8 simfonijos). Šio kompozitoriaus simfonijos – taip pat visos programinės. Mahleris pats sakydavo, kad „simfonija – tai pasaulis“. Jo simfonijos didžiausios ne tik trukmės prasme, bet ir instrumentų skaičiumi.

M. K. Čiurlionio simfoninės poema „Jūra“ galėtų būti puikus lietuviškojo romantinio simfonizmo pavyzdys. Pasiklausykite šio kūrinio ištraukų. Aptarkite kaip gi čia skleidžiasi Romantizme kultivuojamos idėjos, kaip siejasi tapyba ir muzika.

Žodynėlis:

Bel canto – (itališkai - gražus dainavimas), XVIIa. - XIX a. I pusės italų dainavimo mokykla, dainavimo technika ir stilius. Tai lyrinis virtuozinis dainavimo stilius – žėrintis, lengvas, grakštus dainavimas, išryškinantis garso grožį ir kantileną, balso paslankumą.

Muzikinė drama – sceninis muzikos kūrinys, operos žanro atmaina. Paprastai taip vadinamos operos, kuriose pagrindinį vaidmenį turi poetinis tekstas ir sceninis veiksmas. Šis žanras atgimė XIX a. viduryje. Sceninio veiksmo eiga siejama su nenutrūkstama muzikos plėtote. Vengiama muzikos epizodų uždarumo, arijas pakeičia laisvos sandaros vokaliniai monologai, duetus – dialogų scenos. Muzikinės dramos principus savo kūryboje labiausiai išreiškė ir išvystė R. Vagneris

Leitmotyvas - trumpa, raiški muzikinė tema, dažniausiai melodinis motyvas, frazė; kartais išbaigta tema (leittema), charakteringas akordas ar harmoninis junginys (leitharmonija), ritminė figūra (leitritmas), instrumento tembras, tonacija (leittonacija)

Simfoninė poema – Romantizme gimęs naujas simfoninės muzikos žanras, susiformavęs sonatiniam-simfoniniam ciklui transformuojantis į vientisą vienos dalies formą. Šio žanro pradininku laikomas F. Lisztas.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei*, Vilnius: 2000

Mokytojo

užrašai.....

V tema

XX amžiaus muzika:

Muzikos stilių ir krypčių gausa kaip muzikos kūrėjo individualybės visuomenėje svarba

Uždaviniai:

Klausydami įvairių XX amžiaus muzikos pavyzdžių, mokiniai susipažins su ryškiausių praeitojo šimtmečio muzikos stilių raiškos ypatumais, jų kūrėjais, gebės suvokti ir įvertinti XX a. muzikos stilių individualumo ir gausos aplinkybes, lėmusias laisvą kūrybos erdvę bei muzikos meno statuso nepriklausomybę

Laukiami rezultatai:

Mokiniai susipažins su XX a. vyravusius muzikos stiliais bei muzikos kūrėjais; Išsiaiškins kokios aplinkybės lėmė praėjusio amžiaus stilių įvairovę; Gebės apibūdinti kokį statusą XXa. įgavo muzikos menas ir kokiomis formomis tai pasireiškė

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 – Opera ir baletas: Nr. 5, 11; CD 2 – Muzika: Nr. 14, 23,)*

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

R. Strauss opera „Salome“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

A. Schoenberg „Mėnulio Pjero“ fragmentai,

A. Schoenberg Penkios pjesės fortepijonui op. 23

C. Debussy preliudas „Paskendus katedra“

S. Reich „Music for 18 musicians“

I. Stravinskis Baletas „Šventasis pavasaris“ fragmentai

Papildomi:

R. Strauss Simfoninė poema „Taip kalbėjo Zaratustra“ Fragmentai

D. Prokofjevas baletas „Romeo ir Džiuljeta“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

B. Kutavičius oratorija „Paskutinės pagonių apeigos“

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Kaip įvertintumėte, kokį statusą muzikos menas įgauna XX amžiuje ir kodėl?

Kaip apibūdintumėte aplinkybes, įtakojušias ypatingą stilių bei kryptių gausą atvėrusią XX a. muzikos istoriją?

Įvardinkite, kokie muzikiniai stiliai ir kryptys ryškiausiai pradėjo formuotis XXa pradžioje, kas jų kūrėjai?

Kokius žinote impresionizmo muzikoje atstovus? Kokias idėjas jie perteikė muzikoje?

Kokie jums žinomi ryškiausi ekspresionizmo muzikos kūrėjai? Kokias idėjas jie kultivavo savo kūryboje?

Kas buvo serializmo muzikoje pradininkas? Kaip dodekafoninė muzika įtakojo muzikos istoriją?

Abibūdinkite, kokios kitos muzikinės kryptys susiformavo XX a. muzikoje? Kokius žinote ryškiausius jų atstovus?

Ką žinote apie minimalizmą muzikoje?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Šios temos uždavinys – glaustai ir koncentruotai atskleisti labai įvairialypę ir be galo turtingą XX amžiaus muzikos kultūros paletę bei pasistengti įvertinti kokį statusą, palyginus su jau analizuotomis epochomis įgavo šis menas praeitame amžiuje. Šiam tikslui parinkti siūlomi muzikos fragmentai klausymui pamokoje – skirtingų XXa. vyravusių muzikos srovių pavyzdžiai. Jų, pagal galimybes rekomenduojama išklaudyti kuo daugiau, kad XX amžiaus muzikos panorama atsiskleistų kuo plačiau, bandant suprasti ir įvertinti kas tampa svarbu ir aktualu šio amžiaus muzikos menui.

Galima teigti, kad muzikos statusas tapo absoliučiai nepriklausomas ir individualus. Vien tai kokios visiškai skirtingos kryptys egzistavo muzikoje ir netgi vienu metu, jau byloja apie XX amžiaus muzikinės kultūros kontraversiškumą.

Impresionizmas, ekspresionizmas, serializmas, atonalizmas, avangardizmas, neoklasicizmas, minimalizmas ir t.t. Įvedant mokinius į pamokos temą, svarbu pabrėžti, jog tokią sunkiai aprėpiamą įvairovę iš dalies lėmė ir labai intensyvūs politiniai įvykiai (taika, vyravusi tarp dviejų pasaulinių karų 1918 – 1939m. buvo tyla prieš audrą, 1917 m. revoliucija Rusijoje, Italijos, Ispanijos diktatorių režimai ir kt.) Tokios aplinkybės įtakojo tai, jog skirtingų šalių muzika pasuko skirtingomis kryptimis, todėl chronologiškai nagrinėti šio sudėtingo muzikos amžiaus neverta.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Drašių muzikinių naujovių atsirado jau 1914- 1930 m., nors daugelio jų užuomazgų galima aptikti jau anksčiau – pvz.; 10 dešimtmetyje Prancūzijoje gimusiame impresionizmo mene. Pasiklausę žymiausio muzikos impresionisto C. Debussy preliudų, pabandykite nupasakoti ir apibūdinti kaip ir kokiomis naujomis muzikos išraiškos priemonėmis kompozitoriai impresionistai stengėsi perteikti regimųjų ar girdimųjų išpūdžių, antikinio meno kūrinių, tolimųjų kraštų egzotikos sukeltas nuotaikas? Aptarkite girdėtą muziką ir naujų impresionizmo išraiškos priemonių panaudojimą bei girdėtą rezultatą. Atkreipkite dėmesį į naują muzikos skambesio spalvingumą, išplėstas dermių ribas, harmoniją, faktūrą. Įvardinkite ir apibūdinkite šiuos elementus, kokie jie?

Muzikinio ekspresionizmo dvasią puikiai atskleidžia žymiausio XXa. pradžios vokiečių kompozitoriaus Richardo Štrauso muzikiniai pavyzdžiai. Kompozitorius ypatingai pasižymėjo .kultivuodamas simfoninės poemos ir operos žanrus. Simfonines poemas R. Strausas kūrė ir pagal filosofines, ir pagal iliustracines programas („ Taip kalbėjo Zaratustra“, „Tilis Ulenšpygelis“, „Don Kichotas“ ir kt.) Jo garsioji opera „Salomėja“ sukurta 1905 m. pagal O.Wildo pjesę – vienas ryškiausių ekspresionizmo operos pavyzdžių. Šiame iš Biblijos paimtame siužeto variante Salomėja savo garsiuoju šokiu su septyniomis skraistėmis vilioja Erodą, kad šis atneštų jai Jono Krikštytojo galvą ir ji galėtų pabučiuoti jo šaltas lūpas.

Užduotis klausymui ir stebėjimui: Pasiklausykite siūlomų pavyzdžių ir aptarkite kaip R. Štrausas efektinga orkestruote, ritmo naujovėmis ir itin vaizdinga harmonija perteikia siaubingą dramos nuojautą ,filosofinį pradą ir simbolizmą. Operos „Salomėja“ ekspresionistinį išpūdį papildykite ištraukos iš LNOBT pastatymo peržiūra ir aptarimu. Įvardinkite ir nupasakokite kokie muzikos ir vaizdo fragmentuose girdėti ir matyti ekspresionizmo muzikinės kalbos elementai laikomi būdingiausiais šiam stiliui? Pasižymėkite nežinomą informaciją užrašuose.

Kita kertiniai svarbi XX a. muzikos figūra – Arnoldas Šionbergas. Jis, tęsdamas labai chromatizuotą bet vis dar tonalią R. Wagnerio muzikos kalbą, vėliau pasuko nauju keliu – nuo atonalumo serijinės muzikos link. Serijinė kompozicija remiasi jo išrastu metodu, kai iš visų dvylikos chromatinės gamos garsų sudaromos serijos (dvylikatonės sekos), kuriose stengiamasi išvengti konsonansinių ar harmoninių santykių. Pasiklausykite siūlomų šio kompozitoriaus kūrinių. „Mėnulio Pjero“ laikomas vienu nuostabiausių ekspresionistinių A. Schoenbergo kūrinių. Aptarkite kaip visame 21 dainos cikle panaudojama *Sprechgesang* technika (kalba-dainavimas), kurios dėka ypatingai ekspresyviai ir efektingai atskleidžiami slapčiausi jausmai. Penkios pjesės fortepijonui op. 23 – jau dodekafoninės muzikos pavydžiai. Verta atkreipti dėmesį, jog A. Šionbergas ir jo mokiniai pasekėjai (A. Bergas, A. Vėbernas; ši trijulė dar vadinama Naujaja Vienos Mokykla) plačiai taikė ir išplėtojo dodekafonijos principą savo kūryboje.

Dar viena išskirtinė XXa. muzikos istorijos figūra yra Igoris Stravinskis. Per savo ilgą karjerą kompozitorius ne tik dalyvavo kuriant reikšmingiausias XX a. pradžios muzikos naujoves, bet ir pats daug jų išrado. Baletą „Šventasis pavasaris“ dabar galima vadinti žymiausiu XX a. kūriniu, tačiau jo premjera Paryžiuje sukėlė siaubingą skandalą. Baletas sukretė klausytojus kaip primityvizmo viršūnė, niekas tuomet nesugebėjo įžvelgti I. Stravinsko novatoriškumo. Nauji buvo ne tik ritmai, bet ir anksčiau negirdėti orkestro efektai, akordų deriniai- ir visa tai jungia negailestinga logika, primityvi jėga. Pasiklausykite šio kūrinio ištraukų ir aptarkite su mokiniais paminėtus faktus, muzikos poveikį ir kūrinio išskirtinumą.

Užduotis klausymui: Išklause A. Šionbergo, I. Stravinskio (pagal galimybes ir kitų siūlomų autorių) muzikos fragmentų aptarkite ir apibūdinkite kas būdinga šių kompozitorių muzikinei kalbai? Kuom ji buvo nauja XX-jam amžiui? Temos ir visų klausytų muzikos pavyzdžių apibendrinimui dar kartą pasamprotaukite kokios aplinkybės lėmė muzikos stilių ir kryptių gausą. Kaip tai įtakojo muzikos meno statusą?

Tai tik keletas labai ryškių XX a. muzikos kūrėjų, be kurių muzikos istorija būtų sunkiai įsivaizduojama. Labai ryškių kompozitorių, muzikos srovių būta žymiai daugiau. Muzikos meno statuso laisvei ir apskritai kūrėjo laisvės išpūdzio sustiprinimui galima pasiklausti ir aptarti dar kelių praeito šimtmečio kompozitorių kūrinius. Tai galėtų būti S. Prokofjevo, S. Reicho, B. Kutavičiaus ar kitų autorių darbai.

Žodynėlis:

Impresionizmas - nuosekliausiai impresionizmas muzikoje reiškėsi Klodo Debiusi kūryboje, impresionizmo įtaką patyrė daug XX a. kompozitorių – taip pat prancūzas Morisas Ravelis, ispanas Manuelis de Falja, italas Otorinas

Respigis, rusas Igoris Stravinskis. Kompozitoriai stengėsi perteikti regimuosius ir girdimuosius įspūdžius, kartais – tolimų kraštų egzotiką. Daug dėmesio skyrė skambesio spalvai. Tembras impresionistams yra svarbiausias elementas, todėl gausiai kūrė fortepijonui ir simfoniniam orkestrui. Mažorą–minorą praturtino senovinėmis dermėmis, pentatonika, sudėtingais akordais.

Ekspresionizmas - XX a. pirmųjų 3 dešimtmečių avangardistinė Europos dailės, literatūros, muzikos, architektūros ir teatro srovė, kuriai būdinga atviras, pabrėžtas autoriaus pasaulėjautos, emocijų, vizijų reiškimas, anarchistinės, apibendrinti, hiperbolizuoti, dažnai groteskiški vaizdai. Kompozitorius, norėdamas savo kūrinio fragmentą išgirsti raiškiai, jausmingai, pabrėžtai artikuliuojant dažniausiai natose pažymi nuorodą *espressivo*. Šis žodis XX a. pradžioje įgauna dar platesnę reikšmę – juo nusakoma nauja muzikinė srovė – ekspresionizmas. Nors muzikinių ekspresionistinių kūrinių girdime Gustavo Malerio simfonijose, ryškiausiai šios krypties užgimimo pavyzdžiais vadinamos Richardo Štrauso XX a. pradžioje sukurtos vienaveiksmės operos „Salomėja“ ir „Elektra“. . Ekspresionistinėje muzikoje vis daugiau kūrinių, kuriuose tonika paslėpta sudėtinguose, sodriai skambančiuose sąskambiuose. Ryškėja kompozitorių noras kurti muziką be mažoro ir minoro, vengti darniai skambančių trigarsių. Iki tol gyvavusi muzika, vadinama tonaliąja užleidžia vietą atonaliajai – muzikai be tonacijos.

Serializmas - Skirtingus XX a. antrosios pusės kompozitorių muzikinius portretus, jų idėjas jungia nauji muzikos kūrimo būdai, dėl kurių išryškėja kompozitorių polinkiai ieškoti idėjų skaičiuose, laisvėje, tembruose ar kituose menuose. Šėnbergo sugalvota dodekafoninė muzika avangardinės muzikos kūrėjus tarsi padrašina ieškoti naujų muzikos kūrimo būdų. Taip palaipsniui susiformavo 3 populiariausi būdai – serializmas, aleatorika, sonoristika. Šėnbergo dodekafoninė muzika kompozitoriams nurodė kryptį – galima naudoti ne tik dvylika nepasikartojančių garsų, bet ir sugalvoti 12 dinamikos ženklų, artikuliacijos būdų, ritminių verčių. Taip gimė serialistiniai kūriniai.

Dodekafonija— muzikinės kūrybos metodas, paremtas dvylika chromatinės gamos laipsnių, kurių kiekvienas laikomas savarankišku, lygiaverčiu. Dodekafoninė muzika atonali.

Neoklasicizmas - Kai A. Šėnbergas paskelbė naują muzikos kūrybos būdą, o prancūzų impresionistiniai kūriniai jau skambėjo koncertų salėse, apie 1920-uosius metus gimė neoklasicistinė kryptis. Šios krypties kompozitoriai ilgėjosi tonalios muzikos, savo šalies tradicijų puoselėjimo, kartu siekė atstatyti aiškumą muzikos formose, harmonijoje, vengė emocionalumo, naudojo klasicizmo ir ankstesnių epochų (ypač baroko) žanrus, polifoniją. Galima teigti, kad neoklasicizmo kompozitoriams tiko daug kas, išskyrus romantizmą. Neoklasicizmo bruožus girdime daugelio XX a. kompozitorių darbuose: Igorio Stravinskio, Sergejaus Prokofjevo, Pauliaus Hindemito. Savitai ir įdomiai neoklasicistinės muzikos bruožai skleidėsi prancūzų „Šėseto“ kūrybinės grupuotės veikloje, Karlo Orfo muzikoje.

Minimalizmas - minimalizmo stilių kompozitorių kūrinuose galima atpažinti iš nuolat pasikartojančios muzikos: trumpi motyvai, frazės, nepertraukiamas ritminis pulsas, tolygi, be kontrastų dinamika ir ilga kūrinio trukmė – tarsi iki begalybės auganti muzika. Galima įdėmiai klausytis, paversti fonu ar apskritai nepastebėti. Žymiausi minimalizmo atstovai amerikiečiai – Teris Railis, Filipas Glasas ir Stivas Raichas. Jų muzikoje gausu „monofoninių“ kūrinių (tos pačios rūšies instrumentams, pvz, 6 fortepijonams).

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika -„Alma littera“, Vilnius 2001;

Mokytojo užrašai

.....

.....

.....

.....

.....

.....

III ciklas. Etnokultūrinis muzikos meno aspektas

I tema: Lietuvių liaudies muzika ir jos panaudojimo įvairių kartų Lietuvos autorių kūryboje galimybės.

Uždaviniai:

Susipažinę su įvairiomis lietuvių liaudies muzikos panaudojimo formomis profesionalioje kūryboje, kituose muzikos žanruose, mokiniai įsisavins liaudies muzikos praeities ir dabarties panaudojimo ir raiškos ypatumus, raiškos galimybes

Laukiami rezultatai:

Mokiniais išsiaiškinti kaip lietuvių liaudies muzika įtakojo senųjų lietuvių klasikų kūrybą; Gebės apibūdinti kaip lietuvių folklorą panaudojo neišvengiamai socrealizmo ideologijos paliesti Lietuvos muzikos kūrėjai; Gebės nupasakoti kaip ir kokie praeito amžiaus antrosios pusės ir XXI a. Lietuvos kūrėjai panaudojo folklorą savo kūryboje

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos, (*Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 – Kompiuterinė muzika: Nr. 45; CD 2 – Muzika: Nr. 14*), interneto prieigos.

Siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui:

Pagrindiniai:

- J. Gruodis harmonizuota liaudies daina „Skamba skamba kankliai“
- B. Dvarionas 1 koncertas smuikui ir orkestrui (fragmentai)
- S. Vainiūnas „ Vabzdžių siuita“, fragmentai
- B. Kutavičius oratorija „ Paskutinės pagonių apeigos“

Papildomi:

- L. Rimša/ L. Paulauskis „Sutartinės party“ fragmentai
- Grupių „Atalyja“. „Žalvarinis“, Rasos ir Jono Čepulio atliekamos dainos
- <http://www.youtube.com/watch?v=A63Pcs8m5YQ>
- <http://www.youtube.com/watch?v=Wv-ixjwJd78&feature=related>
- <http://www.youtube.com/watch?v=GmUfZehRXX0>
- <http://www.youtube.com/watch?v=iN5xNH6Icm4>

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Kokius galite įvardinti liaudies muzikos panaudojimo pavyzdžius šiandien?

Nupasakokite, kaip lietuvių liaudies daina gali būti panaudojama klasikinėje muzikoje?

Įvardinkite, kas yra harmonizuota liaudies daina? Kokius žinote tokių dainų kūrėjus?

Kokius žinote socrealizmo stiliumi kūrusius kompozitorius, kas būdinga šio stiliaus kūrėjų muzikai?

Apibūdinkite, kaip folkloras atsispindi B. Kutavičiaus kūryboje?

Nupasakokite, kas yra *world music* ir kokius žinote Lietuvos muzikus, kuriančius muziką panašiu stiliumi?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Šia tema pradėdamas kitas muzikos meno aspektas – etnokultūrinis. Viena iš tokio aspekto briaunų – lietuvių liaudies muzikos įvairialypis panaudojimas profesionalioje akademinėje muzikoje. Čia mokiniams svarbu pateikti kuo įvairesnę lietuvių liaudies muzikos panaudojimą muzikos kompozicijoje.

Siūloma užduotis: Temos aptarimą galima pradėti ir nuo liaudies dainų klausymo. Esant galimybei, pasiklauskite ir aptarkite šiuolaikinio folk-jazz ar folk- roko pavyzdžius - grupės „Atalyja“. „Žalvarinis“, Rasos ir Jono Čepulio įrašus. Kokių panašių liaudies ir populiariosios muzikos dar esate girdėję? Pasamprotaukite, kodėl tokia liaudies muzikos išraiška tampa svarbi, aktuali šiandien?

Liaudies muzika visada buvo vienas iš svarbių atspirties taškų Lietuvos muzikos klasikams. Grįžtant į praeitį, prisiminkite lietuvių klasikus ir jų skirtingą folkloro panaudojimą profesionalioje kūryboje. Pasiklauskite J. Gruodžio harmonizuotų liaudies dainų. Gruodžio kūryba pasižymi intelektualumu, temperamentu, monumentalumu, ypatingai ryškiais nacionaliniais bruožais. Kompozitorius sukūrė daug originalių kūrinių chorams, harmonizavo lietuvių liaudies dainų, parašė stambių vokalinių ir instrumentinių kūrinių. J. Gruodis buvo pirmasis lietuvių kompozitorius, savo kūryboje plačiai panaudojęs sutartines. Jo išplėtotą liaudies dainą chorui „Skamba skamba kankliai“ – puikus pavyzdys. Aptarkite, kaip kompozitorius gana moderniomis to meto muzikos kalbos priemonėmis išryškina sutartinės charakterį, plėtoja ir pabrėžia sinkopuotą ritmiką. Nors tiek simfoniniuose kompozitoriaus kūriniuose, tiek kituose kūriniuose dažnai girdime liaudies dainų motyvus, tačiau jo muzikinis braižas išliko labai individualus ir tiems laikams labai novatoriškas.

Pasiklauskite kitų lietuvių klasikų kūrybos pavyzdžių – B. Dvariono, S. Vainiūno muzikos. Koks gi šių kūrėjų santykis su folkloru? B. Dvariono muzika romantinės krypties - improvizaciška, emociinga, melodinga, natūraliai perteikianti lietuvių Liaudies dainų intonacijas, lanksčios ritmikos, skaidriai spalvingos harmonijos ir orkestruotės. Jo muzikai labiau būdingas muzikinių minčių eksponavimas, jų gretinimas, nei išsistinis plėtojimas.

Panašiai pokario metais kūrė kitas žymus lietuvių kompozitorius, kurio muzikoje taip pat gausu pagal socrealizmo reikalavimus panaudotų liaudies muzikos citatų. „Vabzdžių siuitoje“, šalia tautinio charakterio atsiskleidžia ir nauji kompozitoriaus kūrybos bruožai – vaizdingumas, programiškumas.

Folkloro ir vėlesnės kartos kompozitoriaus B. Kutavičiaus santykis jau kitoks. B.Kutavičiaus kūrybai didelę įtaką padarė poeto Sigitos Gedos poezija. Iš jos jis perėmė mitologizuotą istorinės praeities sampratą. Tai senovės ilgesys, poetinė pagonybės vizija, praeito laiko išnykusių kaimų, kalbų ir genčių temos. Jas Kutavičius įgyvendino, paprastomis, tačiau gana moderniomis priemonėmis, dažnai išryškindamas skambesio lietuviškumą (intonacijomis, citatomis,

instrumentais), panaudodamas įvairius teatrinius efektus – neįprastą atlikėjų išsidėstymą salėje aplink klausytojus ar scenoje susėdusius ratu. Dalis Kutavičiaus partitūrų yra keistas geometrinės formos (rato, kvadrato, kryžiaus, akies). B.Kutavičius sukūrė 5 oratorijas („panteistinė oratorija”1970, “Paskutinės pagonių apeigos”1978, “Iš Jotvingių akmenų”1983, “Pasaulio medis”1986, “Magiškas sanskrito ratas”1990) . Pasiklausykite siūlomos oratorijos „Paskutinės pagonių apeigos“ fragmentų, aptarkite kaip folkloro atspalvis yra įkomponuojamas į šio kūrėjo muziką. Palyginkite kaip ir kokias būdais bei priemonėmis liaudies muzikos motyvai įpinami ir skleidžiami skirtingų kartų Lietuvos muzikos kūrėjų muzikoje.

L.Rimšos ir L. Parulskio „Sutartinės party“ – puikus lietuviškosios *world music* kategorijos pavyzdys. Čia archajiškosios sutartinės skamba jau visai kitokiame kontekste. „Sutartinės Party“ išryškina unikalaus polifoninio folkloro dermes ir transinį ritmikos poveikį per sąveiką su šiandieninės šokių muzikos atmainomis - *house, trance, bigbeat, triphop, dub* ir kitomis. Išradingų muzikos alchemikų kūrinys archajinė apeiginė muzika puikiai sutaria su šelminga pramoga, įtraukiant ir tradicinio šokio judesius, postmodernistinio performanso elementus, spalvingas vaizdo projekcijas. Šis gyvas, svaiginantis žanrų sintezės pavyzdys tapo vienu geidžiamiausių moderniosios lietuviškos kultūros eksporto produktų.

Užduotis klausymui: Klausydami lietuvių klasikų J. Gruodžio, B. Dvariono, S. Vainiūno kūrinių, ypatingą dėmesį atkreipkite, kaip ir kokiomis priemonėmis yra pateikiama liaudies muzika jų kūryboje. O kaip folkloro panaudojimas atsiskleidžia kitų kartų lietuvių kompozitorių – B. Kutavičiaus, L. Rimšos ir L. Paulauskio kūkiniuose? Aptarkite ir įvardinkite, kas jiems būdinga?

Žodynėlis:

Socrealizmo stilius mene - socialistinis realizmas ir literatūroje, ir mene buvo optimistinis, herojinis bei ištisai realistiškas. Socialistinis realizmas – ne tik stilius, bet ir metodas, kuris galėjo vesti prie reikiamai apčiuoto mąstymo. Vienas socialistinio realizmo elementų, kuris išėjo ir už Sovietų Sąjungos ribų - nacionalinio identiteto bei stiliaus klausimas. Vienas svarbiausių akcentų - socialistinė kultūra. Socialistinė ji turėjo būti ir savo turiniu, ir forma.

Socrealizmas muzikoje tai - romantinio stiliaus, liaudies dainų citatomis pagrįsta muzika, kuri atitiko sovietinių partinių ideologų propaguojamo socrealizmo stiliaus reikalavimus.

World music - Pasaulio etninė muzika (angl. World music) - įvairiausių pasaulio tautų (tačiau paprastai ne Europos, JAV) etninę (liaudies) muziką apimantis terminas. Šiuo terminu įvardijama ne tik Azijos, Afrikos, Okeanijos, Lotynų Amerikos muzika, tačiau ir Vakarų pasaulio atlikėjų muzika, kurioje gausu rytietišku, egzotišku motyvų. Kita vertus, ne tik įvairių kraštų liaudies muzika, bet ir kiti tu šalių muzikos stiliai, turintys egzotišką skambesį (pvz., klasikinė indų muzika, Brazilijos populiaroji muzika, morna, sufijų muzika, regis ir kt.) priskiriami world music kategorijai.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Gaidamavičiūtė R., *Nauji lietuvių muzikos keliai. Straipsnių rinkinys*, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2005

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika - „Alma littera“, Vilnius 2001;

Avramecs B., Muktupavels V., *Pasaulio muzika*, Vilnius: Kronta, 2000

Mokytojo užrašai:

II tema: Liaudies muzikos motyvai ir tautiškumas didžiųjų rusų klasikų kūryboje

Uždaviniai:

Susipažinę su įvairiais didžiųjų Rusijos klasikų muzikos pavyzdžiais, mokiniai gebės suvokti ir tautinio savitumo kontekstą Europoje, ir įvertinti tautiškumo apraiškas bei formas XIX a. Rusijos kūrėjų muzikoje, įsisavinti kokiais būdais ir priemonėmis tautinį charakterį kūrė skirtingų kartų Rusijos kompozitoriai.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins tautinio savitumo ieškojimų priežastis XIX a. Rytų Europos šalyse, Anglijoje, JAV;

Gebės apibūdinti kokiomis aplinkybėmis XIX a. formavosi tautinis muzikos stilius Rusijoje, kokią reikšmę rusų muzikos istorijoje turėjo „Galingojo sambūrio“ susiformavimas ir veikla;

Įsisavins kokiais būdais ir priemonėmis skirtingų kartų XIX a. rusų kompozitoriai kūrė tautinio charakterio muziką

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

M. Glinka op. „Ruslanas ir Liudmila“ uvertiūra, Farlafo rondo, kt. fragmentai

A Borodinas op. „Kunigaikštis Igoris“ uvertiūra

M. Musorgskis op. „Borisas Godunovas“ fragmentai, Prologas: Boriso monologas, Varpų scena

M. Musorgskis siuita fortepijonui „Parodos paveikslėliai“ fragmentai

Papildomi:

N. Rimskis- Korsakovas „Rusų Velykų uvertiūra“, simf. poema „Šecherezada“ fragmentai

P. Čaikovskis 4,5 simfonijų fragmentai, op. „Eugenijus Oneginas“ fragmentai (pvz. Lenskio arija)

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kokios aplinkybės įtakojo tautinio stiliaus formavimąsi XIX a. Rusijoje?

Kaip apibūdintumėte, kokiu stilistiniu braižu išsiskyrė ir Vakaruose, ir Rusijoje kaip autentiškas tautos atstovas pripažintas M. Glinka?

Įvardinkite, kas buvo „Galingasis sambūris“ ir kokias idėjas jis skleidė?

Apibūdinkite, kokiais būdais ir priemonėmis skleidė tautiškumą muzikoje „Galingojo sambūrio“ atstovai? Kaip rusiškas charakteris perteikiamas kitų rusų kompozitorių muzikoje?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Dėstant šią temą reikėtų pabrėžti tai, jog apskritai tautiškumas XIX a. muzikoje ypatingai sustiprėjo. Tautinio savitumo ieškojimais buvo itin pastebimi Anglijoje, Prancūzijoje, JAV, Rusijoje ir tose Rytų Europos šalyse, kurių kompozitoriai norėjo būti lyginami su austrų ir vokiečių kompozitoriais. Remdamiesi liaudies dainomis ir šokiais arba imituodami jų muzikos charakterį kompozitoriai galėjo išplėtoti etninį stilių.

Rusijoje iki XIX a. pasaulietinę muziką daugiausiai kūrė kompozitoriai, atvykę iš Italijos, Prancūzijos arba Vokietijos. Pirmasis kompozitorius, pripažintas ir Vakarų Europoje, ir Rusijoje kaip autentiškas tautos atstovas, prilygsta Vakarų amžininkams, buvo Michailas Glinka. Jo garsiosiose operose „Gyvybė už carą“ ir „Ruslanas ir Liudmila“ kūrybingai panaudojamos rusų liaudies dainoms artimos dermės, varijavimo technika, rusiškas charakteris, esama ir liaudies dainų citatų. Pasiklausykite siūlomų muzikos pavyzdžių, aptarkite su mokiniais kaip juose vystomi liaudiški motyvai.

Vienas talentingiausių šio sambūrio narių – Modestas Musorgskis. Žymiausias jo kūrinys – opera „Borisas Godunovas“ (1868–1874). Libretą parašė pats kompozitorius pagal A. Puškino tragediją. Ši istorinė liaudies muzikinė drama yra 4 veiksmų su prologu. Operoje vaizduojami XVI a. pab. Rusijos istorijos įvykiai. Tai netradicinė opera. Joje šalia pagrindinių veikėjų svarbus vaidmuo tenka liaudžiai. Tad kūrinyje labai reikšmingas choro vaidmuo. Savito kolorito operai suteikia netradicinė harmonija bei instrumentuotė. Prologe kompozitorius meistriškai kuria senosios Rusijos paveikslą, imituodamas cerkvės varpų skambesį. Iš kitų žanrų kūrinių itin populiarūs yra M. Musorgskio siuita fortepijonui „Parodos paveikslėliai“ (1874). Ši dešimties kontrastingų dalių ciklą kompozitorius sukūrė apsilankęs savo bičiulio V. Hartmano kūrinių parodoje, surengtoje po dailininko mirties. Muzikinėmis priemonėmis M. Musorgskis atkuria parodos paveikslus. Juos jungia pasikartojanti rusų liaudies melodijoms artima „Pasivaikščiavimo“ tema, kuria, pasak kompozitoriaus, jis pavaizdavo save, vaikščiojantį po parodą. Pasiklausykite šio kompozitoriaus minėtų kūrinių fragmentų ir aptarkite su mokiniais kaip ir kokiomis priemonėmis kompozitorius kuria tautinį rusišką koloritą.

Kitas ryškus rusų muzikos kūrėjas – Nikolajus Rimskis-Korsakovas, jungiantis pirmąją rusų kompozitorių kartą (M. Glinką ir „Galingąjį sambūrį“) ir XXa. pradžios kompozitorius. Jis skatino muzikos kūrėjus priartėti prie stiliaus, paremto platesniais, eklektiškesniais metodais bei šaltiniais, tačiau jo paties kūryba vis dar buvo veikiamą tautinio stiliaus. Tą įrodo jo nuolatinis domėjimasis rusų folkloru: jis ne tik harmonizavo liaudies dainas ir parengė jų rinkinių, bet ir liaudies muzikai būdingas intonacijas ir harmoniją panaudojo savo kūrinuose. Kompozitoriaus muzika, priešingai nei intensyvus dramatiškas Musorgskio realizmas, pasižymi lakia fantazija ir ryškiomis orkestro spalvomis. Susipažinkite su šio puikaus orkestruotės meistro siūlomais muzikos pavyzdžiais, aptarkite kokiomis priemonėmis autorius skleidžia rusišką tautinį koloritą savo muzikoje.

Nors P. Čaikovskis nelabai domėjosi tautiškumo klausimais ir kūrė kosmopolitiniu stiliumi, vis dėlto savo kūriniais rinkosi rusiškas temas. Pasiklausę kompozitoriaus muzikinių pavyzdžių aptarkite kaip tautiškumas ir rusiškas charakteris atsispindi jo muzikoje.

Rusiškojo tautiškumo apraiškų galima aptikti ir kitų talentingų kompozitorių kūryboje. Tai S. Rachmaninovas, kuris visai nesidomėjo tautiniu judėjimu ir 1917 m. visam laikui išvyko iš Rusijos. Šalia daugybės romansų ir kūrinių fortepijonui itin reikšmingi yra jo II-asis ir III koncertai fortepijonui, pasižymintis giluminiu rusišku dvasingumu ir įėję į pasaulinės muzikos šedevrų lobyną. Papildomai rekomenduojama pasiklausyti ir šio kompozitoriaus muzikos ištraukų.

Užduotis klausymui: Susipažinkite su „Galingojo sambūrio“ grupės atstovų kūryba. XIX a. antrojoje pusėje penki Rusijos kompozitoriai susibūrę į šią grupę siekė naujovių rusų klasikinėje muzikoje per liaudies dainas, senąsias dermes bei liaudies polifoniją. Išklause muzikos pavyzdžius aptarkite kaip ir kokiomis priemonėmis didieji rusų klasikai kūrė tautinį koloritą muzikoje. Įvardinkite priežastis kodėl tuo metu kūrėjams buvo svarbu kurti tautinę dvasioje? Klausydami kitų Rusijos klasikų muzikos fragmentų, įsidėmėkite jų naudojamas išraiškos priemones tautiniam koloritui atskleisti. Išklause, aptarkite girdėtus pavyzdžius. Pasižymėkite naują informaciją užrašuose.

Žodynėlis:

„Galingasis sambūris“ („Mogučaja kučka“) – XIX a. antrojoje pusėje penki garsiausi Rusijos kompozitoriai susibūrė į grupę, pavadintą „Galinguoju sambūriu“. Jai priklausė A. Borodinas, M. Musorgskis, M. Balakirevas, C. Kiuji ir N. Rimskis-Korsakovas. Jie žavėjosi Vakarų muzika, tačiau jautėsi nutolę nuo Sankt Peterburgo konservatorijos, kurią 1862 m. įkūrė Antonas Rubiņšteinas, orientavęsis į lokiškąjį akademizmą. Jie nusivylė akademinė muzikos įstaiga ir manė, kad jos mokymo sistema ir vertinimai buvo menkaverčiai. Siekdami naujo jie pasinaudojo prieinamiausia medžiaga – liaudies dainomis, senovinėmis bei egzotiškoms dermėmis ir liaudies muzikos polifonija.

Rusų muzika - Rusų muzika apjungia labai platų šios didelės valstybės tautų ir istorijos muzikos paveldą. Į šią sąvoką įeina XVI – XX a. rusų ir tarybinių kompozitorių kūryba, rusų muzikinį folklorą, rusų romansą, populiariąją sovietinio ir posovietinio periodo muziką ir kt. Rusų liaudies muzikos šaknys siekia Kijevo Rusijoje gyvenusių slavų genčių istorinį kultūrinį paveldą. Kadangi etninis kultūrinis kontekstas buvo daugiatautis, todėl rusų liaudies muzika šalia slaviškų motyvų apjungė ir ugro-finų, tiurkų ir kitus prototipus. Dauguma išlikusių liaudies dainų yra pagoniškos kilmės, tik kartais paveiktos krikščioniškosios kultūros.

Literatūra:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Mokytojo

užrašai:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

III tema: XX amžiaus JAV muzika: juodaodžių muzikinės tradicijos (spiričiueliai, bliuzas, džiazas) ir sąsajos su akademinė kūryba.

Azijietišku kultūrų įtaka akademinėi muzikai. Minimalizmas.

Uždaviniai:

Susipažinę su XX a. JAV tradicinės muzika ir jos apraiškomis akademinėje kūryboje, mokiniai galės geriau suvokti įvairialypį tautinį kultūrinį Amerikos kontekstą, įtakojusį muzikos istorijos raidą. Azijietišku kultūrų poveikį akademinės muzikos kūrėjams padės atskleisti amerikietiškojo bei lietuviškojo minimalizmo pavyzdžiai.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai suvoks XX a. tradicinės JAV muzikos reikšmę ir įtaką akademinėi kūrybai, gebės išskirti žymiausius kompozitorius, kurių muzikoje jungiasi tradicinis, populiarusis ir klasikinis stiliai ;
Įsisavins tradicinės JAV muzikos žanrus, jų kilmę, atlikimo specifiką;
Gebės apibūdinti azijietišku kultūrų poveikį JAV užgimusiui muzikiniam minimalizmui;
Gebės išskirti žymiausius minimalizmo krypties kūrėjus ir jų kūrinius

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, audio medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 – Muzika: Nr. 14, 23, 26*), interneto prieigos.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

Tradiciniai juodaodžių spiričiueliai pvz; „Nobody knows the troubles i’ve seen“, „Wade in the water“

G. Gershwin „Porgi and Bess“ fragmentai

Janis Joplin bliuzas „Mercedes Benz“

<http://www.youtube.com/watch?v=i-4AheUl6ls>

S. Reich „Music for 18 musicians“, “Drumming”, “ In C” fragmentai

A. Martinaitis “Cantus ad futurum” fragmentai

J. Cage „Music of changes“, „4’ 33“

Papildomi:

B. Kutavičius “Paskutinės pagonių apeigos” fragmentai

M. Urbaitis “Lacrymosa” , “Išvaikščiojau mišką, išvaikščiojau lauką”

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kokiais stiliais išsiskyrė Amerikos tradicinė muzika?

Apibūdinkite, kas yra spiričiueliai ir bliuzas? Kas ir kokiomis aplinkybėmis juos atlikdavo?

Kaip galėtumėte nupasakoti tradicinės Amerikos muzikos įtaką akademinėi kompozitorių kūrybai?

Įvardinkite, kurio garsaus JAV kompozitoriaus kūryboje susijungė tradiciniai amerikietiško bliuzo, džiazos motyvai bei klasikiniai muzikos komponavimo principai?

Kaip apibūdintumėte Azijietiškos kultūros įtaką XX a. JAV muzikos raidai?

Kaip susiformavo minimalizmas muzikoje ir kas jam būdinga?

Paminėkite, kokius žinote minimalizmo atstovus , kas charakteringa jų muzikai?

Kokius galite įvardinti Lietuvos kompozitorius, sukūrusius minimalistinių kompozicijų?

Nupasakokite , kas joms būdinga?

Pamokos eiga:

Metodai: Teorijos pristatymas, pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija.

Atmintinė mokytojui:

Šios temos užduotis – išskirti tai, kad Amerikos XXa. muzika iš esmės yra daugiausia Europos muzikos plėtojimas. Daugybė garsių Europos kompozitorių dėl politinių, profesinių ar asmeninių priežasčių reikšmingą savo kūrybingiausio amžiaus dalį praleido JAV. Žymiausi jų – B. Bartokas, P. Hindemithas, I. Stravinskis. A. Schoenbergas ir kiti. Tačiau antra vertus, XXa. Amerikos muzika liko ištikima čiabuvių ir kolonijinės praeities tradicijoms, kultūrinei ir etninei įvairovei.

Amerikos muziką nuo kitų kontinentų muzikos skyrė saviti liaudiški stiliai: regtains, bliuzas, džiazas, svingas, pučiamųjų orkestrų ir kantri muzika, kaubojų dainos, taip pat afrikiečių ir Afrikos amerikiečių religinės giesmės spiričiueliai (spiritual), jų ritmai ir tekstūra.

Siūloma užduotis: pasiklausykite spiričiuelių („Nobody knows the troubles i’ve seen“ ir „Wade in the water“ ar kitų) puikiai tinkančių įvesti mokinius į Amerikos tradicinės muzikos kontekstą. Janis Joplin atliekamas bliuzas „Mercedez Benz“ - iškalbingas ir ryškus bliuzo pavyzdys klausymui ir aptarimui klasėje. Aptarkite ir įvardinkite, kas būdinga tradicinei amerikiečių muzikai.

Iš kur kilę bliuzai, nėra visiškai aišku. XIX a. pabaigoje juodaodžiai Pietų valstijų dainininkai giedodavo raudas. Šis stilius vėliau buvo pavadintas bliuzu. Raudos būdavo giedamos iš sielvarto – gal dėl mylimo netekimo ar darbo praradimo, o gal tiesiog iš nevilties.

O kaip tradicinė muzika plėtojosi Amerikos kompozitorių kūryboje?

Vienas iš ryškiausių JAV kompozitorių G. Gershwinas sujungė tradicinius amerikietiško bliuzo, džiazos motyvus bei klasikinius muzikos komponavimo principus. G. Gershvino „Porgis ir Besė“, kurią jis pavadino „liaudies opera“ (folk opera) yra ir miuziklas, ir opera. Taip ištrinama riba tarp populiariosios, liaudies tradicijų muzikos ir išplėtotų klasikinių tradicijų muzikos. Taip pat ir „Žydroji rapsodija“ (Rhapsody in Blue) tapo tiltu, jungiančiu populiariąją, liaudies ir klasikinę muziką. Čia derinama džiazos kalba ir F. Liszto stiliaus romantizmas.

Užduotis klausymui: Paklausę kompozitoriaus muzikos fragmentų aptarkite kaip ir kokiomis priemonėmis autorius įpynė tradicinės amerikietiškos muzikos motyvus į savo kūrybą? Kaip tai įtakoja muzikos skambesį ir stilistiką?

Kitas svarbus aspektas Amerikos muzikinėje kultūroje tai Azijietišku kultūrų įtaka kompozicijai. Įvairiomis atsitiktinėmis technikomis naudojosi vienas įtakingiausių Amerikos kompozitorių Johnas Cage’as. Jis jas apibendrino ir pavadino neapibrėžtumu. Kai kompozitorius atsisako visų kompozicijos elementų kontrolės, klausytojas girdi atskirus garsus, nesitikėdamas, kad muzika sujaudins, ir neieškodamas jos prasmės. Garsai gali būti nenumatyti iš anksto – klaida ar atsitiktinis triukšmas yra visiškai priimtini. Muzika nevertinama, ji yra tiesiog trukmė, tai ką galima išmatuoti laiku. Kad ir kokia keista atrodytų ši estetika, skatinanti visišką diletantizmą, ji pagrįsta Rytų filosofija. Kituose savo kūrinuose Cage’as taip pat atsižadėjo kompozitoriaus valios vardan įvairių atsitiktinių dalykų, tokių kaip kinų „Permainų knyga“, kuri lėmė „Permainų muzikos garsų aukščius. Pasiklausykite jo kūrinių, aptarkite šiuos veiksnius su mokiniais. Verta paminėti, kad kaip keistai tai atrodytų, tačiau šio kompozitoriaus kūryba labai siejosi su vis didėjančiu susidomėjimu dzenbudizmu.

Azijietiška muzika, nuo 7-jo dešimtmečio dažnai skambanti Šiaurės Amerikoje, kompozitorius skatino plėtoti paprastesnio stiliaus muziką, kurioje svarbiausia yra subtili melodija, intonacija ir

ritmas. Indiškų ragų improvizacijos, jų besikaitaliojantys ritminiai dariniai, mikrotoniniai intervalai tapo vienu iš įkvėpimo šaltinių. Sintezatoriai tapo patogia priemone improvizuoti skambant janksčiau irrašytam ritminiam ir melodiniam dariniui. Roko muzika, perėmusi džiazą, bliuzą, liaudies, elektroninės bei azijietiškos muzikos elementus, buvo daugelio kompozitorių, gimusių ketvirtajame dešimtmetyje ir vėliau, bendra patirtis. Tokiame kontekste formavosi ir kompozitoriai minimalistai.

Pasiklauskite S. Reicho minimalistinių kompozicijų iš siūlomo kūrinų sąrašo. Kalbant apie minimalizmą reikėtų aptarti ir jo susiformavimo aplinkybes. Ieškodami paprastumo arba priešindami serijinės muzikos sudėtingumui daug kompozitorių susidomėjo vadinamoju minimalizmu. Šios pakraipos muzikos - ritmikos, melodikos, harmonijos ir instrumentuotės – žodynas buvo sąmoningai labai ribotas. S. Reichas išplėtojo kanoną primenantį būdą muzikantams grojant tą pačią muziką truputį perstumus frazes. Tie patys įrašai buvo sudedami vienas ant kito taip, kad antrasis šiek tiek atsiliktų nuo pirmojo. Apskritai kompozitorių minimalistų kūrinius galima atpažinti iš nuolat pasikartojančios muzikos: trumpi motyvai, frazės, nepertraukiamas ritminis pulsas, tolygi, be kontrastų dinamika ir ilga kūrinio trukmė – tarsi iki begalybės auganti muzika. Galima įdėmiai klausytis, paversti fonu ar apskritai nepastebėti. Muzikos kalbos paprastumas ir ritminis pulsas patiko daugeliui klausytojų – ir tiems, kuriems patiko modernus skambesys ir tiems, kurie klausėsi džiazą, roko, elektroninės muzikos. Žymiausi minimalizmo atstovai amerikiečiai – Teris Railis, Filipas Glasas ir Stivas Raichas.

Lietuvoje minimalizmo apraiškų galima aptikti B. Kutavičiaus, M. Urbaičio, A. Martinaičio kūryboje. Manifestiniu sakralinio minimalizmo pavyzdžiu galima laikyti B. Kutavičiaus „Paskutinės pagonių apeigas“. Šis kūrinys iš esmės yra totali sutartinių (arba polisutartinių) rekonstrukcija, remiantis elementaria diatonika, pulsaciniu ritmu ir efektingu choro judėjimu salėje. Ilgai skambantis mažorinio nonakordo burdonas, begaliniai trumpų frazių kanonai - tipiški minimalistiniai, tačiau pagrindinė dramatiška ir romantiška pabaigos kulminacija pasiekama koliažo būdu, vienu metu skambant kelių skirtingų stilių muzikai. Kitoki, artimesnį amerikietiškam minimalizmo tipą pasirinko M. Urbaitis, ryškiausias šios krypties ideologas, studijavęs ir propagavęs minimalistinę muziką paskaitose ir perklausose. „Išvaikščiojau mišką, išvaikščiojau lauką“, „Lacrymosa“ – puikūs šio autoriaus pavyzdžiai klausymui ir aptarimui.

Martinaičio kantatoje "Cantus ad futurum" 2 sopranams ir barokiniam ansambliui laisvai derinama minimalistinė sutartinių medžiaga, pseudobarokiniai, roko motyvai ir retų paukščių rūšių išnykimą apraudentys tekstai.

Užduotis klausymui: Šį kartą klausantis žymių XX amžiaus amerikiečių kompozitorių ir minimalizmo atstovų muzikos fragmentų atkreipkite dėmesį į tai kaip ir kokiais būdais šių kūrėjų muzikoje atsispindi azijietiško kultūro įtaka? Aptarkite ir palyginkite girdėtą medžiagą. Apibūdinkite, kokie yra lietuviškojo minimalizmo ypatumai? Fiksuokite naują informaciją užrašuose.

Žodynėlis:

Spiričiuelis – (angl. spiritual) JAV juodaodžių liaudies muzikos svarbiausias žanras, religinio turinio giesmė. Susiklostė XIX a. pradžioje JAV pietuose (iš afrikietiškojo, anglų ir keltų folkloro). Dažniausiai biblinės tematikos, liūdno ilgesingos nuotaikos.

Bliuzas - (angl. blues) – JAV vokalinis, vokalinis – instrumentinis, o vėliau ir instrumentinis žanras, kurio formavimuisi didžiausios įtakos turėjo vergų, gyvenusių pietinėse valstijose, ypač prie Misisipės deltos, dažniausiai liūdno darbo dainos ir religinės giesmės (spiričiueliai, gospelai). Bliuzas išsiskiria savo muzikine forma: posmelį sudaro 3 eilučių posmas, kurio antra eilutė tiksliai atkartoja pirmąją, kiekvienai eilutei skirti 4 muzikos taktai, taigi iš viso susidaro 12 taktų muzikinė

– harmoninė struktūra. Bliuzui būdinga ir specifinė dermė, kurioje ypač intonuojami III ir VII- tas laipsniai bei sinkopinis ritmas ir ryškiai pabrėžiamos silpnosios takto dalys.

Miuziklas - muzikos žanras, beveik niekuo nesiskiriantis nuo šiuolaikinių muzikinių filmų ar roko operų, atsiradęs Amerikoje. Miuziklo siužetas ir muzika yra pramoginio, estradinio pobūdžio, daug šokama

Literatūra:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika -„Alma littera“, Vilnius 2001;

Avramecs B., Muktupavels V., *Pasaulio muzika*, Vilnius: Kronta, 2000

Mokytojo

užrašai:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

IV ciklas . **Menininko vaidmens raida**

I- II temos

I. Renesansas: Profesionaliosios muzikos susiformavimas ir pirmieji ryškiausi jos atstovai .

II. Muzikos atlikėjo vaidmuo baroko epochoje. Operos dainininko ir kompozitoriaus santykis, primadonos sąvokos atsiradimas. (Garsusis Farinelis)

J. S. Bacho fenomenas (vargonininkas, teoretikas, genialus kompozitorius)

Uždaviniai:

Susipažinę su ryškiausiais renesanso ir baroko profesionaliosios muzikos kūrėjų pavyzdžiais, mokiniai galės įvertinti kokios aplinkybės ir kultūrinis kontekstas veikė tų laikų muzikos kūrėją/menininką, atskleisti tų epochų menininko vaidmens ypatumus , įvairius menininko veiklos aspektus.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškina menininko-muziko vaidmens reikšmę renesanse ir baroke; Įsisavina kokios pagrindinės kryptys renesanse ir baroke formavo muziko-kūrėjo ideologiją ir braižą. Gebės nupasakoti muzikos atlikėjų įtaką renesanso ir baroko kompozitorių meninėms idėjoms, įvardinti žymiausias profesionaliosios renesanso ir baroko muzikos kūrėjus bei įvairius tų laikų menininko veiklos aspektus

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video ir audio medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1- Opera ir baletas: Nr.7; CD 2 – Filmų ištraukos: Nr. 2; Muzika: Nr.5, 6, 9 - 13,15*)

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

Palestrina Mišios „Hodie Christus natus est“ fragmentai

C. Monteverdi „Si, ch'io vorrei morire“

C. Janequin Les chant des oiseaux“

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ (rež. Gerard Corbiau, 1994 m.)

J. S. Bach Didžiosios mišios h- moll (Gloria, Agnus Dei)

J.S. Bach Pasija pagal Joną (video ištraukos iš LNOBT 2008 m. pastatymo)

Papildomi:

O. di Lasso „Matona mia cara“

J. Dowland liutnios dainos „Come again“, „In darkness let me dwell“ (gali būti Stingo ir liutnios atlikėjo E. Karamazovo variantas)

G.F Haendel ištraukos iš oratorijos „Mesijas“

J. S. Bach Tokata ir fuga d- moll

J.S. Bach Brandenburgo koncertas nr.3

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Apibūdinkite, kokios idėjos įkvėpė renesanso menininkus ir kokį vaidmenį renesanso laikotarpiu atliko menininkas?

Kokias galite įvardinti dvi pagrindinės renesanso muzikos kryptis, kuriose vyko ir muzikos kūrėjų raida? Kokius žinote jų atstovus?

Nupasakokite, kaip atlikėjiškas menas įtakojo Renesanso muzikos kompozicijas?

Įvardinkite, kokias žinote Renesanso muzikos formas, žanrus? Kas juos kūrė?

Kaip apibūdintumėte, kaip vertinamas menininkas baroko epochoje, koks jam tenka vaidmuo?

Nupasakokite, koks atlikėjiškas menas buvo ypatingai vertinamas Baroko laikais? Kodėl?

Įvardinkite, kas buvo Farinellis ir kuom jis pasižymėjo?

Kaip apibūdintumėte aplinkybes, įtakojušias baroko kompozitorių žanrų pasirinkimą?

Kaip jums atrodo, kuo išskirtinė baroko muzikos raidoje yra J. S. Bacho figūra?

Nupasakokite, kokia veikla be muzikos kūrybos dar pasižymėjo J. S. Bachas?

Kaip apibūdintumėte, kokią įtaką kompozitoriaus kūrybai turėjo vietos, kuriose ji dirbo?

Pamokos eiga:

Metodai: : Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija

Atmintinė mokytojui:

Šia tema svarbu iškelti muziko menininko reikšmę renesanso ir baroko laikotarpiais. Kokį vaidmenį jis atliko, kaip jis kito. Prancūzų kalba žodis „renesansas“ (*renaissance*) rieškia atgimimą.

Atgimimu ši epocha pavadinta todėl, kad tuo metu Italijoje, o netrukus ir visoje Europoje vėl buvo susidomėta senovės graikų ir romėnų kultūra. XV ir XVI a. mokslininkai ir menininkai siekė atgaivinti klasikinės – Graikijos ir Romos senųjų civilizacijų – tradicijas ir idealus. Atgimimo idėjos kartu išsklėdė ir žmoniškąsias vertybes. Visavertis gyvenimas tapo trokštamu tikslu, visi žmogiški jausmai ir juslinių malonumų džiaugsmas nebuvo smerkiami. Menininkai domėjosi tiek pasaulietiniais, tiek religiniais dalykais ir stengėsi kurti vyrams ir moterims patrauklius ir Dievo neįžeidžiančius kūrinius.

Renesanso mene įsigalėjo dvi įtakingos kryptys, veikusios ir menininko vaidmens raidą. Kūrėjai buvo priklausomi nuo bažnyčios įtakos arba nuo dvarų, kuriuose dirbo aplinkos.

Šiuo požiūriu menininkų reikšmė šioje epochoje buvo ypatinga. Tokios permainos labai paveikė ir renesanso muzikos kultūrą – žmonių mąstyseną, taip pat muzikos išraišką, suvokimą ir paplitimą.

Muzikos kūrėjams renesanso epochoje teko nelengvas uždavinys – niekada negirdėjus antikinės muzikos ir remiantis kitų menų išlikusiais pavyzdžiais bandyti įkvėpti muzikai antikinės muzikos didybės ir harmonijos.

Pamokos pradžioje siūloma pasiklausyti ištraukų iš Palestrinos mišių ir O. di Lasso madrigalo. Šių dviejų Renesanso genijų muzika atskleidžia du skirtingus šios epochos polius. Kadangi ilgą savo gyvenimo dalį Palestrina dirbo bažnytinių choro kapelų chormeisteriu ir Jėzuitų seminarijos mokytoju, tai nenuostabu, kad didžioji dauguma Palestrinos kūrinių yra skirta bažnyčiai. Vakarų muzikos istorijoje Palestrinos stilius buvo pirmasis sąmoningai išsaugotas, išskirtas ir vėlesniais amžiais mėgdžijamas kaip modelis. Taigi, Palestrinos muzika simbolizuoja muzikos meno (drauge ir menininko) tarnavimą Dievui ir bažnyčiai. O. di Lasso garsėjo tiek savo bažnytine, tiek pasaulietine kūryba. Apskritai, šis kūrėjas labiau nei kuris kitas renesanso kompozitorius sugebėjo sujungti ir apibendrinti visus epochos muzikinius laimėjimus.

Išklauskite C. Janequin'o, J. Dowland'o ir C. Monteverdi pasaulietinių kūrinių, kuriose atsiskleidžia žmogaus jausmų, gamtos spalvų harmonija, išradingas ir darnus muzikos ir poezijos santykis. Čia verta paminėti apie ypač XVI a. Italijoje suklestėjusią madrigalų kultūrą. Madrigalai buvo dainuojami visuose aukštuomenės sambūriuose, tačiau ypač daug dėmesio jiems skyrė vadinamosios akademijos – XV-XVI a. visuomeninės draugijos literatūrai, menui ir mokslui studijuoti. Šioms draugijoms dažniausiai priklausė ir atlikėjai mėgėjai, tačiau amžiaus pabaigoje kunigaikščiai ir mecenatai ėmė samdyti profesionalius dainininkus virtuozus.

Kameriniai koncertai, besikuriantys ansambliai skatino kompozitorius rašyti sudėtingesnę, įvairesnę dinamikos ir vokalinių spalvų muziką. Šiuo požiūriu, jau pastebima atlikėjo įtaka renesanso muzikos kūrėjui.

Renesanso epochoje toliau plito pasaulietinė muzika. Tie patys kompozitoriai rašydavo ir bažnytinę, ir pasaulietinę muziką. Įvairiuose Europos kraštuose ėmė plisti įvairių tipų dainos, kuriose buvo dainuojama apie meilę, karo žygius, kitus įvykius. Įdomu tai, kad dainuodavo ir grodavo dažnai patys didikai, kurie šalia kitų dalykų mokydavosi ir muzikos. Dažnai kūrinius atlikdavo visi kartu, tad nebūdavo klausytojų – buvo tik muzikuojantys.

Užduotis klausymui: Išklausę renesanso meistrų mišių ir madrigalų, aptarkite girdėtą muziką. Apibūdinkite abiejų šios muzikos žanrų skirtumus. Prisiminkite kur buvo atliekama ir kam skirta ši muzika? Įvertinkite, kaip tai įtakojo renesanso laikų kuriančiojo muziko pasirinkimą? Pasamprotaukite ir pabandykite palyginti, o kaip yra dabar?

Pamokos eigoje reikėtų išsiaiškinti kokią padėtį įgavo menininkas muzikas baroko epochoje. Tokiam temos rakursui pristatyti pamoką galima pradėti nuo ištraukų iš filmo „Farinelli“ (rež. Gerard Corbiau, 1994 m.).

Čia svarbu suvokti, kad vėlyvojo renesanso ir baroko laikais dainavimas buvo ypač vertinama meno forma, todėl prieš lytinę brandą daugelis choristų berniukų būdavo kastruojami norint išsaugoti jų balsų sopranų ar kontraltų diapazoną. Jų balsai buvo labai vertinami, kadangi buvo stipresni ir ištvermingesni už moterų balsus, paslankūs ir plataus diapazono. Kastratai mokėjo kontroliuoti kvėpavimą ir sugebėdavo sujaudinti klausytojus. Garsiausius kastratus publika garbino, gerbėjų minios sekiodavo iš paskos, kompozitoriai juos lepino.

Karlas Broskis, žinomas Farinello vardu, buvo visų laikų garsiausias kastratas sopranas. Jis triumfuodamas gastroliavo visose operos sostinėse: Venecijoje, Neapolyje, Romoje, Vienoje, Paryžiuje, Londone ir Madride. Filmu ištraukose tai labai ryškiai pavaizduota.

Užduotis stebėjimui: Žiūrėdami filmo „Farinelli“ ištraukas, atkreipkite dėmesį, kuom ir kokiais būdais atlikėjas patraukdavo ir sužavėdavo publiką. Kaip pavaizduotas kompozitoriaus ir atlikėjo santykis epizoduose su Hendeliu? Pažiūrėjus ištraukas, aptarkite matytą medžiagą, apibūdinkite kodėl kastratų dainavimo menas buvo toks populiarus baroko laikais. Kaip ir kodėl tai įtakojo daugelio kompozitorių kūrybinį pasirinkimą?

Kita Baroko muzikos raidos briauna – epochos kompozitorių kūryba, kuri yra labai daugialypė. Kaip žinia, daug kas šioje epochoje perimta iš renesanso idėjų, bet vis dėlto Barokas buvo suvokiamas kaip aiški Renesanso priešprieša. Čia šalia labai svarbaus žanro operos, aplink kurią vyko tiek daug visuomenės disputų, lygiavertiškai figūruoja ir bažnytinės muzikos žanrai (motetai, mišios, pasijos, oratorijos). Taigi, kompozitoriaus santykis su bažnyčia šioje epochoje išlieka glaudus ir labai svarbus.

J. S. Bacho, G. F. Hendelio muzikos pavyzdžiai iš siūlomo sąrašo tinka šios temos aptarimui pamokoje.

J. S. Bacho asmenybei reikėtų skirti daugiau dėmesio. Protestantiškoje Vokietijoje jis turėjo vargonininko virtuozo ir rimtų kontrapunktinių veikalų autoriaus reputaciją. J. S. Bachas kūrė visų to meto populiarių žanrų muziką, išskyrus operą. Jo muziką iš dalies galima skirstyti ir pagal tai, kur ir kuo jis dirbo. Apie 20 metų jis tarnavo vargonininku įvairiuose dvaruose ir kapelose, todėl to laikotarpio jo kūryboje dauguma kompozicijų skirtos vargonams. Dirbant Kėteno hercogo dvaro kapelmeisteriu į jo pareigas bažnytinė muzika neįėjo, todėl šiuo periodu gimė dauguma klavyro, instrumentinės ansamblinės muzikos. Dirbdamas Leipcige šv. Tomo ir šv. Mikalojaus bažnyčių kapelmeisteriu parašė daugumą kantatų ir bažnytinės muzikos kūrinių. Taip pat svarbu paminėti ir J. S. Bacho pedagogo talentą ir indėlį į muzikos istoriją. Jo „Natų sąsiuvinis“ ir „Gera teoperuotas klavyras“ yra ir pedagoginės paskirties kūriniai. Pastarasis –GTK yra žinomiausias kompozitoriaus dviejų dalių preliudų ir fugų ciklas. Čia kompozitorius norėjo parodyti ne tik visas instrumento galimybes, kurias teikė nauja tolygi temperacija, bet ir turėjo tam tikrų mokomųjų tikslų. Klausant kompozitoriaus muzikos pavyzdžių reikėtų akcentuoti šiuos svarbius momentus, atskleidžiančius nevienalytę menininko raidą baroko laikotarpiu.

Užduotis klausymui: Paklauskite J. S. Bacho kūrinių ne tik pamokoje. Pasidomėkite kuo šis didis baroko genijus buvo svarbus muzikos istorijoje, kokie jo nuopelnai ir atradimai apart muzikos kūrybos yra ypatingai svarbūs ir šiandien. Sukaupkite informaciją užrašuose, pasidalinkite žiniomis kitose pamokose jas referuodami klasės draugams.

Žodynėlis:

Liutnios daina - (angl. lute song)Renesanse ir ankstyvajame Baroke gyvavęs muzikos žanras. Liutnios dainas pritardami sau dažniausiai atlikdavo patys liutnios atlikėjai arba jie pritardavo kitam dainininkui. Dauguma šio žanro kūrėjų patys buvo gerai įvaldę grojimo liutnia techniką kompozitoriai.

Kastratas – dainininkas, kuriam, siekiant išlaikyti jo balso (soprano arba alto) aukštį, buvo pašalintos sėklidės. Jaunuolis, vaikas išlaiko atitinkamas balso charakteristikas, vėliau įgauna suaugusio balso stiprumą. Dainininkas gali išdainuoti itin aukštas natas su suaugusiam vyrui būdinga jėga. Žymūs dainininkai kastratai – Caffarelli, Antonio Bernacchi, Farinelli, Nicolini, Senesino ir kiti. XVII-XVIII a. Italijoje kasmet buvo iškastruojama per 4000 aštuonerių - dešimties metų berniukų.

Virtuozas - labai geras, ypatingų sugebėjimų turintis muzikos atlikėjas (pianistas, smuikininkas, dainininkas); meistriškai, tobulai dirbantis žmogus.

Tonacija -- dermės garsų aukščio padėtis muzikos sistemoje. Tonacija lemia pagrindio tono - tonikos vieta (žymima raidine notacija, pvz., C, Cis, Des, D ir kt.) ir dermė dažniausiai - mažoras (pvz., C dur) arba minoras (pvz., c moll), rečiau - kitos dermės. Galimybė panaudoti visas dvylika mažorinių ir minorinių tonacijų Vakarų muzikoje atsirado įsigalėjus tolygiai temperacijai. Tonacijų galimybėms pademonstruoti J. S. Bachas sukūrė žymųjį 24-ių preliudų ir fugų ciklą „Gerai temperuotas klavyras“ (Das Wohltemperierte Klavier; BWV 846-893).Kiekviena tonacija turi savitą spalvą ir nepakratojamą skambesį; kompozitoriai savo mintims ir nuotaikoms perteikti sąmoningai pasirenka tam tikrą tonaciją. Tonacijos pakeitimas kūrinio viduryje yra vadinamas moduliacija).

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

Mokytojo

užrašai:.....
.....
.....
.....
.....
.....

III – IV temos:

III. Klasicizmas. Haydnas, Mozartas, Beethovenas – muzikai kūrėjai-atlikėjai virtuozai. Mecenatai ir koncertinė veikla.

IV. Romantizmas. Nuo muzikos kūrėjo ir atlikėjo (F. Lisztas, F. Chopinas, N. Paganini ir kt.) iki kūrėjo-savitos muzikinės filosofijos autoriaus (R. Vagneris., G Mahleris)

Uždaviniai:

Klausydami didžiųjų klasikų ir romantikų muzikos fragmentų mokiniai galės įvertinti jų kaip muzikos atlikėjų-virtuozų galimybes, suvokti šių epochų kultūrinio konteksto ypatumus, įtakojusius menininkų vaidmenį, taip pat - įvertinti to meto mecenatų veiklą ir jos reikšmę menininkams-muzikams. Susipažinę su R. Wagnerio ir G. Mahlerio muzikinės filosofijos idėjomis, mokiniai praplės romantizmo muziko vaidmens supratimo ribas.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins kokios pagrindinės kryptys klasicizmo ir romantizmo epochose formavo muziko-kūrėjo ideologiją ir braižą;

Gebės apibūdinti klasicizmo ir romantizmo laikotarpių menininko-muziko vaidmens reikšmę, muzikos atlikėjų ir mecenatų įtaką klasicizmo bei romantizmo kompozitorių meninėms idėjoms bei jų išraiškai

Gebės įvardinti žymiausius klasicizmo ir romantizmo muzikus atlikėjus-virtuozus, įvertinti įvairių tų laikų menininko veiklos aspektus

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 – Opera ir baletas: Nr. 6; CD 2 – Filmų ištraukos: Nr. 1, 3, 4, 5; Muzika: Nr.7, 8, 17, 18, 19, 27*)

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

Ištraukos iš filmo „Copying Beethoven“ (Rež.Agnieszka Holland, 2006 m.)

Ištraukos iš filmo „Amadeus“ (rež. Milos Forman, 1984)

J. Haydn Imperatoriškasis kvartetas Op. 76 nr. 3 C-dur (fragmentai)

Fragmentai iš filmo „Chopin. Desire for love“ (rež. J. Antczak, 2002 m.)

Fragmentai iš filmo „Paganini“ (rež. Klaus Kinsky, 1989)

G. Mahler simfonijos nr. 2 ir nr. 8 fragmentai

R. Wagner op. „ Valkyrija“, „Skrajojantis Olandas“ (Ištraukos iš LNOBT 200. m. pastatymo)

Papildomi:

W. A. Mozart Simfonijos g- moll KV 550, C-dur “Jupiterio” KV 551 (fragmentai)

L. van Beethoven 3 koncertas fortepijonui ;

Simfonijos nr. 5 ir nr 9 fragmentai

W.A. Mozarto, L. van Beethoveno sonatos fortepijonui (pasirinktinai)

F. Liszt simfoninė poema „Preljudai“ fragmentai

F. Liszt ciklas „Klajonių metai“, ištraukos

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Kaip galėtumėte apibūdinti, kokios idėjos įtakojo kultūrinį gyvenimą klasicizmo laikotarpiu?

Nupasakokite, kokios klasicizmo muzikinio gyvenimo aplinkybės įtakojo menininkų-muzikų veiklą?

Nupasakokite, kokią reikšmę klasicizme ir romantizme turėjo meno mecenatai? Kokią reikšmę įgavo koncertinis gyvenimas ir atlikėjiškas menas šiose epochose?

Apibūdinkite, kokiais talentais išsiskyrė didieji Vienos klasikai – Haydnas, Mozartas ir Beethovenas? Kaip tai atsispindėjo jų kūryboje?

Nupasakokite, kokios idėjos įtakojo kompozitorių romantikų kūrybą?

Kaip vystėsi koncertinis gyvenimas romantizme? Kaip jis įtakojo visuomenę ir kompozitorius?

Įvardinkite, kokiais bruožais išsiskyrė romantizmo interpretacijos menas?

Kokiais dar talentais garsėjo F. Chopinas, F. Lisztas?

Nupasakokite, kokiomis naujomis idėjomis pagarsėjo R. Wagneris? Kas yra muzikinė drama ir kokie jos principai?

Apibūdinkite, kokie buvo G. Mahlerio nuopelnai muzikos mene? Kokia Mahlerio simfonija vadinama „Tūkstančio atlikėjų“ simfonija?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, klausymas, lyginamoji analizė, diskusija

Atmintinė mokytojui:

Menininko raida Klasicizmo epochoje - gana daugialypė. Šioje temoje pasitelkus muzikos ir filmų ištraukas svarbu perteikti kokiomis aplinkybėmis ir būdais vystėsi menininkų veikla minimoje epochoje. Klasicizmo laikotarpiu klestėjo įvairūs individualūs ir regioniniai stiliai, taip pat atskiri muzikos žanrai, pavyzdžiui, tiek opera ir bažnytinė muzika, tiek instrumentinė simfoninė, kamerinė muzika.

Epochoje, kurią ypatingai paveikė švietėjiškos idėjos, muzikinis gyvenimas tapo svarbia tarptautinės kultūros dalimi. Visuomenė, ypač gausėjantis vidurinis sluoksnis, užsidedė mokslo troškimu ir meno pomėgiu. Labai paklausūs tapo viešieji koncertai, kurie nustūmė į antrą planą senojo stiliaus privačius koncertus ir akademijas.

Be to, visoje Europoje imti rengti koncertų ciklai (pvz.; Leipcige J. A. Hilerio rengiami Gevandhauzo koncertai. Panašios koncertinės organizacijos buvo įsteigtos Vienoje ir Berlyne). Ši veikla sukūrė labai palankias aplinkybes instrumentinei muzikai plėtotis. Šiuo požiūriu menininko – muziko, kūrėjo vaidmuo tampa ypatingai reikšmingas.

Tokiame kontekste formavosi ir ypatingai išsiskyrė didžiųjų klasikų J. Haydno ir W. A. Mozarto kūryba ir meninė veikla. Abu kūrėjai buvo ir atlikėjai: Mozartas – pianistas virtuozas, garsėjęs tuo jau būdamas mažu vaiku. Haydnas buvo puikus smuikininkas, taip pat grojo klavesinu ir dirigavo. Ištraukose iš filmo „Amadeus“ (rež. Milos Forman, 1984) ryškiai pavaizduota to meto aplinka, Mozarto atlikėjiškas ir kūrybinis talentas.

J. Haydnas ilgą laiką buvo laisvas menininkas – vertėsi samdomo muzikanto, muzikos mokytojo darbais. Būdamas smuikininku, jis puikiai išmanė instrumento savybes ir galimybes. Tai nuostabiai atsiskleidžia jo kvartetuose, vieno iš jų būtina pasiklausyti pamokoje. Beveik 30 metų

kompozitorius tarnavo P. A. Esterhazio, garsėjusio atsidavimu muzikai ir dosniu meno rėmimu, dvare. Čia jam buvo sudarytos idealios sąlygos kurti ir tobulėti.

Užduotis klausymui : Klausantis didžiųjų klasikų muzikos pavyzdžių šios temos pamokose svarbu įvertinti ne tik jų autorių kompozicinį talentą, bet ir įvertinti tai, jog visi jie buvo ir puikūs atlikėjai virtuozai.

Paklausę J. Haydno kvartetų fragmentų prisiminkite ir aptarkite, kokiomis sąlygomis kompozitorius kūrė šią muziką. Kokį instrumentą jis puikiai valdė ir kaip tai atsispindėjo jo kūryboje?

Vėlyvojo klasiko L. van Bethoveno gyvenimas ir kūryba taip pat atskleidžia įvairialypę menininko raidos paletę. Filmo „Copying Beethoven“ (Rež.Agnieszka Holland, 2006 m.) ištraukose matome Bethoveną ir kūrėją, ir pianistą, ir dirigentą. Čia ir vėl reikėtų paminėti mecenatų veiklą. Kompozitoriui įsikūrus Vienoje, jį skatino ir rėmė keletas Austrijos, Čekijos ir Vengrijos aristokratų, kuriems menininkas yra dedikavęs. Apskritai, mecenatų vaidmuo kalbant apie šiuos klasicizmo atstovus yra ganėtinai svarbus. Visi jie daugiau ar mažiau buvo priklausomi nuo jų paramos.

Užduotis stebėjimui: Žiūrėdami filmų „Amadeus“ ir „ Copying Beethoven“ ištraukas, šį kartą ypatingą dėmesį atkreipkite dėmesį į Mocarto ir Bethoveno veiklos spektrą. Įvardinkite kuom šalia kūrybos buvo garsūs Mocartas ir Beethovenas? Kokiais instrumentais grojo kompozitoriai? Pasamprotaukite, kaip tai įtakojo jų kūrybą? Įvertinkite, kokomis sąlygomis ir kieno padedami kūrė šie muzikai. Aptarkite su mokytoju ir klasės draugais matytą medžiagą. Pasižymėkite naują informaciją užrašuose.

Romantizmas daugiau ar mažiau palietė visas gyvenimo, kultūros, meno (net moralės, elgesio) puses. Taip pat ir interpretaciją – atlikimo meną. Paganini, Liszto, Weberio, Chopino ir kitų žymių XIX a. atlikėjų virtuozų grojimas pasižymėjo ypatingu jausmingumu, afektacija. Jie mėgsta *rubato*, daug dėmesio skiria garso atspalviams, dinaminiais niuansams.

Viešos koncertų salės, muziejai tapo naujomis „šventovėmis“, prieinamomis ne tik aukštuomenei, bet ir viduriniajai visuomenės klasei, todėl menas privalėjo ne tik pakylėti virš realybės, bet būti žemiškas ir suprantamas.

Meninė laisvė ir jausmų sumaištis sukėlė menininkų vaizduotėje konfliktą su aplinka, konfliktą „Aš“ ir „MES“, – todėl vyraujančiomis romantikų kūryboje tapo Žmogaus ir Likimo, Žmogaus ir Laiko, Žmogaus ir Gamtos, Žmogaus ir Kovotojo temos.

Užduotis stebėjimui: Šiame kontekste siūloma pasižiūrėti ištraukas iš filmų apie Šopeną, kur išvysime ir jaunąjį fortepijono virtuozą Listą, taip pat filmo „Paganini“ fragmentus. Šį kartą stebėdami šių filmų fragmentus, ypatingą dėmesį atkreipkite į tai, kokia veikla be kūrybos garsėjo šie kompozitoriai. Kokioje aplinkoje vaizduojami menininkai, kaip tai įtakojo jų kūrybą? Aptarkite ir apibūdinkite, kokiomis idėjomis ir temomis buvo persmelkta vaizduojamų menininkų kūryba. Aptarkite ir įvertinkite minėtus menininko raidos romantizme aspektus. Filmo „Paganini“ fragmentuose matoma, kaip dėl nepaprastos savo energijos scenoje buvo lyginamas su velniu ir vadinamas „velnio apsėstuoju“ arba „demoniškuoju“. Jis išgaudavęs iš smuiko nuostabius garsus tokiu pašėlusiu tempu, kad jo klausytojus apimdavusi ekstazė. „Demoniškas“ buvo tik vienas iš epitetų, kuriais jo smuikavimą apdovanojo kritikai. Paganini turėjo daugybę gerbėjų ir buvo

populiarus kaip šiuolaikinės žvaigždės. Aptardami Paganini fenomeną, galite palyginti jį ir su kuria nors šių dienų žvaigžde.

N. Paganini – didysis XIX a. italų smuikininkas, gitaristas ir kompozitorius, vienas labiausiai kerinčių savo epochos menininkų. Dėl nepaprastos savo energijos scenoje buvo lyginamas su velniu ir vadinamas „velnio apsėstuoju“ arba „demoniškuoju“. Jis išgaudavęs iš smuiko nuostabius garsus tokiu pašėlusiu tempu, kad jo klausytojus apimdavusi ekstazė. „Demoniškas“ buvo tik vienas iš epitetų, kuriais jo smuikavimą apdovanojo kritikai. Paganini turėjo daugybę gerbėjų ir buvo populiarus kaip šiuolaikinės žvaigždės. Daugelis kompozitorių rašė sudėtingus kūrinius specialiai jam. Savo aktyviausiuoju atlikėjo veiklos periodu per metus jis sugrodavęs po 150 rečitalių įvairiose Europos scenose.

Dar vienas svarbus menininko vaidmens aspektas aptartinas šioje pamokoje – muziko, menininko kaip savitos muzikinės filosofijos kūrėjo vaidmuo. Vienas tokių kūrėjų – Richardas Vagneris, atvedęs operą į muzikinę dramą. Vagnerio reforma teigė, kad menas neturi būti tik pramoga, o turi doroviškai auklėti, net išganyti. Nusakė santykius tarp poeto dramaturgo ir kompozitoriaus, tarp žodžio ir muzikos, vokalo ir orkestro. Kompozitorius tvirtino, kad muzika turi išryškinti dramą, tikėjo visiška muzikos ir dramos vienove. Kritikavo paviršutinišką istorinių siužetų traktavimą, buvo įsitikinęs, kad tik legendos ir mitai yra „amžinos“ vertybės. R. Vagneris kalbėjo apie „begalinę melodiją“ – priemonę, leidžiančią dainavime sustiprinti deklamacijos reikšmę bei užmaskuoti atskirų operos numerių ribas. Ypatingą vaidmenį jis skyrė orkestrui, jį lygino su antikiniu choru. Orkestras turįs perteikti tai, ko negalima išsakyti žodžiais: herojų jausmus, jų vidinę būseną. Todėl orkestro partija prisodrinama tai perteikiančių leitmotyvų.

Kitos Romantizmo muzikinės filosofijos autorius – Gustavas Mahleris, sakęs, kad simfonija – tai pasaulis. Simfonijos didžiausios ne tik trukmės prasme, bet ir instrumentų skaičiumi. Ištisas pasaulis yra didžiulė Aštuntoji simfonija. Ji parašyta solistams, dvigubam chorui ir orkestrui. Todėl ji praminta „Tūkstančio atlikėjų simfonija“. Kompozitorius taip pat dirbo alinantį dirigento darbą. Buvo paskirtas Vienos operos teatro vyriausiuoju dirigentu. Tai buvo prestižiškiausias postas Austrijos imperijoje. Juo dirbo 10 metų. Šiame poste išgarsėjo ne tik įspūdingais Mocarto „Don Žuano“ ir Vagnerio „Tristano ir Izoldos“ pastatymais, bet ir griežtumu publikos atžvilgiu. Išklausykite muzikinius pavyzdžius ir aptarkite minėtus aspektus.

Užduotis klausymui: Išklausę Vagnerio ir Malerio kūrinių fragmentų, prisiminkite ir apibūdinkite šių kūrėjų muzikinės filosofijos esminius bruožus. Aptarkite ir įvardinkite, kokie filosofiniai idealai buvo ypatingai svarbūs šiems kūrėjams, kaip tai paveikė jų kūrybos stilių, kryptį, apimtis. Svarbiausią informaciją fiksuokite užrašuose.

Žodynėlis:

Mecenatas - (iš asmenvardžio Gaius Cilnius Maecenas – garsus Romos kultūros rėmėjas, miręs 8 m. pr. Kr) – asmuo, materialiai remiantis kokią nors kultūrinę, meninę veiklą ar sritį. Nuo rėmėjo ar labdaros teikėjo mecenatas paprastai skiriasi tuo, kad finansuoja ne socialines ar biologines reikmes, bet meną, kultūrą.

Muzikinė drama – sceninis muzikos kūrinys, operos žanro atmaina. Paprastai taip vadinamos operos, kuriose pagrindinį vaidmenį turi poetinis tekstas ir sceninis veiksmas. Šis žanras atgimė XIX a. viduryje. Sceninio veiksmo eiga siejama su nenutrūkstama muzikos plėtote. Vengiama muzikos epizodų uždaro, arijas pakeičia laisvos sandaros vokaliniai monologai, duetus – dialogų scenos. Muzikinės dramos principus savo kūryboje labiausiai išreiškė ir išvystė R. Wagneris.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

Mokytojo

užrašai:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

V tema:

Menininko-muziko vaidmens laisvė ir įvairovė XX amžiuje.

Uždaviniai:

Klausydami ir aptardami XX amžiaus muzikos pavyzdžius mokiniai galės atskleisti muziko – menininko raidos ypatybes šiame amžiuje, suvokti kultūrinės, idėjinės XX amžiaus konteksto ypatybes, įtakojusias menininkų laisvą individualumą, polinkį eksperimentuoti, susipažinti su populiariosios ir akademinės muzikos/kultūros sąsajomis XX amžiuje.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins ir gebės apibūdinti XX amžiaus muziko individualumo reikšmę ir poveikį muzikos menui ir menininko veiklos spektrui;

Gebės nupasakoti kokios aplinkybės lėmė praėjusio amžiaus stilių įvairovę;

Išsiaiškins kokia tapo muziko-menininko reikšmė XX amžiuje, kokiomis formomis tai pasireiškė

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video ir audio medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD1 – Opera ir baletas: Nr. 5; CD 2 – Muzika: Nr. 23*), interneto prieigos.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

- A. Mamontovo, Stingo, kitų pop atlikėjų kūriniai
- S. Reich „Music for 18 musicians“
- J. Cage „4’ 33”“, Sonata preparuotam fortepijonui
- G Gershwin „Blue rhapsody“, „Porgy and Bess“ fragmentai
- Hilliard Ensemble, Jan Garbarek – „Parce mihi Domine“

Papildomi:

- C. Debussy preliudai „Paskendus katedra“. „Mergaitė lino spalvos plaukais“
- A. Schoenberg „Mėnulio Pjero“ fragmentai,
- R. Strauss opera „Salome“ (Ištraukos iš LNOBT pastatymo)

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kas būdinga XX amžiaus menininkui? Kodėl?

Kaip galėtumėte apibūdinti, kokį veiklos spektrą XX amžiuje apima menininko-muziko veikla?

Kaip galėtumėte įvardinti, kokios idėjos inspiravo XX amžiaus menininkus?

Įvardinkite, kokios muzikinės kryptys formavosi XX amžiuje, kas joms būdinga?

Kokius žinote impresionizmo ir ekspresionizmo muzikos kūrėjus?

Nusakykite, kas yra avangardas ir kokius žinote jo atstovus?

Įvardinkite, kokio kompozitoriaus ir koks kūrinys laikomas avangardo viršūnė?

Kaip galėtumėte apibūdinti, kuom išskirtinės yra G. Gershvino ir S. Reicho kūryba?

Kokias galėtumėte įvardinti populiariosios ir akademinės kūrybos sąsajas XX amžiuje?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija

Atmintinė mokytojui:

XX amžiuje menininko vaidmuo ir jo raida įgauna platų spektrą. Tai ir muzikas kūrėjas, ir atlikėjas, ir dirigentas, ir visuomenės veikėjas ir pan. Apskritai, individualumo laisvė praėjusio šimtmečio menininkų kūryboje yra vienas esminių šio laikmečio bruožų.

Siūloma užduotis: Šią temą galima pradėti modeliuoti įvairiai, pavyzdžiui, nuo pokalbio apie dabarties menininkus – Andrių Mamontovą, kurį galima vadinti vienu iš Lietuvos XX a. ir dabarties populiarinio meno simboliu. Jis ir muzikos kūrėjas, ir atlikėjas, ir prodiuseris, idėjų autorius ir net aktorius. Populiariajame mene tokių pavyzdžių esama ir daugiau. Kokius iš jų žinote? Muzikiniai pavyzdžiai ir jų aptarimas būtų geras įvedimas į šios temos kontekstą. Pabandykite padiskutuoti ir pasamprotauti, kas svarbu ir aktualu šiandieniniam menininkui?

Grįžtant iš šių dienų atgal į XX amžių, pasitelkite muzikos pavyzdžius iš siūlomo sąrašo.

Dailininkai, rašytojai, kompozitoriai stengėsi nekartoti to, kas matyta, rašyta ar girdėta, o ieškoti naujų kūrybinių idėjų bei išraiškų. Romantinį kompozitoriaus portretą, laukiantį kūrybinio įkvėpimo, palaiapsniui išstumia mąstantis ir konstruojantis, todėl pasikeičia ir muzikos kūrimo principas.

XX amžiuje susiformavo modernizmo kryptys – impresionizmas, ekspresionizmas, neoklasicizmas. Ryškiausi epochos pradžios kompozitoriai, turėję įtakos tolesnei muzikos raidai, yra kompozitoriai C. Debussy, A. Schoenbergas ir I. Stravinskis.

XX a. naujovės sklinda iš dviejų kontinentų – Vakarų Europos ir JAV. Nėra vientiso stiliaus – tik įvairūs stilistinių elementų bei kūrybos būdų junginiai, kuriuos skelbia vis didėjantis kūrėjų ratas, apsestas originalumo manijos. Kompozitoriai ieško, eksperimentuoja, linksmina ir šokiruoja.

Per 20 įvairiausių bandymų metų gimė patys įdomiausi kūriniai, šiandien vadinami avangardiniais. Nors žodžio prasmė susijusi su karyba („avan-garde“ = „priešakinis būrys“), terminą būtų galima pritaikyti ne tik muzikai, bet ir kitoms meno rūšims – būti visų priekyje, sugalvoti ir išpildyti kūrybines idėjas taip, kaip niekas anksčiau nėra daręs.

Keidžo kūrinys „4'33“ yra avangardinės muzikos viršūnė. Atlikėjas keturias minutes ir trisdešimt sekundžių sėdi tylėdamas. Tuo metu salėje atsirandantys pašaliniai garsai ir tampa Keidžo kūrinium – kiekvieną kartą vis kitokiu. Tylusis kūrinys gimė 1952 m, jį sudaro 3 dalys, kiekvienoje lotyniškai pažymėta tacet – tylima. 2004 metais tylos kūrinys buvo atliktas ir simfoninio orkestro. Perklausykite ir aptarkite siūlomus kompozitorių avangardistų kūrinius.

<http://www.youtube.com/watch?v=hUJagb7hL0E>

<http://www.youtube.com/watch?v=HypmW4Yd7SY>

JAV į XX a. muzikos istoriją įnešė ypatingai daug naujovių. Tai ir G. Gershvino muzika, kupina tradicinės amerikiečių kūrybos (bliuzo, džiaz) intonacijų, ir kompozitoriai minimalistai, kurių vienu ryškiausių atstovu galima laikyti S. Reichą. vadinamas vienu žymiausių šių dienų kompozitoriumi. Jo kūrybos kalbą veikė klasikinė muzika, neeuropinių kraštų kultūra, džiazas. Gimė Niujorke, studijavo filosofiją ir kompoziciją, grojo fortepijonu ir mušamaisiais, domėjosi Afrikos mušamųjų muzika, gilinosi į hebrajų šventųjų raštų giedojimo formas. Kaip ir Filipas, Glasas įkūrė ansamblį, kurį laiką grojo Raicho ansamblyje ir atvirkščiai. Su savo ansambliu ir dabar daug keliauja, koncertuoja, mėgsta save vadinti didmiesčio žmogumi. Paklausykite šių kūrėjų muzikos, aptarkite ir įvertinkite to paties amžiaus, bet visiškai skirtingos muzikos charakterį.

Jei dar visai neseniai akademinė muzika gyveno sau, o pramoginė sau, XX a. pabaigoje ryškėja tendencija sujungti skirtingus dalykus. Šiandien jau nieko nestebina tokie postmodernizmo kultūroje paplitę reiškiniai, kai populiaros muzikos grupės atlieka akademinės muzikos kompozitorių kūrinius ir atvirkščiai – populiarią muziką gali išgirsti iš pasaulyje pripažintų virtuozų, kolektyvų – styginių kvarteto smuikininkė Vanessa May, styginių kvartetą „Kronos“ ir t. t. „ Hilliard Esemble“ (vyrų vokalinis kvartetą) žinomas senosios ir akademinės muzikos žinovams, Jan Garbarek – džiaz mėgėjams. Jų bendradarbiavimo produktas – labai vykęs ir skoningas senosios Renesanso vokalinės polifonijos ir džiaz improvizacijos derinys. Tokios muzikos pavyzdys pamokoje labai gerai atspindėtų XX a. muziko vaidmens raidos ypatumus.

<http://www.youtube.com/watch?v=D4LtzZACek>

<http://www.youtube.com/watch?v=Tgb0jK143MI&feature=related>

XX a. muzikoje vyrauja muzikinės kalbos įvairovė ir klausytojui suteikiama didelė pasirinkimo galimybė. Greta akademinės muzikos visada gyvavo ir lengvesnio turinio, aiškesnių formų muzika. Skirtingos idėjos, stiliai klesti beveik tuo pat metu, tarsi kiekvienas menininkas atskirai keliautų ieškodamas savo veido.

Užduotis klausymui: XX amžiaus muzikos kryptis ir stilių įvairovei siūloma paklausyti kiek įmanoma daugiau skirtingų muzikos pavyzdžių. Klausant ir aptariant muzikos pavyzdžius svarbu atskleisti kas svarbu tampa XX amžiaus muzikos kūrėjui, t.y. - būti originaliam, sukurti savo stilių

ir palikti apie save bei savo laikmetį žymę meno istorijoje. Palyginkite jau aptartų epochų menininko įvaizdį, palyginkite jį su XX amžiaus įvairove. Apibūdinkite ir įvardinkite tuos skirtumus.

Žodynėlis:

Avangardas – terminas, dažniausiai naudojamas kalbant apie asmenybes ar darbus, kurie yra novatoriški arba eksperimentiniai, ypatingai mene, kultūroje ir politikoje. Anot avangardistų, avangardas meta iššūkį tam, kas visuomenėje laikoma priimtomis ar nusistovėjusiomis meno, kultūros bei realybės normomis. Avangardas atsirado Vakarų Europoje XX amžiaus antrajame dešimtmetyje. Avangardizmas - tai visiškai atmetantis ir net sąmoningai griauantis meno tradicijas, bei skelbiantis meno ir pasaulio revoliucines atsinaujinimo idėjas.

Populiarioji, pramoginė muzika – Ją sudaro lengvosios muzikos rūšys (etradinės, kabaretų ,reviu, miuzikholų, muz. kino filmų, pop dainos, repas, elektroninė šokių muzika, kaai kurie roko, džiazo, nesudėtingi ir melodingi simfoninės ir kamerinės muzikos kūriniai, muzikinio teatro žanrai (kai kurios operos, baletai, operetės, miuziklai)

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N[vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika -„Alma littera“, Vilnius 2001;

Mokytojo

užrašai:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Pastaba: Kai kurie su IV ir V ciklą temomis siūlomi muzikos pavyzdžiai klausymui jau buvo girdėti ankstesnėse pamokose, todėl mokiniams derėtų paaiškinti į ką ši kartą reikėtų sukongcentruoti dėmesį, kokie su duotąja tema susiję momentai bus svarbūs klausant muzikos pavyzdžių. Toks būdas pasirinktas sąmoningai, siekiant lavinti mokinių pastabumą, gebėjimą įvertinti jau žinomus ir įprastus muzikos istorijos ir teorijos reiškinius problemiška bei analizuoti tam tikrų muzikinių reiškinių nuoseklų kitimą.

V ciklas. Muzikos menas ir medijos

I tema: **Pirmosios medijos muzikos istorijoje: mažoro- minoro sistemos formavimasis, natų spausdinimo pradžia, temperuotasis derinimas, žmogaus balsas kaip tobulas instrumentas, pirmųjų operų pastatymų scenografija.**

Uždaviniai:

Per renesanso ir baroko muzikos pavyzdžius mokiniai galės atkreipti dėmesį į to meto medijų ir muzikos santykį, atskleisti ir suvokti renesanso ir baroko muzikos meno inovacijų reikšmę bei svarbą tolimesnei jo raidai

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins kokie techniniai pasiekimai ir kaip įtakojo renesanso ir baroko muzikos meną; Gebės nupasakoti scenografijos ir žmogaus balso galimybių reikšmę šių epochų muzikos menui, įvardinti muzikos teorijos pasiekimus ir jų kūrėjus, tiesiogiai įtakojučius naują muzikos meno kokybę

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video ir audio medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 – Filmų ištraukos: Nr.2 ; Muzika: Nr. 15*), interneto prieigos.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

C. Janequin „Les chant des oiseaux“

O. di Lasso „Matona mia cara“

Palestrina mišios „Hodie Christus natus est“

Ištraukos iš filmo „Farinelli“ (rež. Gerard Corbiau, 1994 m.)

J. S. Bach Preliudas ir fuga iš GTK (pasirinktinai)

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kokiomis techninėmis inovacijomis muzikos mene išsiskyrė Renesanso epocha?

Kokius galėtumėte išskirti baroko muzikos techninius pasiekimus, ypatingai įtakojučius šio meno raidą?

Įvardinkite, kaip spaudos išradimas įtakojo muzikos meną?

Nupasakokite, kaip buvo vertinamas žmogaus balsas renesanse ir baroke? Kas yra kastratai ir kodėl jie buvo ypatingai garbinami?

Apibūdinkite, kokiomis scenografijos inovacijomis pasižymėjo pirmieji operų pastatymai?

Įvardinkite, kas yra temperuotas derinimas ir kuom jis svarbus muzikos istorijos raidoje?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, teorijos dėstymas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas , lyginamoji analizė, diskusija

Atmintinė mokytojui:

Šios temos tikslas – atrasti muzikos ir medijų santykį renesanso ir baroko laikotarpiu. Medijos šiuo atveju būtų vertinamas kaip tam tikras renesanso ir baroko muzikos meno, kompozicijos technikos inovatyvumas, epochos technikos pasiekimų taikymas muzikos mene arba žmogaus balso kaip tobuliausio instrumento vertinimas. Nuo pokalbio apie šių epochų techninius pasiekimus galima ir pradėti pamoką.

Kokios gi inovacijos buvo labai reikšmingos renesanso muzikoje? Visų pirma – tai besiformuojanti mažoro-minoro sistema, kuri evoliucionuoja baroko epochoje. Renesanse senosios bažnytinės dermės dar vertinamos, tačiau prisidėjo naujos dermės, kito ir tobulėjo instrumentų derinimas, vadinamųjų „netobulųjų“ konsonansų imta vartoti vis daugiau. Iki tol kadencijose buvo vartojami tik tobulieji konsonansai (kvartos, kvintos ir oktavos). XVI a. ėmė rasti daugiau trigarsių. Pasiklausykite C. Janequino, O. di Lasso, Palestrinos kūrinių iš siūlomo sąrašo. Juose girdimos ne tik mažoro minoro dermės, bet ir tobuliausiu instrumentu laikytas žmogaus balsas. Jo panaudojimas Renesanso muzikoje ypatingai įvairus. Aptarkite su mokiniais minėtus medijų elementus ir jų panaudojimą Renesanso muzikoje.

Užduotis klausymui: Išklaušę C. Janequino, O. di Lasso ir Palestrinos kūrinius pabandykite išskirti ryškiausius jūsų išgirstus techninius muzikos kompozicijos elementus. Atkreipkite dėmesį į dermes, įvardinkite - kokios jos? Aptarkite žmogaus balso ir jo galimybių panaudojimą, įvairovės spektrą.

Dar vienas iš renesanso epochos pasiekimų buvo išrastas natų spausdinimo būdas. XV amžiuje kiekvienas miestas, dvaras ar kapela kaupdavo muzikos rankraščius. Jų kopijos būdavo gausiai ir spalvingai išpuošiamos. Perrašinėjimo darbas buvo lėtas ir brangus, tačiau kopijuojant įsiveldavo ir klaidų. Išradus būdą spausdinti natas, tiksliai užrašytą muziką galima buvo paskleisti daug plačiau. Spaudos atradimas apskritai labai pakeitė renesanso muzikinę kultūrą. Klausantis šios epochos pavyzdžių siūloma parodyti mokiniams tų laikų natų faksimilių

Užduotis stebėjimui: Įdėmiai patyrinėkite Renesanso laikų natų faksimilių pavyzdžius. Aptarkite juos su mokytoju ir klasės draugais. Prisiminkite įvardinkite kaip spaudos atsiradimas įtakojo renesanso muzikinės kultūros techninę pažangą.

Kalbant apie baroko epochos technines inovacijas, pasižiūrėkite ištraukas iš filmo „Farinelli“. Filmu scenose labai vaizdingai parodyta to meto operų pastatymų scenografija – pradedant ištaigingomis scenos dekoracijomis, pareikalavusiomis daug to meto technikų išmonių, baigiant sceniniais apdarais ir makiažu. Čia ir žmogaus balso galimybės parodytos ypatingai plačiai. Verta ir vėl prisiminti, kad vėlyvojo renesanso ir baroko laikais dainavimas buvo ypač vertinama meno forma, todėl prieš lytinę brandą daugelis choristų berniukų būdavo kastruojami norint išsaugoti jų balsų sopranų ar kontraltų diapazoną. Jų balsai buvo labai vertinami, kadangi buvo stipresni ir ištvermingesni už moterų balsus, paslankūs ir plataus diapazono.

Užduotis stebėjimui: Žiūrėdami filmo „Farinelli“ ištraukas, atkreipkite dėmesį į baroko laikų operų scenografijos momentus – scenos dekoracijas, jų technines galimybes. Pastebėkite, koks įvairus turtingas grimas buvo naudojamas, įvertinkite kostiumus. Klausydami filmo ištraukoje atliekamos muzikos, įsiklausykite į žmogaus balso ypatybes, išgaunamo garso specifiką. Apibūdinkite balso savybes, įvertinkite kokios jo techninės galimybės.

Vienas stambiausių baroko epochos pasiekimų muzikoje- temperuotasis derinimas, kurio vienas genialiausių meninių ir techninių rezultatų – J. S. Bacho „Gera temperuoto klavyro“ preliudų ir fugų rinkinys. Šio kūrinio fragmentų aptariant šią medijos formą būtina pasiklausyti pamokoje.

Žodynėlis:

Mažoro minoro sistema - lyginant su modalumu centralizuota mažoro-minoro sistema, galutinai susiformavusi XVII-XVIII a. yra kokybiškai kitoks garsų aukštumų reguliavimo būdas. Tonacinė sistema reiškia garsų ir jų kompleksų – akordų pasiskirstymą vaidmenimis, kur svarbiausias vaidmuo tenka tonacijos centrui tonikai. Likusiems garsams tenka ivairaus lygmens artimesniu ir tolimesniu tonikai (S, D) funkcijos su nustatytomis jų jungimo taisyklėmis.

Temperuotas derinimas - Tai toks instrumentų suderinimas, kai oktava padalinama į lygius pustonius ir gaunasi 12 skirtingų garsų. Todėl galima sudaryti ir naudotis visomis 24-iomis tonacijomis.

Literatūra:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

Gwizdalanka D., *Muzika. VII-VIII klasės vadovėlis*, Kaunas: Šviesa, 2001

Mokytojo

užrašai:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II tema: **Instrumentų evoliucija (barokas, klasicizmas) Didysis simfoninis orkestras (romantizmas)**

Uždaviniai:

Klausydami jau girdėtų muzikos pavyzdžių, mokiniai galės atkreipti dėmesį ,suvokti ir įvertinti baroko, klasicizmo instrumentų evoliucijos poveikį to meto muzikos kūrėjams ir atlikėjams, atskleisti simfoninio orkestro tobulėjimo ir didėjimo aplinkybes bei poveikį muzikinei kūrybai baroko, klasicizmo ir romantizmo laikotarpiams.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins kaip instrumentų techniniai pokyčiai ir pažanga įtakojo muzikos meną baroko, klasicizmo ir romantizmo epochose;

Gebės apibūdinti kaip klavišinių instrumentų tobulėjimas skatino naujų žanrų atsiradimą, įvardinti baroko, klasicizmo ir romantizmo orkestro skirtumus ir kaip tai veikė muzikos skambesį, kompozicijos principus

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video medžiagos (Dalis pavyzdžių - *Menų pažinimas. Muzika II dalis. CD 2 – Filmų ištraukos: Nr. 1, 3; Muzika: Nr.1, 2, 3, 4, 6, 8*)

Siūlomai pavyzdžiai muzikos klausymui:

Pagrindiniai:

Ištraukos iš filmo „Copying Beethoven“ (rež. Agnieszka Holland, 2006 m.)

Ištraukos iš filmo „Amadeus“ (rež. Milos Forman, 1984 m.)

A. Vivaldi koncertų ciklo „Metų laikai“ ištraukos

J. S. Bach Tokata ir fuga d- moll

L. van Beethoven 3 koncertas fortepijonui ir orkestrui

G. Mahler simfonijos nr. 2 ir 8 (pasirinktinai) fragmentai

Papildomi:

R Wagner „Valkirijų skrydis“

M.K. Čiurlionis simf. poema „Jūra“

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kaip instrumentų tobulėjimas paveikė baroko ir klasicizmo epochų instrumentinę muziką?

Įvardinkite, kokie instrumentai ypatingai patobulėjo šiose epochose?

Apibūdinkite, kokių naujų žanrų susiformavimą įtakėjo klavišinių instrumentų (vargonų, klavesino) techninis patobulėjimas?

Nupasakokite, kuom skiriasi orkestro sudėtis Haydno, Mozarto ir Beethoveno kūryboje? Koks yra Romantizmo didysis simfoninis orkestras? Kokias galimybes jis suteikia kompozitoriui?

Įvardinkite, kokie autoriai kūrė monumentalius didelio orkestro skambesio reikalaujančius kūrinius? Kas yra 1000 atlikėjų simfonijos autorius?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija

Atmintinė mokytojui:

Muzikos ir medijų aspektas baroko, klasicizmo ir romantizmo epochose ypatingai susijęs su muzikos instrumentų tobulėjimu, kaita, jų galimybėmis, pagaliau –romantizme susiformavusiu didžiuoju simfoniniu orkestru. Todėl visas dėmesys šioje pamokoje turėtų būti sutelktas būtent į instrumentinę muziką.

Sustiprėjus instrumentinei muzikai baroko epochoje daugelio kompozitorių dėmesys nukrypo į instrumentus ir jų galimybes. XVII a. antroje pusėje naujieji vargonai, dviejų manualų klavesinai ir ypač įvairių smuikų pasirinkimas paskatino naujos muzikinės kalbos, naujų žanrų ir formų atsiradimą – pavyzdžiui *concerto*, tokata (arba preliudas, fantazija) ir fuga ir kt. Aptariant šiuos aspektus perklausykit A. Vivaldi ir J. S. Bacho kūrinius iš siūlomojo kūrinių klausymui sąrašo.

Užduotis klausymui : Klausydami A. Vivaldi „Metų laikų“ fragmentų, sukonzentruokite dėmesį į muzikinės kalbos elementus, instrumentų techninių galimybių panaudojimą. Įvardinkite šio kūrinio žanrą. Išklausę aptarkite kodėl tai buvo nauja baroko laikams, kas nulėmė naujo žanro atsiradimą?

Išklausę J. S. Bacho Tokatą ir fugą d-moll vargonams su mokytoju ir klasės draugais aptarkite kokie šio instrumento patobulinimai paskatino naujų vargonų muzikos žanrų atsiradimą, įvardinkite juos. Naują informaciją užsirašykite į sąsiuvinius.

Muzikos instrumentai, jų tobulėjimas, klasicizmo orkestro specifika – tai momentai į kuriuos verta atkreipti dėmesį kalbant apie Klasicizmo laikotarpio muzikos ir medijų sąveiką. Nemažai iš paminėtų momentų galima išvelgti stebint fragmentus iš filmų apie Mozartą ir Beethovoną, taip pat muzikos kūriniuose klausymui.

Užduotis stebėjimui: Žiūrėdami ištraukas iš filmų „Copying Beethoven“ ir „Amadeus“ sutelkite dėmesį į ten parodytus orkestrus, jų sudėtį ir skambesį. Pabandykite palyginti kuom skyrėsi Mocarto ir Beethoveno laikų orkestras ir jo skambėjimas, apibūdinkite nuo ko tai priklausė.

Didysis simfoninis orkestras – vienas svarbiausių Romantizmo pasiekimų, kurį būtina deramai pristatyti aptariant šio laikotarpio muzikos ir medijų santykį. Išklausykite G. Mahlerio, M. K. Čiurlionio simfoninių veikalų fragmentus. Aptarkite ir palyginkite Klasicizmo ir Romantizmo simfoninį orkestrą.

J. Haydn laikais simfoninį orkestrą sudarė mažiau kaip 25 instrumentai, Mocarto laikų Vienos dvaro orkestras buvo kiek didesnis: jame buvo šiek tiek daugiau syginių ir, be kitų pučiamųjų, dvi fleitos. L. van Beethoveno Devintąją simfoniją Vienoje jau atliko 61 muzikantas. Toliau simfoninis orkestras dar plėtėsi – iki 70-80 muzikantų Berliozo kūriniuose, o vėliau ir iki 100 atlikėjų Mahlerio, Vagnerio veikaluose. Mahlerio 8-ji simfonija netgi yra vadinama 1000 atlikėjų simfonija. Ją atlieka: 8 dainininkai, 2 dideli chorai, vaikų choras, 50 styginių, 40 pučiamųjų, vargonai, fisharmonija, 5 arfos, fortepijonas ir daug įvairių mušamųjų. Į monumentalumą ir ekspresyvumą linkę romantikai troško dar daugiau garso, spindesio, spalvų ir įvairovės.

Užduotis klausymui: Išklause romantizmo simfonijų muzikinius pavyzdžius, prisiminkite ankstyvojo, vėlyvojo klasicizmo ir romantizmo simfoninio orkestro sudėčių skirtumus, įvardinkite juos ir aptarkite kaip tai įtakojo muzikos skambėjimą, atlikimo ypatumus. Naują informaciją pasižymėkite užrašuose.

Žodynėlis:

Simfoninis orkestras - pradėjo formuotis XVIII a. klasicizmo epochoje. Tuomet jo sudėtis buvo nedidelė – vos 25 muzikantai. Orkestre dominavo styginiai instrumentai, buvo kelios poros medinių pučiamųjų, kartais valtornės ir trimitai, ir vienintelis mušamasis – timpanas. Pirmieji kompozitoriai, rašę simfoniniam orkestui, buvo didieji Vienos klasikai – J. Haidnas, V. A. Mocartas ir L. van Beethovenas. Jų kūryboje susiformavo tobuliausias muzikos žanras orkestui – simfonija. Ypač sparti orkestro raida vyko XIX amžiuje – orkestras išaugo iki 100 muzikantų. Simfoninį orkestrą sudaro keturių šeimų instrumentai: styginiai (smuikai, altai, violončelės, kontrabosai) mediniai pučiamieji (fleitos, obojai, klarnetai, fagotai); variniai pučiamieji (trimitai, trombonai, valtornės, tūbos); (Dar gali groti fortepijonas, čelesta, arfos, saksofonas, priklausomai nuo kompozitoriaus sumanymo.)

Klavesinas – muzikos instrumentas, klavišinis gnaibomasis chordofonas. Klavesinas atsirado Vakarų Europoje iš psalteriumo. Seniausias išlikęs klavesino piešinys datytas 1440 m., seniausias aprašymas išlikęs nuo 1511 m. Plačiau vartotas iki XVIII a. pab., vėl išpopuliarėjo XX a. viduryje. Pirmieji klavesinai buvo sparno pavidalo, vėlesni panašūs į stačiakampį laisvąjį klavikordą. Apie XV a. nusistėjo sparno forma. Didelius koncertinius klavesinus statydavo ant specialaus stovo arba jiems įtaisydavo medines kojas. Klavesinu buvo skambinama solo, kameriniuose ansambliuose, orkestre. Klavesino atmainos: klaviciteriumas, spinetas, virginalas.

Vargonai – pučiamasis klavišinis muzikos instrumentas. Vargonai būna įvairių tipų, dažnai sudėtingos sandaros. Vargonai yra vienas seniausių instrumentų. Visos jų formos susideda iš švilpynių, svertelių arba klaviatūros ir oro tiekimo. Svarbiausi šiuolaikinių vargonų raidos tarpsniai tęsiasi 2 tūkstančius metų, per tą laiką buvo įvesta klaviatūra, pridėti pedalai ir veikimo mechanizmas. Naujausias patobulinimas – elektros prijungimas mechanizmui.

Literatūra:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006

Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla

Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000

Gwizdalanka D., *Muzika. VII-VIII klasės vadovėlis*, Kaunas: Šviesa, 2001

Mokytojo

užrašai:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

III tema: **XX amžiaus techninių pokyčių ir inovacijų įtaka muzikos menui**

Uždaviniai:

Klausydami siūlomų kūrinių, mokiniai bus skatinami susipažinti su XX a. muzikos ir medijų kontekstu, atskleisti ryškiausius jo aspektus, suvokti technologijų įtaką muzikos kūrybos ir atlikimo procesams XX amžiuje.

Laukiami rezultatai:

Mokiniai išsiaiškins kokią įtaką XX amžiaus muzikos menui turi radijas, televizija, internetas ir kitos amžiaus techninės inovacijos;

Gebės apibūdinti kokias galimybes XX amžiaus muzikai suteikė technologijų pažanga ir kaip tai pasireiškė muzikoje;

Gebės įvardinti žymiausius amžiaus muzikos stilius, kūrėjus, vienaip ar kitaip susijusius su techninėmis inovacijomis, panaudojusius tai savo kūryboje

Reikalingos priemonės ir pasiruošimas:

Pamokai reikės vaizdo ir garso grotuvo, rekomenduojamų muzikos pavyzdžių klausymui, video ir audio medžiagos (Dalis pavyzdžių -*Menų pažinimas. Muzika I, II dalis. CD 1 – Kompiuterinė muzika: Nr.8; CD 2 – Muzika: Nr. 24, 25*), interneto prieigos.

Siūlomi pavyzdžiai muzikos klausymui:

K. Stockhausen „Gesang der Junglinge“, „Gruppen“ fragmentai

J. Cage Sonata preparuotam fortepijonui

S. Reich „Different trains“ kvartetui ir magnetofono juostelei

M. Urbaitis „Meilės daina ir išsiskyrimas“

Jurgos Šeduikytės, Andriaus Mamontovo, Stingo, kitų pop atlikėjų atliekami kūriniai

Rekomenduojami klausimai pamokos pasiruošimui ir/ar eigai:

Nupasakokite, kokios technikos naujovės atsirado XX amžiuje? Kaip jos įtakuoja muzikos meną?

Apibūdinkite, kokią reikšmę muzikai turi radijas, televizija, internetas ir kitos žiniasklaidos priemonės?

Nusakykite, kokių muzikos komponavimo, garso išgavimo būdų paskatino ieškoti XX a. techninio progreso ir naujų išradimų kupinas amžiaus kontekstas?

Kokius galite įvardinti mechaninius, elektroninius eksperimentus akademinėje muzikos kūryboje?

Nupasakokite, kaip elektroniką panaudojo kompozitoriai minimalistai?

Ar galite apibūdinti, kaip muziką ir jos kūrybą įtakuoja kompiuterio atsiradimas?

Pamokos eiga:

Metodai: Pasakojimas, pokalbis, apklausa (raštu, žodžiu) demonstravimas, stebėjimas, lyginamoji analizė, diskusija, rašinys (esė)

Atmintinė mokytojui:

Šiai temai tenka svarbus uždavinys – atskleisti XX amžiaus muzikos ir medijų santykį. Apie technikos progresą ir jo galingą, daugialypį poveikį muzikai būtų galima sudaryti atskirą pamokų ciklą, tačiau šiuo atveju būtina pasirinkti tik kelis ryškiausius momentus, atspindinčius šią temą.

Temą galima pradėti pokalbiu apie tai kaip muzikos menas sklinda šiandien. Ką lemia ir kiek aktualus yra radijo, televizijos, kitų žiniasklaidos priemonių vaidmuo muzikos kultūrai? Kiek įvairių jau mūsų gyvenimo normomis tapusių muzikos ir technologijų sąjungos apraiškų egzistuoja ir toliau veikia kūrybos procesus.

Nuo pop atlikėjų sukurtos muzikos klausymo ir aptarimo gali ir prasidėti ši pamoka.

Užduotis klausymui: Pasiklausę pop muzikos kūrinių aptarkite kaip ir kur galima išgirsti tokią muziką šiandien? Padiskutuokite su klasės draugais ir mokytoju, ar be muzikos įrašų apskritai įsivaizduojamas jos gyvavimas šiomis dienomis? Įvertinkite, kaip elektroninė, kompiuterinė muzika įtakuoja tiek akademinės, tiek ir pop muzikos industrijos kasdienybę. Šios mintys galėtų būti puikiai tema mokinių esė raštu.

Akademiniam mene technologijos taip pat svariai įsitvirtinusios – muzikos performansai, muzikinės video instaliacijos ir pan. taip pat yra tapusios šio laikmečio muzikos meno norma.

Koks apskritai yra XX amžiaus muzikos ir medijų kontekstas? Į XX amžių persikeliame jau automobiliais, su elektros energijos tiekiamą šviesą.

Telefonas, lėktuvas, kosmoso erdvės pažinimas, skaitmeninių garso įrašų ir interneto atsiradimas – tai keletas svarbiausių pasiekimų, dėl kurių XX a. vadinamas mokslo ir technikos era. Atradimai turėjo įtakos mūsų gyvenimui, pakeitė jo tempą.

Romantinį kompozitoriaus portretą, laukiantį kūrybinio įkvėpimo, palaipsniui išstumia mąstantis ir konstruojantis, todėl pasikeičia ir muzikos kūrimo principas. Kompozitoriai ieško naujų išraiškos priemonių harmonijoje, melodijoje, tembre, natų žymėjime, ritme, neišbandytose erdvėse muzikai suskambėti.

Nors eksperimentai dažniausiai pasitinkami įtarumu ir abejonėmis, dėl jų mene ir moksle gimsta naujovės: nauji muzikos kūrimo būdai ir elektronikos naudojimas, įsigalėję antroje amžiaus pusėje. Po Antrojo pasaulinio karo meno madas diktuoja du kontinentai – Europa ir Amerika; avangardui toną duoda prancūzų kompozitoriaus Olivje Mesijano kūryba, o lyderiais tampa K. Stokhauzenas ir J. Cage'as. Pasiklausykite šių kompozitorių kūrinių iš siūlomo sąrašo.

Užduotis klausymui: Išklause K. Stockhauseno ir J. Cage'o kūrinių fragmentus, apibūdinkite ką naujo, neįprasto ir eksperimentiško išgirdote. Ypatingą dėmesį sutelkite į tai, kokiomis muzikos išraiškos priemonėmis tai išgaunama. Įvardinkite ir apibūdinkite jas. Aptarkite girdėtos muzikos efektus ir poveikį. Fiksuokite naują informaciją užrašuose.

Baigiantis penktajam XX a. dešimtmečiui atsirado vadinamoji konkrečioji muzika. Jos pagrindą sudarė įvairūs užrašyti muzikiniai ar natūralūs garsai – jie vėliau būdavo įvairiausiomis mechaninėmis bei elektroninėmis priemonėmis transformuojami, po to surenkami ir įrašomi į magnetofono juostą. Kitas žingsnis buvo natūralios kilmės garsų pakeitimas arba papildymas elektronikai generuotais garsais. Viena garsiausių ankstyvųjų elektronikos muzikos kūrinių – K. Stockhauseno „Jaunuolių giesmėje“, kaip ir daugelyje vėlesnių tokio pobūdžio šio autoriaus kūrinių, skamba ir vienos, ir kitos klimės garsai. Naujas tembrines fortepijono galimybes atvėrė vėlgi amerikietis J. Cageas. Spektaklio muzikai kompozitoriui reikėjo mušamųjų instrumentų, tačiau jų negalėjo panaudoti dėl mažos patalpos. Tada kompozitorius sugalvojo pritaikyti fortepijoną, kad jo garsai suskambėtų kaip mušamieji instrumentai. Apie 1940 m. kompozitorius pradėjo „aptvarkyti“ fortepijono stygas, tarp jų įsprausdamas skirtingų dydžių metalinių varžtelių, gumos gabalėlių. Tokiu būdu fortepijono garsai pasikeitė neatpažįstamai – kiekvienas klavišas išgaudavo kitos atspalvio mušamojo instrumento tembrą. Kiekvienam kūriniui, kuriam reikalingas paruoštas fortepijonas, teko parengti paaiškinamus. Vertingiausias ciklas paruoštam fortepijonui – „Sonatos ir interliudai“ („Sonatas and Interludes“).

Elektronikos naujovėmis pasinaudojo ir vadinamieji kompozitoriai minimalistai. S. Reicho kūriniai – puikus to pavyzdys. Pasiklausykite šio kompozitoriaus kompozicijos „Differnt trains“ kvartetui ir magnetofono juostelei. M. Urbaičio kūrinyje „Meilės daina ir išsiskyrimas taip pat girdime fonogramos naudojimą.

Užduotis klausymui: Klausydami S.Reicho ir M. Urbaičio minimalizmo kompozicijų ypatingą dėmesį atkreipkite į tai kokiomis priemonėmis yra atliekama muzika, kokie efektai yra išgaunami. Palyginkite juos su prieš tai girdėtos muzikos efektais. Užsirašykite naują informaciją.

Devintojo dešimtmečio pradžioje sintetizatoriai buvo sujungti su kompiuteriais ir tapo prieinami be didelių elektroninės muzikos studijų. Kompiuteriais kompozitoriai galėjo nustatyti ir kontroliuoti visus garso aukščio, tembro, dinamikos bei ritmo parametrus. Muzikavimas atlikėjams grojant gyvai kartu su sintetizatorių arba kompiuterių muzika dabar tapo kasdienis. Kompiuterių programos ir įranga sukurtos taip, kad į sintetizatoriaus grojamą ar gyvai atliekamą muziką jie galėtų reaguoti pagal kompozitoriaus iš anksto sukurtas formules.

Svarbiausius populiariosios muzikos įvykius XX a. atspindi amžiaus pradžioje atsiradęs džiazas, viduryje – rokas, pabaigoje – techno muzika. Atskira tema dar galėtų būti kino filmų muzika, muzikos klipų industrija ir t.t.

Žodynėlis:

Performansas – trumpalaikiai teatrališki veiksmai, atliekami žiūrovų akivaizdoje. Performansas naudojamas kaip meninės raiškos priemonė norint išsiskirti iš kitų menininkų ir kartu čia pat sulaukti žiūrovų įvertinimo. Pradininkai – amerikiečių kompozitorius Džonas Keidžas ir prancūzų dailininkas Ivas Kleinas. Performansas vyksta pagal griežtą scenarijų. Performansai trunka nuo kelių sekundžių iki kelių dienų.

Elektroninė muzika - muzika, kuri kuriama ir atliekama naudojant elektroniką, elektroninius muzikos instrumentus. Elektroninės muzikos pradininkai buvo jauni vokiečių kompozitoriai, 1950 m. susibūrę į studiją Kelne. Jie kritiškai vertino prancūzų konkrečiąją muziką ir kūrė muziką vien su elektronikos pagalba, be jokių realaus pasaulio garsų. Elektroninė muzika yra kuriama specialiose studijose elektroninėmis priemonėmis. Ji, kaip ir konkrečioji muzika, gimė išradus magnetofono juostą, nes šios muzikos kūriniai egzistuoja tik įrašuose. Šiandien elektroninė muzika yra labai paplitusi tiek populiariosios, tiek akademinės muzikos srityse.

Literatūra:

Muzikos enciklopedija, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:

I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000

II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003

III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007

Hanning B. R., Trumpa Vakarų muzikos istorija IX- -XII klasei, Vilnius: 2000

Šarūnas Nakas. Šiuolaikinė muzika -„Alma littera“, Vilnius 2001;

Mokytojo

užrašai:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1 priedas. *Koncerto/muzikinio renginio recenzijos struktūra*

Koncerto/muzikinio renginio recenzijos struktūra ir klausimynas:

I. Ką girdžiu?

Pagrindinė informacija apie renginį

- Koks koncerto/muzikinio renginio pavadinimas? Kokias mintis, asociacijas ir jausmus jis sukelia?
- Kur ir kada vyksta muzikinis renginys? Kaip vieta ir laikas veikia renginio pobūdį ir atmosferą?
- Kokie atlikėjai dalyvauja koncerte/muzikiniame renginyje? Kokių autorių ir kokie kūriniai yra atliekami? Nurodykite muzikos autorių ir atlikėjų pavardes/pavadinimus. Trumpai aptarkite kūrinių skaičių, žanrus, sukūrimo laikotarpį, apimtį, stilistiką.
- Kaip apibūdintumėte koncerto/ muzikinio renginio tikslą, progą, aplinkybes?
- Kaip galėtumėte apibūdinti renginį asmeniui tiesiogiai negalėjusiam jame apsilankyti?

II. Ką jaučiu ir apmąstau?

Išgirstų kūrinių , muzikinio veiksmo analizė/interpretacija

- Koks bendras įspūdis apie koncertą/muzikinį renginį? Kaip jums atrodo, kokia jo esminė mintis?
- Kokios idėjos jūsų manymu, galėjo inspiruoti renginyje skambėjusius kūrinius? Kokiomis nuotaikomis ir emocijomis pasižymėjo skambėjusi muzika?
- Kaip jums atrodo, kodėl renginyje skambėjusios muzikos autorius (-iai) savo meninei idėjai pasirinko tam tikrą atlikėjų tipą, sudėtį?
- Kaip galėtumėte įvertinti muzikos atlikimą? Ar atlikėjai maksimaliai perteikė ,muzikos idėją, kūrinių nuotaikas?
- Apibūdinkite atlikimą detaliau- įvertinkite atlikėjų profesionalumą, meninį įtaigumą ir paveikumą, įsigyvenimą į kūrinį (-ius), jų charizmatiškumą, sceninę kultūrą.
- Kokie kūriniai iš renginio arba kurie koncerto/renginio momentai įsiminė labiausiai, kodėl? Kokias mintis ir emocijas sukėlė įsimintiniausi renginio kūriniai/momentai?
- Kas jums pasirodė renginyje ne ypatingai reikšminga, svarbu ar aktualu ir kodėl?
- Nupasakokite, kokia publika lankėsi šiame renginyje, kaip ji reagavo į muzikinį vyksmą? Ar sutapo jūsų ir publikos pojūčiai bei vertinimas?

III. Ką manau?

Pojūčių ir apmąstymų apibendrinimas

- Ką naujo, aktualaus ir svarbaus sužinojote ir patyrėte šiame muzikiniame renginyje?
- Kaip ir kuom šis muzikinis renginys išsiskiria iš kitų konteksto, koks jo meninis svoris ir reikšmė, palyginus su jau matytais ir girdėtais?
- Apibūdinkite, ar renginys paskatino vidinį poreikį labiau pasidomėti jame skambėjusių ar panašios stilstikos autorių muzika, jos atlikimu bei tradicijomis?
- Koks būtų jūsų galutinis aplankyto renginio vertinimas: jis – vykęs ir prasmingas ar ne? Pagrįskite savo vertinimą.

Recenzijas siūloma vertinti pagal šiuos kriterijus:

- Girdėtų ir išgyventų kūrinių analizė bei vertinimas
- Asmeninės pozicijos pagrįstumas ir argumentacija
- Kalbos raiška ir vaizdingumas
- Informacijos surinkimas ir pritaikymas

2 priedas. Muzikos tiriamojo darbo nuostatos

Muzikos modulio tiriamasis darbas – tai pasirinkto muzikinio reiškinių ar veiklos sisteminga analizė, suteiksianti mokiniams naujų žinių bei informacijos apie muzikos ir jos reiškinių sklaidą visuomeniniame gyvenime. Tiriomojo darbo tematika turėtų būti pasirenkama atsižvelgiant į pamokų cikleose nagrinėjamas muzikos problemas ir galimas pagrindines tiriomojo darbo kryptis: 1) Muzikinės institucijos/organizacijos veikla, 2) Muzika aplink mus, 3) Muzikiniai renginiai mokykloje/gimnazijoje. Mokiniai, suderinę tai su mokytoju, gali ir patys siūlyti jiems aktualią muzikinės problematikos temą. Parengę muzikos reiškinių tyrimą mokiniai jį pristato klasėje ir surengia darbų aptarimą – diskusiją.

Pasirinkus muzikinio tyrimo objektą, svarbu aiškiai ir tikslingai suformuluoti tyrimo eigą, uždavinius, tikslus ir metodus. Bendrieji tyrimo uždaviniai turėtų atskleisti pasirinkto objekto ypatybes, įvardinti būdingiausias jo pasireiškimo bruožas ir jo raidos eigą. Muzikos tiriamajam darbui, priklausomai nuo jo specifikos, siūlomi pasirinkti šie tyrimo metodai:

Stebėjimas – tai reiškinių, įvykių, žmonių ar jų grupių bei veiklos analizė, siekiant atskleisti reiškinių dėsningumus, priežastis, raidos kryptingumą, reguliarumą. Tokiame tyrime svarbu fiksuoti faktus, detales ir aplinkybes, kurias rekomenduojama kaupti specialiuose išsamiesiems aprašymams skirtuose dienoraščiuose.

Dokumentų analizė – tai įvairiais būdais užfiksuotos dokumentinės medžiagos apie istorinius įvykius, faktus, menininkų veiklą tyrimas. Šiuo metodu gali būti analizuojami rašytiniai (enciklopedijos, autobiografijos, laišakai, straipsniai ir kt.) , vaizdiniai (video filmai, piešiniai,

nuotraukos ir kt.) ir garsiniai (muzikos įrašai, radijo, televizijos laidos, diktofono įrašais ir kt.) dokumentai.

Apklauso metodas – tai gali būti anketinė apklausa arba interviu.

Siūloma tematika tiriamiesiems darbams:

I ciklas: Estetinis-emocinis muzikos meno poveikis

- Muzika mano/mūsų gyvenime
- Ryškiausi metų miesto muzikiniai renginiai
- Kaip ir kodėl muzika veikia mūsų emocijas. (Istorija ir dabartis)

II ciklas: Muzikos meno statusas visuomenėje

- Muziko profesija šiandien. Galimybės ir perspektyvos
- Žymaus vietos muziko/kompozitoriaus kūrybinis portretas
- Ryškiausių mokyklos muzikinių renginių apžvalga

III ciklas: Menininko vaidmens raida

- Žymaus praeities kompozitoriaus/atlikėjo kūrybinis portretas
- Muzikos atlikimo menas. Istorija ir dabartis
- Miesto koncertų salės/filharmonijos repertuaro analizė

IV ciklas: Etnokultūrinis muzikos meno aspektas

- Liaudies ir akademinės muzikos sankirtos
- Sutartinės. Istorija ir dabartis
- Mokyklos/gimnazijos folklorinio ansamblio veiklos apžvalga

V ciklas: Muzika ir medijos

- Muzika ir internetas
- Muzika ir radijas / Kelių rimtosios muzikos radijo laidų apžvalga
- Muzika teatre: scenografijos, technologijų ir muzikos santykis

Šis tiriamojo darbo temų sąrašas gali būti papildytas mokytojo nuožiūra, atsižvelgiant į mokinių galimybes, mokyklos/gimnazijos, miesto renginių kontekstą, muzikos institucijų veiklos apimtį ir specifiką.

3 priedas Muzikos stilių ir krypčių chronologinė lentelė

**Istorinis laikotarpis, amžius.
Stilius**

Žymiausi epochos muzikos kūrėjai

Senovė – nuo seniausių laikų iki V amžiaus

-

Viduramžiai - nuo V iki XV amžiaus

Hildegard von Bingen
Perotin
G. de Machaut
Dufay

Renesansas - XV amžius – XVII amžiaus pradžia

J. Ockeghem
G. L. da Palestrina
O. di Lasso
T. L. de Victoria
J. Dowland
C. Jesualdo
G. Gabrieli
W. Byrd

Barokas – XVII amžius – XVIII amžiaus vidurys

C. Monteverdi
G. Allegri
H. Schütz
J. B. Lully
H. Purcell
A. Vivaldi
J. S. Bach
G. F. Handel
G. Ph. Telemann
F. Ph. Rameau

Klasicizmas – XVII a. antroji pusė – XIX a. pradžia

Ch. W. Gluck
F. J. Haydn
L. Boccherini
W. A. Mozart
L. Cherubini
L. van Beethoven

Romantizmas – visas XIX amžius

N. Paganini
V. Bellini
M. Glinka
F. Mendelsohn
H. Berlioz
F. Chopin
R. Schumann
F. Liszt
A. Borodin
G. Bizet
J. Brahms
M. Musorgskis
P. Čaikovkis
G. Verdi
R. Wagner
G. Mahler
E. Grieg
J. Sibelius

Naujieji laikai – visas XX amžius

Modernioji muzika. Stiliai, kryptys, technikos, kompozitoriai

1900 – 1940 metai	1950- 1970 metai	1980 – 2000 metai
Impresionizmas - M. Ravel C. Debussy Ekspresionizmas - R. Strauss A. Berg A. Schonberg	Konkrečioji muzika - P. Schaeffer Serializmas - A. Schonberg K. Stockhauzen	Naujasis sudėtingumas Naujasis paprastumas

Mikrotoninė muzika - Ch. Ives	Elektroninė muzika	
Futurizmas	Konceptualizmas	
Neoklasicizmas – P. Hindemith	Aleatorika - K. Stockhausen	
I. Stravinskis	J. Cage	
S. Prokofjevas	W. Lutoslavsky	
Dodekafonija - A. Schonberg	Minimalizmas - Ph. Glass	
A. Berg	S. Reich	
Socrealizmas	Postmodernizmas	

4 priedas Vertinimo rodikliai

VERTINAMŲ DARBŲ PROPORCIJOS PAVYZDYS

Eil. nr.	Vertinimo turinys	Įvertinimo dalys procentais
1	<i>Aktyvus ir kūrybingas mokinių dalyvavimas ir darbas pamokose.</i>	30 %
2	<i>Išklaustytos programos dalies atsiskaitymas (žodžiu, raštu). Gebėjimas pritaikyti įgytas žinias analizuojant muzikos kūrinius ir reiškinius.</i>	20 %
3	Testas	20 %
4	<i>Savarankiškai atlikto muzikos kūrinio (spektaklio; koncerto; reiškinių) recenzija/tiriamasis darbas ir jo pristatymas.</i>	30 %

Viso 100%

VERTINIMO RODIKLIŲ PAVYZDYS

Orientaciniai recenzijos ar tiriamojo darbo

(kūrinio/reiškinio analizė, recenzija, lyginamoji interpretacija etc.)

vertinimo rodikliai*

*parengta pagal – Targamadžė V., Nauckūnaitė Z. (2009, p. 70);
Teresevičienė M., Bulajeva T., Čepienė A., Lepaitė D., Zuzevičiūtė V. (2011, p. 79)

1. Targamadžė V., Nauckūnaitė Z. *SOLO taksonomija kaip mokinių rašinių vertinimo priemonė*, Acta Paedagogica Vilnensia, 2009, Nr.22, p. 65–75, prieiga per internetą: http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/22/65-75.pdf
2. Teresevičienė M., Bulajeva T., Čepienė A., Lepaitė D., Zuzevičiūtė V. *Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų siekinių vertinimo metodika*, Vilnius: VU, 2011, prieiga per internetą: http://www4066.vu.lt/Files/File/Studiju%20programu%20atnaujinimas_kompetenciju%20pletotes%20ir%20studiju%20siekinu%20vertinimo%20metodika.pdf

10 BALŲ
<p>Mokinio veiklos pobūdis Kelia problemas, siedamas jas ir su konkrečia tema, ir su už jos ribų išeinančiais reiškiniais. Vykdo vieną iš veiklos formų -- teorizuoja, apibendrina, kelia hipotezes, pagrindžia, atskiras dalis jungia į visumą, diskutuoja, reflektuoja.</p>
<p>Teksto / pasisakymo struktūra Gerai suformuotas rašinys / pristatymas žodžiu, kryptinga įžanga, pagrįstos išvados. Problemos iškeltos; tikslinga svarstymo struktūra; tinkamai parinkta medžiaga. Įrodymai remiasi daugeliu šaltinių.</p>
<p>Vertinimo kriterijai Sukuriamas sudėtingas, sklandžios formos, labai aiškiai argumentuotas tekstas / pasisakymas. Pagrindinė mintis(-ys) ar idėja(-os) yra atskleistos. Tekstas / pasisakymas rišlus, logiškai išdėstytas, aiškios formos. Puikus muzikinių terminų, muzikologinės kalbos junginių vartojimas reikiamame kontekste. Gramatinis / stilistinis teksto / pasisakymo taisyklingumas. Tinkama apimtis / trukmė.</p>
9 BALAI
<p>Mokinio veiklos pobūdis Pateikdamas argumentuotą asmeninę nuomonę, žvelgia į temą iš skirtingų požiūrio taškų, juos analizuoja, lygina, klasifikuoja, aiškinasi priežastis, sieja, pritaiko.</p>
<p>Teksto / pasisakymo struktūra Rašinys / pristatymas žodžiu gerai suformuotas, kryptinga įžanga, apibendrinanti pabaiga. Turinys logiškai nuoseklus, aiškus jo argumentavimas, svarstomi skirtingi požiūriai.</p>
<p>Vertinimo kriterijai Sukuriamas aiškus, gerai struktūruotas tekstas / pasisakymas, pabrėžiantis esminius dalykus. Pagrindinė mintis(-ys) ar idėja(-os) atskleistos. Tekstas / pasisakymas rišlus. Reikiamame kontekste praleistas vienas kitas sudėtingas muzikos terminas arba neteisingai panaudotas vienas kitas muzikologinės kalbos junginys. Viena kita gramatinė / stiliaus klaida. Tinkama apimtis / trukmė.</p>
8 BALAI
<p>Mokinio veiklos pobūdis Pristato kitas nuomones, žvelgia į temą iš skirtingų požiūrio taškų, atskleidžia savo požiūrį, apibūdina, išsiaiškina, analizuoja.</p>
<p>Teksto / pasisakymo struktūra Rašinys / pristatymas žodžiu pakankamai gerai suformuotas. Kai kurios svarstomos problemos iškeltos. Mėginama struktūruoti ir argumentuoti, bet pristatomi tik įvairūs požiūriai, nėra jokių naujų minčių.</p>
<p>Vertinimo kriterijai Sukuriamas tekstas / pasisakymas, sistemiškai plėtojantis idėją. Pagrindinė mintis(-ys) ar idėja(-os) atskleistos, bet ne visada tinkama forma – kai kurie sakiniai ar sakinio dalys pažodžiui nukopijuoti / perpasakoti iš originalo teksto / šaltinio. Tekstas / pasisakymas nėra rišlus – esminiai akcentai pateikti pakankamai ryškiai. Reikiamame kontekste vyrauja nesudėtingi muzikos terminai ir muzikologinės kalbos junginiai. Pasitaiko gramatinių / stiliaus klaidų. Tinkama apimtis / trukmė.</p>
7 BALAI
<p>Mokinio veiklos pobūdis Pateikia daugiau nei vienos rūšies įrodymų savo pozicijai pagrįsti. Išvardija, apibūdina, apibrėžia, išsiaiškina, derina, interpretuoja.</p>
<p>Teksto / pasisakymo struktūra</p>

<p>Susitelkta į didelį faktų kiekį: mažai konceptualaus aiškinimo. Medžiaga menkai siejama tarpusavyje.</p>
<p>Vertinimo kriterijai Sukuriamas tekstas / pasisakymas, kuriame pateikiami argumentai, pagrindžiant priežastis arba pateikiant tam tikro požiūrio ar idėjos privalumus ir trūkumus. Atskleistos ne visos pagrindinės idėjos ar mintys; vyrauja mechaninis teksto / pasisakymo pateikimas, kai mintys ar idėjos perkeltos pažodžiui iš originalo teksto / šaltinio. Tekstui / pasisakymui trūksta rišlumo, neišryškinti esminiai akcentai. Ribotai naudojami muzikos terminai ir muzikologinės kalbos junginiai. Yra gramatinių / stiliaus klaidų. Netinkama teksto apimtis / pasisakymo trukmė.</p>
<p>5 – 6 BALAI</p>
<p>Mokinio veiklos pobūdis Pasako savo požiūrį arba pateikia vienos rūšies pavyzdžių. Įvardija, konstatuoja, atpažįsta, atgamina, cituoja, pamini, nurodo.</p>
<p>Teksto / pasisakymo struktūra Viena problema iškelta, ir tai tampa vieninteliu centru; nėra svarstymo.</p>
<p>Vertinimo kriterijai Sukuriamas nesudėtingas tekstas / pasisakymo kalba. Pagrindinės idėjos ar mintys yra arba atskleistos tik iš dalies, arba pateiktos neišsamiai, arba nesuprastos. Tekstas / pasisakymas nepakankamai rišlus, trūksta loginio teksto / pasisakymo pateikimo, mintys išdėstytos neaiškia forma, skaitytojui / klausytojui sunku suprasti esminius akcentus. Muzikos terminai panaudoti netaisyklingai. Muzikologinės kalbos junginiai nepanaudoti arba panaudoti netaisyklingai. Netinkama teksto / pasisakymo apimtis / trukmė.</p>
<p>4 BALAI</p>
<p>Mokinio veiklos pobūdis Nesupranta užduoties, neturi ką pasakyti ta tema.</p>
<p>Teksto / pasisakymo struktūra Netinkamai nustatyta problema, parinkta neaktuali medžiaga. Aptariamoms nereikšmingoms detalėms, klaidingai suprastas klausimas, netinkamai naudojami pavyzdžiai.</p>
<p>Vertinimo kriterijai Sukuriamas nesudėtingas tekstas / pasisakymas, kuriame pagrindinė idėja ar mintis nesuprasta ar neteisingai atskleista. Tekstas / pasisakymas nerišlus, pateiktas padrika forma, nėra teksto / pasisakymo loginio organizavimo, argumentavimas nepagrįstas. Nenaudojami muzikos terminai, muzikologinės kalbos junginiai. Daug gramatinių / stiliaus klaidų. Netinkama teksto / pasisakymo apimtis.</p>

5 priedas. Literatūros sąrašas/ šaltiniai

Literatūra:

1. Avramecs B., Muktupavels V., Pasaulio muzika, Vilnius: Kronta, 2000
2. *Europos šalių muzikos raidos apžvalga. Mokymo priemonė* [parengė R. Pečeliūnas], Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2006
3. Gaidamavičiūtė R., Nauji lietuvių muzikos keliai. Straipsnių rinkinys, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2005
4. Gerulaitis V., *Muzikos stilių raida*, Vilnius: Muzikos švietimo centras, 1994
5. Gwizdalanka D., *Muzika. VII-VIII klasės vadovėlis*, Kaunas: Šviesa, 2001
6. Hanning B. R., *Trumpa Vakarų muzikos istorija IX-XII klasei*, Vilnius: 2000
7. Yla S., *Kaip suprantama muzika*, Vilnius: Muzika, 1994
8. Katkus D., *Muzikos atlikimas. Istorija. Teorijos. Stiliai. Interpretacijos*, Vilnius: Lietuvos muzikų sąjunga, 2006
9. Lietuvos muzikos istorija: I knyga. Tautinio atgimimo metai 1883- 1918 [sudarytojas A. Ambrazas], Lietuvos muzikos akademija, Kultūros, meno ir filosofijos institutas, Vilnius: 2002
10. Lietuvos muzikos istorija: II knyga. Nepriklausomybės metai. 1918-1940 [sudarytojas A. Ambrazas], Lietuvos muzikos ir teatro akademija, Vilnius 2009
11. Nakas Š. Šiuolaikinė muzika - „Alma littera“, Vilnius 2001
12. Navickienė L., *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje. Metodinė medžiaga mokytojui*, Vilnius: Kronta, 2005
13. *Muzika kaip kultūros tekstas* [sudarytoja R. Goštautienė], Vilnius: Apostrofa, 2007
14. *Muzikos enciklopedija*, Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija/ Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas:
I tomas: A-H [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2000
II tomas: I- N [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2003
III tomas: O-Ž [vyriausiasis redaktorius prof.habil. dr. A. Ambrazas], 2007
15. Piličiauskas A., *Muzikos pažinimas*. - Vilnius, 1998.
16. Rinkevičius Z., *Muzikos pedagogika*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005
17. Siitan T., *Vakarų šalių muzikos istorija. IX-XII klasės vadovėlis*, Kaunas: Šviesa. 2002

Kita informacija

Interneto prieigos:

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/9.Populiarioji_muzika/index9.htm

[http://projektas-](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_3/1.Klasicizmo_stiliaus_bruozai/index1.htm)

[muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_3/1.Klasicizmo_stiliaus_bruozai/index1.htm](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_3/1.Klasicizmo_stiliaus_bruozai/index1.htm)

[http://projektas-](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_4/1.Romantizmo_stiliaus%20charakteristika/index1.htm)

[muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_4/1.Romantizmo_stiliaus%20charakteristika/index1.htm](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_4/1.Romantizmo_stiliaus%20charakteristika/index1.htm)

[http://projektas-](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_5/6.Romantizmo_opera/index6.htm)

[muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_5/6.Romantizmo_opera/index6.htm](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_5/6.Romantizmo_opera/index6.htm)

[http://projektas-](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/1.XXa_muzikos_charakteristika/index1.htm)

[muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/1.XXa_muzikos_charakteristika/index1.htm](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/1.XXa_muzikos_charakteristika/index1.htm)

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_5/2.Galingasis_samburis/index2.htm

http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_5/3.Piotras_Ceikovskis/index3.htm

[http://projektas-](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/1.XXa_muzikos_charakteristika/index1.htm)

[muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/1.XXa_muzikos_charakteristika/index1.htm](http://projektas-muzika.lmta.lt/media/vadoveliai/Vadovelis_7/1.XXa_muzikos_charakteristika/index1.htm)

<http://www.muzikosbarai.lt/>

<http://www.7md.lt/lt/>

<http://www.culture.lt/>

<http://www.menufaktura.lt/>

<http://www.filharmonija.lt/lt/index.php/>

<http://www.opera.lt/>

<http://www.koncertusale.lt/>

<http://www.vilniusfestivals.lt/index.php?page=home>

